

Літаратура і Мастацтва

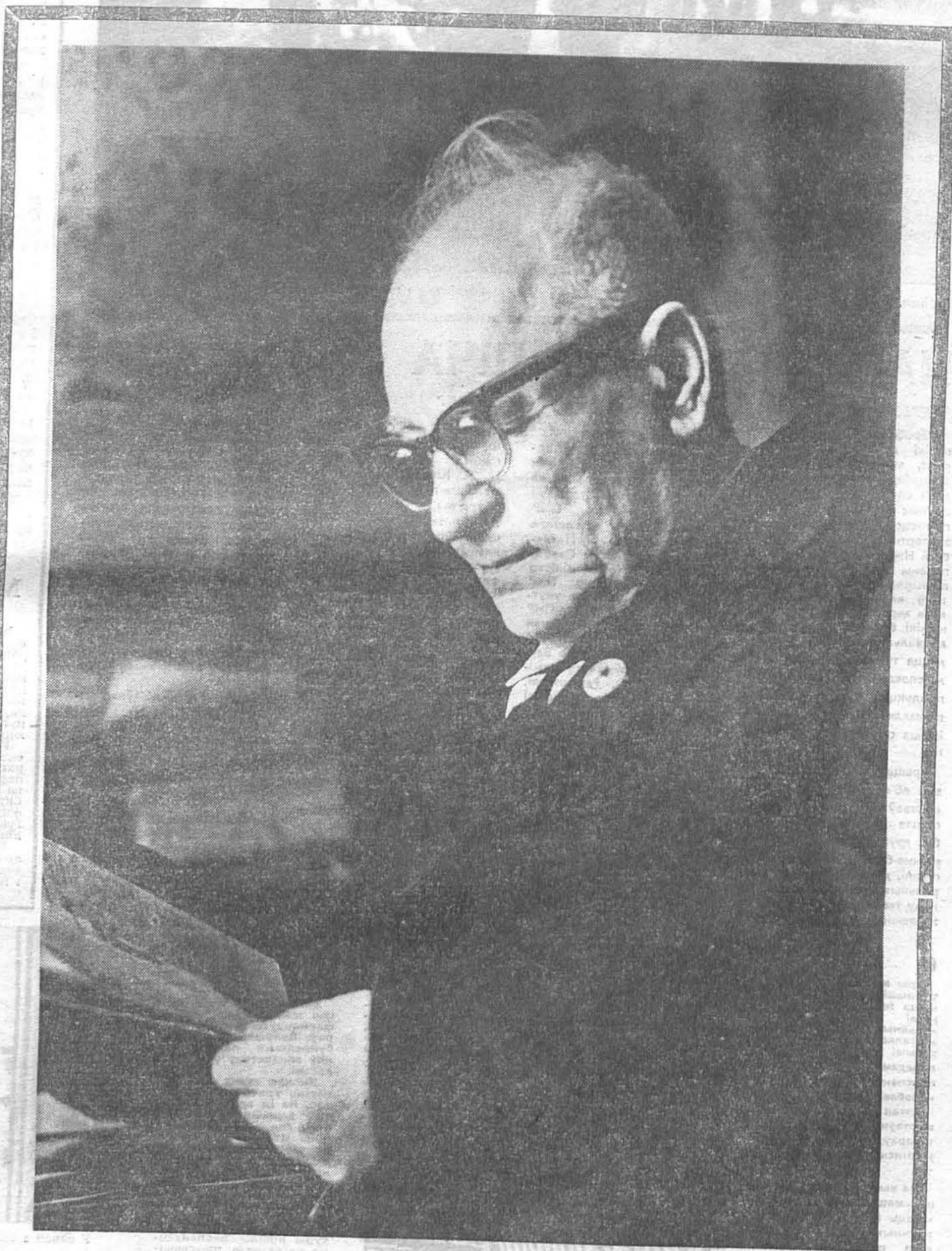
ВЫДАЕЦА
3 1932 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАУ БССР

№ 19 (2650)

Субота, 12 мая 1973 года

Цана 8 кап.

Фота Ул. КРУКА

Янка Маўр... На яго кнігах выхаваны многія пакаленні дзяцей. Ён адкрываў нам красу блізкіх і далёкіх краёў, вабіў нас у поўныя прыгод падарожжы, вучыў бачыць незвычайнае ў звычайным. Ён выхоўваў любоў да нашай сацыялістыч-

най Бацькаўшчыны, вучыў любіць працоўных усяго свету.

Выдатны мастак і педагог, Янка Маўр сваімі кнігамі заўсёды з намі, з нашымі юнымі чытачамі. У свет яго герояў будучь уваходзіць новыя і новыя пакаленні нашых нашчадкаў.

У нумары чытайце:

ГАРАЧАЯ ПАРА ХЛЕБАРОСЛУ
Стар. 2.

ПЕРАКЛАДЧЫКАМ
І ПРАПАГАНДЫСТАМ
БЕЛАРУСНАЙ
ЛІТАРАТУРЫ—
ГАНАРОВАЕ ЗВАННЕ
Стар. 5.

НОВАЕ АПАВДАННЕ
А. КАПУСЦІНА
Стар. 6.

РЭЦЭНЗІІ НА КНІГІ
А. АДАМОВІЧА
І А. МІРОНАВА
Стар. 7.

ФІЛЬМ ПРА НАРОДНАГА
ПАЭТА
Стар. 8.

ПАЭЗІЯ АГНЮ І МЕТАЛУ.
КАРЭСПАНДЭНЦКІ ПУНКТ
«ЛІМа» НА МТЗ
Стар. 10.

ВЕЧАРЫ У ЯРОМІНСКІМ
ДОМЕ КУЛЬТУРЫ
Стар. 12.

ЗАУТРАШНІ ДЗЕНЬ
НАРОДНАГА ТЭАТРА
Стар. 13.

ВУЧОНЫ САВЕТ ЧАСОПІСА

Пры рэдакцыі часопіса «Польмя» створаны і працуе з пачатку года аўтарскі савет па даследаванню надзённых праблем навукова-тэхнічнай рэвалюцыі. У склад савета ўваходзяць вучоныя, літаратары і мастацтвазнаўцы.

Савет дапамагае рэдакцыі ў выбары і публіцыстычнай распрацоўцы навуковых тэм, падрыхтоўцы артыкулаў і нарысаў пра беларускіх вучоных і дзеячоў мастацтва.

На пасяджэннях савета, напрыклад, ужо разгледжаны праца доктара геалага-мінералагічных навук, прафесара Б. Л. Лічкова «Прагрэс чалавечтва і наасфера», артыкулы І. А. Саракавіка «Падрыхтоўка кадраў вучоных у рэспубліцы», Р. К. Баландзіна «Паэзія творчасці і тэхнагенез», якія былі прапанаваны рэдакцыі.

Члены савета актыўна ўдзельнічаюць у абмеркаванні актуальных пытанняў навукова-тэхнічнага прагрэсу і сучаснасці. Да выступленняў яны рыхтуюцца абгрунтавана, усебакова, шырока: як правіла, на пасяджэннях узнікаюць жывыя і плённыя спрэчкі.

Нядаўна саветам рэдакцыі «Польмя» заслухан даклад кандыдата філалагічных навук М. І. Мішчанчука «Навукова-тэхнічная рэвалюцыя і яе адлюстраванне ў творчых сучаснай беларускай літаратуры». Цікавы, змястоўны даклад жапоўніў садкадамам на гэтую тэму кандыдат біялагічных навук У. К. Саўчанка. Размова была шчыра і хваляючая. Яе падтрымалі доктар філасофскіх навук Я. М. Бабосаў, кандыдат філасофскіх навук Э. У. Волкава, мастацтвазнаўца В. Ф. Нячай і іншыя.

Аўтарскі праблемны савет адобрыў асноўныя тэзісы дакладаў і прапанаваў М. І. Мішчанчуку ў хуткім часе выступіць на старонках часопіса з артыкулам, прысвечаным асваенню і распрацоўцы беларускай літаратурнай «цаліны» — праблем і пытанняў сучаснай навукова-тэхнічнай рэвалюцыі.

В. СЫНВЕРЫН.

МЫ—МАЛАДЫЯ

Штогоднік «Роднікі», першы выпуск якога толькі што выйшаў у выдавецтва «Молодая гвардия», — кніга літаратурных дэбютаў. На яе старонках будуць друкавацца творы тых, хто ў літаратуры робіць толькі першы крок, а таксама паэтаў, празаікаў, гумарыстаў з усіх саюзных рэспублік, якія ўпершыню прадстаўляюцца ўсеагульнаму чытанню.

У першым выпуску шмат беларускіх аўтараў. Паэт Іван Бурсаў каратка ахарактарызаваў творчасць і пераказаў некаторыя вершы Валіціна Лукшы, Яўгена Крупенкі, Іосіфа Скурко, Паўла Марціновіча. У зборніку прадстаўлены таксама Людміла Ганчарова і Валерыя Маргуліс, якія пішуць на рускай мове.

Выдаюць паэт Уладзімір Цыбін у артыкуле «Слова аб маладой паэзіі» становяцца адзінае творы В. Лукшы і П. Марціновіча.

БЕЛТА

Мінск. 9 мая 1973 г. Ускладанне вянку ад ЦК КПБ да помніка-абеліска на плошчы Перамогі.

Фота У. ЛУПЕНКІ і А. НИКАЛАЕВА. (БЕЛТА).

ПАКАЗВАЕ ПОЛЬШЧА

АДКРЫЦЦЕ У МІНСКУ ВЫСТАЎКІ ЭКСПАРТНЫХ ТАВАРАУ ПНР

«Зроблена ў Польшчы» — вялікі маляўнічы транспарант, які ўзвышаецца над пляцоўкай ля Мінскага Палаца спорту, запрашае працоўных сталіцы рэспублікі і яе гасцей наведаць выстаўку экспертных тавараў Польскай Народнай Рэспублікі. У палацы і на суседняй з ім абшырнай пляцоўцы разгорнута вялікая экспазіцыя, якая характарызуе рост эканомікі брацкай краіны. Наведвальнікі могуць пазнаёміцца тут з развіццём прамысловасці ПНР, навінкамі прадукцыі, вырабленай для паставак у Савецкі Саюз і іншыя сацыялістычныя краіны.

Трыццаць знешнегандлёвых аб'яднанняў і прадпрыемстваў ПНР дэманструюць самыя разнастайныя вырабы: грузавыя аўтамабілі, дарожна-будаўнічыя машыны, станкі, дэкладнейшыя вымяральныя прыборы, шырокую гаму тавараў народнага спажывання і іншую прадук-

цыю.

9 мая на афіцыйнае адкрыццё выстаўкі ў Мінск прыбыла дэлегацыя ПНР на чале з намеснікам Старшыні Савета Міністраў ПНР К. Альшэўскім. У яе саставе — Надзвычайны і Паўнамоцны пасол ПНР у Савецкім Саюзе З. Новак, міністр замежнага гандлю ПНР Т. Аляхоўскі, міністр унутранага гандлю і паслуг ПНР Э. Шнайдэр, міністр лёгкай прамысловасці ПНР Т. Куніці, першы сакратар Варшаўскага ваяводскага камітэта ПАРП Ю. Ракашэўскі, першы намеснік старшыні Варшаўскай рады народовай Э. Лючынскі, паўнамоцны міністр, гандлёвы саветнік пасольства ПНР у СССР В. Гвязда, кіраўнікі ведамстваў, знешнегандлёвых арганізацый ПНР.

10 мая адбылася ўрачыстая цырымонія адкрыцця выстаўкі. У Палац спорту прыбылі кандыдаты ў члены Палітбюро ЦК КПСС, першы сакратар ЦК КПБ П. М. Машэраў, Старшыня Прэзідыума

Вярхоўнага Савета БССР Ф. А. Сургануў, Старшыня Савета Міністраў БССР Ц. Я. Кісялёў, міністр замежнага гандлю СССР М. С. Патоліцаў, члены і кандыдаты ў члены Бюро ЦК КПБ, члены ўрада рэспублікі, адказныя работнікі ЦК КПБ, Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР, Савета Міністраў БССР, кіраўнікі рэспубліканскіх міністэрстваў і ведамстваў, гандлёва-прамысловых палат СССР і БССР.

Урачыстую цырымонію адкрыў старшыня прэзідыума Гандлёва-прамысловай палаты БССР І. Е. Сталівоненка.

Польскія сяброў сардэчна вітаў на беларускай зямлі, пажадаў паспяховай работы выстаўцы першы намеснік Старшыні Савета Міністраў БССР У. Е. Лабанок. Ён выказаў упэўненасць, што выстаўка паслужыць справе далейшага расшырэння гандлёвых сувязей на карысць працоўных абедзвюх краін, умацавання брацкай дружбы паміж савецкім і польскім народамі.

рознае абсталаванне. Тут жа, на зялёнай мураве — рознакаляровыя палаткі, надуўныя лодкі і іншыя спартыўныя прылады.

У фазе і глядзельнай зале палаца — тавары шырокага ўжытку. Асабліва шырока прадстаўлены традыцыйныя галіны прамысловасці — тэкстыльная, швейная і абутковая. Дэслтні колераў ірніх і пастэльных танаў тнанін, узоры элегантнага і дэзалага

адзення, модны і практычны абутак. Ярыя маляўнічая экспазіцыя «ажывае» ў час дэманстрацыі моды, якая праходзіць штодзень.

Вялікім попытам у нашых панупнікоў нарыстаў польскага мэбля. Мэблевая фірма дэманструюць новыя гарнітуры пад назвай «Грузія», «Малдова» і інш.

Цікавым дапаўненнем да інтэр'ераў з'яўляцца мастацкія вырабы фірмы «Цэпелія» — тканыя шарсцяныя поспілікі, вышываныя абрусы, мэбля з

лазы, саломкі, плечыныя сумкі, кошыкі, драўляны посуд. А наляровыя эмаліраваны посуд з Польшчы можа ўпрыгожыць іонную кухню.

Вялікі раздзел экспазіцыі займае хімія і група фармацэўтычных тавараў. Польшча — адзін з буйнейшых пастаўшчыкоў лякарстваў у нашых аптэкі.

Кніжны стэнд выстаўкі носіць урачысты характар. На ім адлюстраваны тры важныя падзеі. Сёлетні год — год М. Каперніка. Цэнтральнае месца выстаўкі адведзена 500-годдзю з дня нараджэння вялікага польскага астранома. Альбомы, плакаты, буклеты, эканамічная, палітычная і мастацкая літаратура, прысвечаная эканоміцы і культуры краіны, экспануецца на стэндзе, прысвечаным 30-годдзю Народнай Польшчы, якое будзе адзначацца ў наступным годзе. Трэці раздзел называецца: «Да 50-годдзя ўтварэння СССР». Да гэтай падзеі была выпушчана спецыяльная літаратура. На стэндзе — кнігі савецкіх аўтараў у перакладах на польскую мову. Гэта, напрыклад, творы ўкраінскіх, грузінскіх і беларускіх пісьменнікаў. Зборнік «Вершы беларускіх паэтаў», выдадзены ў Лодзі ў 1971 годзе, уключае імяны па-

У адной з залаў выстаўкі.

этаў старэйшага, сярэдняга і маладога пакаленняў Беларусі.

Тут жа дэманструюцца выдатныя польскія плакаты, паштовыя маркі, перыядычныя выданні, часопісы, папулярныя ў савецкіх панупнікоў.

Варта адзначыць, што на долю такога панупніка як СССР прыпадае трэцяя частка ўсяго знешнегандлёвага абарота Польскай Народнай Рэспублікі.

У сваю чаргу, СССР пастаўляе сыравіну і паліва, машыны і абсталаванне для прамысловасці Польшчы.

Узаемныя пастаўкі братніх краін штогод узрастаюць. Узаемавыгады гандаль адыгрывае немалаважную ролю ў гаспадарных абедзвюх краін і дапамагае выкананню пяцігадовых планаў СССР і ПНР.

Р. БАКУНОВІЧ.

Тры мільёны абанентаў у нашай краіне карыстаюцца польскімі тэлефоннымі апаратамі. Два мільёны савецкіх кватэр абсталаваны польскімі газавымі плітамі. Пра гэта паведамляе спецыяльны праспект пад назвай «Зроблена ў Польшчы».

Гэтак жа называецца і выстаўка прамысловых тавараў, якая адкрылася ў Мінскім палацы спорту.

На выстаўцы вы ўбачыце «машыны, што аблягаюць працу і робяць зручным быт, тавары, якія робяць прыемным адпачынак і ўпрыгожваюць жыллё. А таксама усё, што вы носіце і чым падірэсліваеце сваю прыгажосць».

Другая прамыслова-выстаўка ПНР у Мінску — самая прадстаўнічая з усіх, якія праходзілі ў Савецкім Саюзе.

На адкрытай пляцоўцы — самыя буйныя экспанаты: будаўнічыя, дарожныя і сельскагаспадарчыя машыны, трантары,

На выстаўцы «Зроблена ў Польшчы».

ЯКАЯ СИЛА закладена ў малененькім зерні? Сонца вясной шчодрэ лье промні на зямлю, дажджы пояць яе. І ў адзін з ясных дзён з пухлянай глебы праклёўваюцца першыя кволды парасткі збажыны. З кожным днём усё больш сіл набіраюцца сцяблінны. А ў канцы лета важкі колас сагне сцяблінку на хлебнай ніве...

Аднойчы малы Валодзя запытаўся ў айчыма:

— Бацька, адкуль тая сіла бярыцца?

Іван Іванавіч доўга думаў, моршчыў лоб.

— Сіла, яна, Валодзя, з зямлі. Уся сіла — у зямлі...

Жылі яны тады ў вёсцы Новы Шлях на Брагіншчыне. Іван Іванавіч колькі помніў сябе, корпаўся на зямлі. Стараўся і пасынку прывіць святое пачуццё любві да працы хлебабароба. Міне не адзін дзесятак гадоў, Уладзімір Цімафеевіч Самойленка стане паважаным чалавекам, набудзе веды, вопыт, але словы, якія гаварыў яму ў дзяцінстве айчым урэжучца ў памяць на ўсё жыццё.

Многае залежыць ад зямлі. Але не ўсюды яна аднолькавая. Скажам, там, дзе другая брыгада — каля пасёлка Леніна — яна не такая, як каля вёсак Чырвонае Возера, Іванаўка ці Губарэвічы. Ды і вакол вёскі Стралічава не ўсюды аднолькавая зямля. І каб ведаць, на што здатна гэтая зямля, трэба адчуваць, чаго ёй не хапае, каб яна радзіла, каб колас на ёй вырас важкім, каб не ламаў вецер крохкую жытнюю сцяблінку...

Пасля службы ў арміі Уладзімір паступіў вучыцца ў Гомельскі сельскагаспадарчы тэхнікум.

— Правільна, сын, рашыў, — здобрыў яго выбар айчым. — Многа яшчэ для нашай зямліцы працы і ведаў трэба, каб яна добра радзіла. Ой, многа!

Гэты маўклівы чалавек быў для Уладзіміра замест бацькі. Ён расціў яго, вучыў не цурацца ніякай працы, быць уважлівым да людзей. Нескладаная жыццёвая філасофія Івана Іванавіча заключалася ў тым, каб ты не даромна пражыў кожны дзень, каб табе не сорамна было паглядзець у вочы людзям за зробленае. Ён часціком гаварыў:

— Ёсць такія людзі. Як бурбалкі пасля дажджу. Пшык — і няма. Часам тарахціць які, аж галава баліць ад таго тарахцення. А калі па-сур'ёзнаму што даўдзецца зрабіць — дудкі, у кусты панашуся...

З прагай накінуўся Уладзімір на падручнікі. Перад ім нібы нанова раскрылася кніга зямлі. Ды і ці ведаў ён яе, зямлю? Ён любіў яе вясной, калі глеба ледзь прыкметна дымілася парай; глыбокай восенню, калі зямля, аддаўшы чалавеку ўсё, на што была здольная, быццам засынала ў прадчуванні блізкіх халадоў. І зімой Уладзімір любіў часам прайсціся па хрусткім сняжку, любіў уяўляць, як спіць яна, матухна, набіраецца новых сіл перад будучай вясной.

Тры гады ў тэхнікуме праяццелі непрыкметна. На «выдатна» закончыў ён вучобу ў Гомелі. Якраз у тую памятную дзень адбыўся вядомы вераснёўскі Пленум нашай партыі. Прымаліся карэнныя меры для палепшэння спраў у сельскай гаспадарцы. І каму, як не яму, маладому спецыялісту, трэба было ісці туды, дзе непасрэдна вырашаліся справы?

Цяпер, часціком успамінаючы тую напружаную дзень, Уладзімір Цімафеевіч міжвольна здзіўляецца: адкуль браліся сілы? Яшчэ не займалася на зару, яшчэ туман прыкрываў палагам дахі дамоў, сады, а малады аграном ужо быў на нагах. Клопатаў хапала. У зоне яго абслугоўвання — аж чатыры калгасы. Трэба было думаць аб адборы насення, аб тым, які гатунак найбольш перспектывны для гэтай глебы, впаціцца, каб у час пасеяць. А потым у гарацкіх паўсядзён-

гадоў працуе тут Уладзімір Цімафеевіч Самойленка. Пачынаў аграномам-насенніводам, а зараз — галоўны аграном гаспадаркі. Разам з ім працуюць аграномамі Іван Яфімавіч Фурманаў, Людміла Васільеўна Вараб'ева, Ева Міхайлаўна Мішкевіч, Зоя Уладзіміраўна Валожынец. Колькі было ўкладзена сіл і старання ў мінулым годзе ў вырошчванне збажыны!

— Добра папрацавалі, — часціком гаварыў дырэктар саўгаса Васіль Васільевіч Вараб'ёў. — Пасевы аж вока радуюць.

Пасевы і праўда былі цудоўныя. Роўным аксамітным дываном раскінулася азіміна. Але не было снегу. Ціскануў мароз, і ў асобных мясцінах яна вымерзла.

А летам — спёка. Выгаралі вялікія лапіны ячменю, аўса. Уладзімір Ці-

зноў зерне ў аграбараторыі, у свірнах набухла — у зямлю просціца. Галоўны аграном ведае, якая вялізная сіла схавана ў тым маленькім зерні.

У студзені Уладзіміру Цімафеевічу прысвоілі ганаровае званне заслужанага работніка сельскай гаспадаркі рэспублікі. Ён узнагароджан Ганаровай граматай Міністэрства сельскай гаспадаркі СССР, медалем «За працоўную доблесць», двама бронзавымі медалямі ВДНГ.

І зноў зырка сонечныя промні зайчымакі адлюстроўваюцца ў лужынах. Тлумныя гракі крычаць на дрэвах, што акаймоўваюць сады. Уладзімір Цімафеевіч праглядае — яшчэ і яшчэ раз — вытворчую праграму яравой сяўбы. Толькі не прамарудзіць! Улічаныя дні, пакуль у глебе трымаецца вільгаць, трэба пасеяць раннія яравыя, а потым — пасадзіць бульбу. Каля пяцісот гектараў у саўгасе будзе пасяна ячменю. Валавы збор мяркуецца атрымаць 13.938 цэнтнераў. Больш за 340 гектараў будзе высаджана бульбы. У гаспадарцы вырошчваюцца азімяя пшаніца на плошчы ў 500 гектараў. Больш, чым 31 цэнтнер з гектара, плануецца яе атрымаць. І, вядома ж, ні на хвіліну не згадыць пра культуру земляробства — альфу і амегу аграномавых клопатаў.

Клопаты, клопаты. Іх няма, асабліва вясной, у галоўнага агранома. Вось, здаецца, толькі на хвіліну заскочыў ён у кантору, зайшоў у кабінет дырэктара, які паехаў па справах у Мінск, а тут чакае яго сакратар райкома Уладзімір Ісаевіч Новікаў. Добра, што і сакратар парткома на месцы аказаўся, Віктар Рыгоравіч Мякі; нялёгка быць і аграномам і хоць часова замяняць дырэктара гаспадаркі.

Яшчэ і яшчэ раз, выбраўшы вольную хвіліну, Уладзімір Цімафеевіч пераглядае план-карту веснавой сяўбы. Вось першая брыгада. Тут пад шматгадовымі травамі занята 45 гектараў. З восні ўнеслі сульфат амонія па аднаму цэнтнеру. Трэба цяпер вясной падкарміць суперфасфатам...

Вясна дыктуе. Вясна прыспешвае. І Уладзімір Цімафеевіч хутэй выбягае з канторы. Поле — вась «аператыўны прастор» агранома. На момант ён успамінае айчыма Івана Іванавіча, тое, як вучыў яго, малага, шанаваць зямлю, працу хлебабароба. Добры чалавек! Восьмы дзесятак даўно размяняў, а тупае борзда. Яшчэ і народным засядацелем аднаўскоўцы выбіраюць.

Сонечныя праменні адлюстроўваюцца ў шкельцах акулараў. Уладзімір Цімафеевіч знімае шапку, выцірае ўзмакрэлы лоб; ранняя, напорыстая сёлета вясна. Ён падймае галаву і ўслухоўваецца. Нястомны спадарожнік вясны жаваранак цёмным камячком трапеча над полем. Хойніцкі раён.

ВЯСНА ПРЫСПЕШВАЕ

Міхась ДАНИЛЕНКА

ных спраў праходзілі дні ў клопаце аб доглядзе пасеваў. Аграном націсь на палях калгасаў, як апантаны, а ў душы адчуваў незадавальненне. Не, мала ў яго ведаў! Мала! Ды і хіба можна ў наш бурны, неспакойны век жыць з тым невялікім багажом ведаў, які ён атрымаў у тэхнікуме? «Трэба вучыцца далей, — рашыў Уладзімір Цімафеевіч. — Зямля любіць людзей пісьменных, якія яе разумеюць».

І Уладзімір Цімафеевіч зноў засеў за падручнікі. Цяпер у Беларускай сельскагаспадарчай акадэміі ён слухаў лекцыі паважаных прафесараў, канспектаваў найбольш важныя думкі. Часта ў кароткія хвіліны, што надараліся паміж лекцыямі, ён думаў аб тым, як, па сутнасці, мы яшчэ ў многім залежым ад капрызаў надвор'я, ад выпадковасцей. Часам на сунеца шэрая хмара, шугане вецер, і пасыплюцца буйныя, як іраціны, градзіны. Яны бязлітасна ссякаюць каласы — набытак, што вырастлі людскія рукі. А то пачне смаціць з бярдонага летняга неба сонца. Баліць сэрца, калі глядзіш, як панура нікнуць, схляюцца долу сцяблінны, сохнуць. Каласы, націна быццам прасяць у чалавека: «Піць, піць...» Але дождж не ідзе. Трэскаецца глеба, выгараюць пасевы... І ўсё ж недалёкі той час, калі чалавек навучыцца кіраваць сіламі прыроды. Бо на тое ён і чалавек...

І вась саўгас «Стралічава». Буйнейшая гаспадарка раёна. Каля двух тысяч сямісот гектараў ворыўнай зямлі, трыста гектараў садоў. Больш дзесяці-

мафеевіч вяртаўся з поля ўчарнелы. Стомлена выціраў запаленыя шкельцы акулараў, глядзеў на дырэктара.

— І ўсё ж ураджай збірэм неблагі, — гаварыў ён Васілю Васільевічу. — Быць не можа, каб наша старанне прапала марна.

Хто-хто, а ён, галоўны аграном, ведаў, як працавалі трактарысты Міхась Курленка, Мікола Грытчанка, Віктар Чэркас, Мікола Ломац ды і многія іншыя. Міхась Курленка вясной садзіў бульбу, а потым праводзіў міжрадковую культывацыю. На трактары ДТ-20 Мікола Ломац нарыхтоўваў угнаенні, вывозіў торфахрошку. А як пачалася ўборка ўраджая, гадзінамі не сыходзіў з мосціка камбайна.

Зямля, хоць і скупавата, але аддзячыла людзей. У саўгасе сабралі па 23,1 цэнтнера збожжавых і 166 цэнтнераў бульбы з гектара.

— Нялёгка ў нас пасада, — часам гаварыў Уладзімір Цімафеевіч дырэктару саўгаса. — Ды, урашце, якая яна, лёгкая пасада на зямлі? Можна тая, пасля якой чалавек не пакідае ніякіх слядоў пасля сябе?

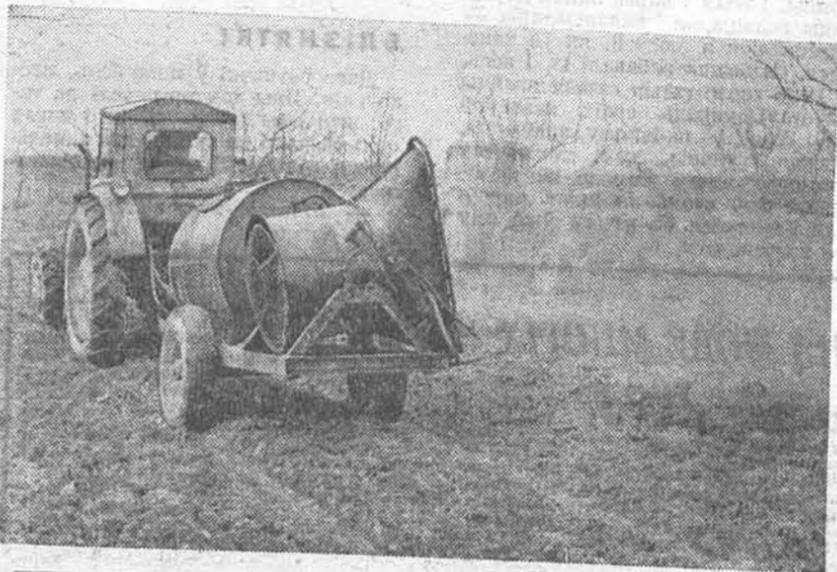
У напружанай працы праяццалі дні, тыдні, месяцы. Зімою — агратэхвучоба, наапаўненне ўгнаенняў, вучоба механізаваных звенняў. А там не агледзішся, як зноў вясна. Вунь нясмела пацягнуў у блакіт нябёс срэбную нітку жаўранак. Цяпер з Уладзіміра Цімафеевіча — яшчэ большае запатрабаванне. Ды ён нікол і не даваў сабе паслаблення, чалавек, які заўсёды думае аб заўтрашнім дні.

Гэтыя здымкі фотакарэспандэнтаў БЕЛТА М. Жалудовіча і П. Наватарова адлюстравалі толькі дзве старонкі гераічнага летапісу барацьбы за высокі ўраджай трэцяга, рашаючага года пяцігодкі.

Хлопцы, якіх вы бачыце на верхнім здымку злева, — Мікалай Аўсееў і Яўген Чаравікаў працуюць у маладзёжным звяне Казіміроўскага аб'яднання «Сельгастэхнікі» Магілёўскага раёна. Заданне чатырох месяцаў гэ-

тага года механізатары выканалі на 120 працэнтаў, правапанаўшы звыш плана больш як 500 гектараў кіслых глеб.

Здымак справа пераносіць нас у саўгас «Доктаравічы» Капыльскага раёна, які славіцца добрымі ўраджаямі садавіны. Ідзе веснавы догляд саду.

ПЕДАГОГ, РАМАНТЫК, ЧАРАЎНІК

ДА 90-ГОДДЗЯ З ДНЯ ПАРАДЖЭННЯ ЯНКІ МАЎРА

У 1967 ГОДЗЕ я працаваў на рэспубліканскім радыё. Запланавалі мы перадачу аб творчасці Янкі Маўра. Гэта і прывяло мяне на кватэру да славутага пісьменніка...

Іван Міхайлавіч сустрэў вельмі гасцінна. Адбылася цікавая гутарка пра творчасць пісьменніка. Мы мелі магчымасць не толькі паслухаць, але і запісаць на магнітафонную стужку многае з таго, пра што гаварыў Янка Маўр. Ён быў у добрым настроі і, нягледзячы на свае 84 гады, здзіўляюча дакладна прыгадваў не толькі асобныя выпадкі са свайго жыцця, але і тое, як пісаліся ім вядомыя творы... У прыватнасці, я спытаў пра апавяданне «Шчасце», што ўваходзіла ў падрыхтаваную намі перадачу. І Іван Міхайлавіч ахвотна раскажаў яго гісторыю:

— Каля Пухавіч мост ёсць. Стаю на ім, тым месце, а з гары на кічку вярхом скача да мяне хлапчук. І як ён зірнуў на мяне, як ён радасна выгукнуў: «Дзядзька, шапка!». Новая, значыць... Ай-ай, хвалюючая сцэна была! Потым я неяк у Глебіні спытаў: «А што, калі мне ды вась такі эцюдзік напісаць?» — І раскажаў яму пра пісальніка хлопчыка з яго новай шапкой. Дык ён мне і кажа: «Чаму ж ты не пішаеш? Гэта ж цікавая рэч!» Я тады і напісаў апавяданне. І добрае рэч, здаецца, атрымалася. Паказаў я, праўда, выдаўцу аднаму, так сказаць, а ён мне і кажа: «Так не пойдзе». «Чаму?» — пытаюся ў яго. «Якое ж гэта шчасце можа быць ад новай шапкі?» — І прапанаваў мне, каб назваў я сваё гэта апавяданне так: «Шапка». Думаю, хай сабе — памяню назву. Надрукавалі. Праз некалькі дзён яго перадрукавала ўкраінская «Літаратурная газета», а пазней у Ленінградзе выходзіў альманах літаратурны, то і там змясцілі... Так і стала жыць апавяданне, назву якога я, праўда, аднавіў.

Іван Міхайлавіч неяк запаволенна-асцярожна прагавіў да стэлажа і ўзяў з палічкі новае, і, як ён сказаў, яшчэ зусім цёпленькае выданне рамана «Амок», паказаў мне кнігу.

— Не вельмі часта, але ж во, бачыце, тады-сяды перавыдаюць...

І зноў неяк непрыкметна, сама па сабе, завязалася гаворка.

— Часам мне даводзіцца чуць... — Іван Міхайлавіч засяродзіўся нечага, нібы збіраўся з думкамі. Я тым часам вярнуў яму кнігу. Ён усміхнуўся, паклаў кнігу на край пісьмовага стала і загаварыў далей: — Так, і раней чуў і цяпер яшчэ ад сяго-таго чую, што творы мае нібыта нейкі прыгодніцкі, што ў іх мала рэальнасці, жыццёвай праўды, а больш фантастыкі... То якраз усё гэта далёка не так. У маеі творчасці няма нічога такога ўжо занадта фантастычнага і прыгодніцкага. Як ні дзіўна, а рэалізм заўсёды быў у маім творчым арсенале. Рэ-а-лізм. Мая фантастыка — рэ-а-лістычная, — ён так і вымаўляў па складах. — Прыкладаў гэтаму — колькі хочаш. Вось хопь бы і раман «Амок». Напісаны ж ён выключна на аснове дакументаў і фактычнага матэрыялу. Прыдуманнага нічога няма. Яванцы — народ добры, спакойны, але безабаронны. Гэтым і карысталіся доўгія гады галандскія каланізатары — здэкаваліся з людзей, як ім хацелася, бязбожна рабавалі іх. І вась, у 1926 годзе гэтыя самыя яванцы паўсталі супраць сваіх заваўнікаў. Амок — па-іхняму, значыцца, распач, агульны, калі можна так сказаць, адчай народа, які вымушаны быў стаць на шлях няроўнай барацьбы, бо нічога ўжо яму не заставалася...

Дык вась раман гэты, «Амок». Павінен сказаць, некаторыя дэталі ў ім даволі цікавыя... Мне трэба было, помню, «зрабіць» сход паўстанцаў. А дзе сабраць іх? Падумаў: «А што, калі ў руінах аднаго старажытнага храма правядуць яны свой сход апошні?» Так і зрабіў. І як жа я быў здзіўлены, калі гды праз два, прыкладна, я прачытаў, што акурат каля Сурабайі ў руінах храма адбыўся сход паўстанцаў...

Нашай размове ніхто не замінаў, мо таму яна і зацягнулася.

Я падумаў быў, што пара ўжо збірацца дамоў — гэта ж і так недзе каля дзвюх гадзін гаворым. Але Іван Міхайлавіч, спагадліва зірнуўшы на магнітафон, нечакана прапанаваў:

— Есць у мяне сюжэтаў некалькі, але калі я іх сам запішу?.. То, можа, хай гэтая твая тэхніка мудрай занатэ... А то ж баюся, што згубіцца ў памяці.

Я ўключыў магнітафон...

КАЛІ ЛАЯНКА ГУЧЫЦЬ, ЯК МУЗЫКА

Выйшаў я, значыцца, прагуляцца. А якраз замаразак быў — галалёд, слізкая... Вуліца ж гэта, Кіраўская, ціхая, народу там ходзіць мала. І калі хто гаворыць, то голас яго гучыць, як на рацэ... Гулкая вуліца, звонкая!

І вась, я толькі павярнуў на яе, аж бачу — нейкая жанчына нібыта хлонца падмае з тратуара, ды ўсё ніяк не падыме...

Якраз міма іх праходзіць жан-

Алесь МАСАРЭНКА

АДНА СУСТРЭЧА

ны такі мужчына з партфелем — відаць, чыноўнік нейкі абыякавы, бюракрат. Галаву ж задрал, так і трымае высока — не паглядзець нават у бок жанчыны і хлонца гэтага, што ніяк не можа ўстаць. Бачу, ён ужо абмінуў іх...

І тут раптам каля вуха гэтага самага мужчыны, што міма прайшоў, праняласяў кійкі і так церабнуўся аб плот, што аж погаласе найшоў, а ўслед гэтаму погаласу палілася лаянка:

— А ты такі-сякі, гэтакі... — І самымі апошнімі словамі. — Пузан, куркуль! Што ж гэта ты, — не бачыш хіба? Міма ідзеш?! Зямля б цябе не насіла, таўстун!

З бібліятэкі якраз дзяўчаткі высыпалі. Спыніліся, слухаюць лаянку, і твары іх ззяюць, нібы яны якую чароўную музыку чуюць — прыемную, прыемную.

... То быў, аказваецца, інвалід, які ішоў у бібліятэку, паслізнуўся і ўпаў... А жанчына якраз кінулася памагаць. Абурылася страшэнна і запустіла кійком у пуззана з партфелем... І такую лаянку ўсцала, што, хто чуў яе, спыніліся, і яна, лаянка тая, як музыка лашчыла ім слых...

І я так гэта ўсё разумею, так разумею — прыемная лаянка можа быць!

БЛІЗНЯТКІ

Дзве ўнучачкі ў мяне ёсць, маскоўскія. Яны так прывыклі да таго, што яны блізняткі, што нават калі ўбачылі на вуліцы два аднолькавыя аўтобусы, адразу ж спыталіся:

— Мама, а гэтыя аўтобусы таксама блізняткі?

Добрыя ўнучачкі, кемлівыя. Толькі ж заўсёды яны, калі працянаюцца, не хочучь адзявацца, упарыцца чамусьці. Маці і так ля іх, і гэтак — ніяк іх не ўгаварыць. А паспрабуе сама адзяваць — яны тут жа ў слэзы.

Нарэшце маці прыдумала — угаварыла іх, можна сказаць, на спаборніцтва такое, хто хутчэй адзенецца, таму першая прэмія...

Унучачкі, калі даведаліся, што прэмія не абы-якая, а цукеркі «Птушынае малако», адразу ж пагадзіліся з маці на гэта спаборніцтва.

Праўда, з іх спаборніцтва нічога не атрымалася — ужо назаўтра яны наспрачаліся:

— Я хачу першай!

— Не хачу, каб яна... Я хачу першай!

Прэміі не атрымала ніводная з іх. І так было тры раніцы аж. На чацвёртую — ціха ў іх пакоі. Маці ведае, што дацунчы прагнуліся ўжо, сніданак гатовы, а яны ўсё яшчэ не падаюць голас. «Каб хоць не захварэлі, — захвалывалася яна, — У чым жа там справа?»

Усё ж не вытрымала — зазірнула да іх у пакой. Бачыць: сядзяць яны абедзве, ціха, спакойныя. Адна адзяваецца, а другая сукенку сваю на руках трымае, чакае. І гэтак мірна гутараць між сабою, пямаркоўна.

— Сёння мама табе прэмію купіць, — гаворыць гэтая, што трымае сукенку ў руках, — то мы яе напалам падзелім, пароўну...

— Што такое? — здзівілася маці.

— А сёння мая чарга адзявацца першай, — азвалася другая. — А заўтра будзе яе чарга адзявацца першай...

І вась, значыцца, калі маці пачула ўсё гэта, надышла да мяне і кажа:

— Калі б мы, дарослыя, ды дараслі да ўзроўню гэтых самых блізнятак, то і мы маглі б спакойна і правільна вырашаць усе нашы складаныя справы.

РАДЫЁЧЫННІК

Яму яшчэ і пяці гадоў няма, а ён ужо столькі прафесій мае, што

нават дарослы пазайздросціць можа. Ды прафесіі ўсе нялёгка: лётчык, шафёр, пакарык, мініцыянер і, канечне, радыёчынік — майстра, значыцца, на радыё...

Апошнюю гэту сваю прафесію ён страшна любіць і, трэба сказаць, валодае ёй як мае быць. Для бацькоў гэтая яго прафесія — буда. Як толькі ён становіцца ў ролю радыёчыніка, так у доме адразу ж аўрал пачынаецца. І прыёмнік, і тэлевізар — усё, што можна адкруціць ці зламаць, трэба пільнаваць...

Але ж як ні пільнуў, як ні глядзі, а варта толькі хоць на хвілінку якую адлучыцца — і ўсё абавязкова будзе перакручана, адвінчана або зусім зламана. Калі не ў прыёмніку, то ў тэлевізары, а не ў тэлевізары, то ў электрапраесе ўсе прубікі павыкручаны і паказаны, што і не знойдзеш...

І вась з ім, гэтым самым радыёчынікам, такая справа была. Маці захацела яго звадзіць у цырк. Ды малых, якім яшчэ няма пяці гадоў, у цырк не пускалі. Маці, канечне, пачала вучыць сына:

— Калі ў цябе спытае цэня, то ты і скажаш ёй, што табе пяць гадоў ужо... Ну і яшчэ з гакам — колькі там тыдніў яшчэ...

Хлопчык, значыцца, пахмурнуўся і пытае:

— А навошта? Чаму?

— Трэба, сыноч, бо табе ж яшчэ няма пяці гадоў... А тых, каму няма пяці гадоў, у цырк не пускаюць.

— А хіба можна няпраўду казаць?

Маці разгубілася.

— Увогуле... не трэба няпраўду казаць... А сёння шкоды ніякай не будзе, калі скажаш — цябе ж тады ў цырк пусцяць. Не бойся, за гэту няпраўду табе нічога не будзе. — Маці скачала трохі, ды зноў перапыхтала: — Ну, скажаш цэні так, як я прашу?

Думаў ён, думаў, але так нічога не адказаў.

Нарэшце пайшлі ў цырк. Дарогай ён таксама маўчаў. І ўжо ля цырка раптам пытае ў маці:

— Мама, а пасля таго, як я скажу цэні няпраўду, можна будзе праўду казаць?

НА МОВЕ МНОГІХ НАРОДАЎ

Творы Янкі Маўра карыстаюцца вялікай папулярнасцю ў чытачоў. У нашай краіне яны выдаліся 64 разы агульным тыражом 2035,2 тысячы экзэмпляраў, у тым ліку ў Беларусі — 50 разоў агульным тыражом 1002,2 тысячы экзэмпляраў.

Раман «Амок» выходзіў 4 разы, апавесць «Сын вяды» — 5 разоў, «У краіне райскай птушкі» і «ТВТ» — 6. У двухтомнім пісьменніку, які выданы ў 1960 годзе, увайшла яго лепшыя творы. Творчасць Я. Маўра вядома ў РСФСР, на Ук-

раіне, у Малдавіі, Латвіі, Арменіі, Таджыкістане. Друкаваліся творы пісьменніка і за мяжой. Апавесць «Палескія рабінзаны» ў свой час выйшла на румынскай і на кітайскай мовах. Апавесць «Сын вяды» выдавалася на нямецкай мове. Л. РАБУШКА, галоўны бібліяграф Кніжнай палаты БССР.

ЛЮБИМЫ НАСТАЎНИК

Напярэдадні васьмідзесяцігоддзя з дня нараджэння Янкі Маўра, у 1963 годзе рэдакцыя часопіса «Беларусь» папрасіла мяне напісаць юбілейны артыкул пра нашага старэйшага пісьменніка. Хацелася знайсці нешта новае ў яго біяграфіі, таму я звярнуўся да тых, хто добра ведаў аўтара беларускай рабінзанады, прасіў іх падзяліцца сваімі ўспамінамі. Адказы на мае пісьмы былі цікавымі, але прыйшлі з вялікім спазненнем.

З Масквы прыйшло пісьмо ад І. Барашні, былога вучня старэйшага пісьменніка. Вось што ён прыгадаў:

«...Мы спаткаліся з Янкам Маўрам у 1926 годзе ў выдавецтве «Чырвоная змена», у Мінску, на Камсамольскай вуліцы. Сустрэча была зусім нечаканай. Ведаючы Івана Міхайлавіча з дзіцячых гадоў як аднаго з маіх настаўнікаў, я быў нямаля здзіўлены з'яўленнем пажылога чалавека ў нашым шумлівым камсамольскім выдавецтве, дзе я ў тых гадах працаваў у якасці рэдактара часопіса сцялянскай моладзі «Малады артыст».

— Што прывяло вас, Іван Міхайлавіч, да нас, камсамольцаў? — спытаўся я ў свайго былога настаўніка.
— Ян, што прывяло? — здзіўлена Іван Міхайлавіч, — хіба ты не ведаеш, што я, на старасці год, запісаўся да вас, маладых, у пісьменнікі...

— Вы?

— Я... Я ж цяпер не Іван Міхайлавіч Фёдарав, а Янка Маўр... Хіба ты не чытаў маіх апавяданняў і апавесцей?..

— Чытаў... — збянтэжана адказаў я, недаверліва паглядаючы на аднаго з нашых любімых настаўнікаў Івана Міхайлавіча Фёдарова. А ён, як і некалі ў класе, стаў перада мною высоні, стройны, начыста паголены, задуманы, у так мне знаёмых анулярах, з панашаным чорным партфелем у руках...

— Ты заўсёды такі недаверлівы, мой дарагі вучань! — убачыўшы маю збянтэжанасць і здзіўленне на твары, спакойна, як заўсёды, усміхаючыся, прамовіў Іван Міхайлавіч, — раз нажу табе, што я Янка Маўр, то значыць, што Янка Маўр — я...

Прышлося згадзіцца...
Мае адносіны да Івана Міхайлавіча на ўсё жыццё засталіся як адносіны вучня да свайго любімага настаўніка. Павага і пашана, любоў і падзяна за веды, перададзеныя ў школе, схаваны глыбока ў маім сэрцы. І яно пачынае мацней біцца заўсёды, калі я ўспамінаю сваіх добрых настаўнікаў. Гэта мае сэрца ўспамінае сваю маладосць, гады пазнання жыцця, свету, людзей...

У пісьменніка было многа вучняў, якія сталі вучонымі, педагогамі, інжынерамі, дантарамі, паэтамі і празаікамі.

Станіслаў ШУШКЕВІЧ.

А ПАМЯЦЬ У СЭРЦЫ ЗАСТАЛАСЯ

Было гэта ў 1948 годзе. У Барысаўскім педвучылішчы праводзіўся выпускны вечар. Запрасілі на яго І Янку Маўра. Пісьменнік ахвотна згадзіўся прыехаць. Навучэнцы, выкладчыкі сустрэлі яго з радасцю. Іван Міхайлавіч таксама быў у цудоўным настроі. Ён павінаваў выпускнікоў з заканчэннем вучобы, сказаў прачулае слова пра настаўнікаў, і выказаў жаданне з'ездзіць у Бытчу, дзе настаўнічаў у 1906 годзе.

Назаўтра раніцою мы сабраліся ў дарогу. Вёска знаходзілася паблізу горада (усяго нейкіх кіламетраў дзесяць ад Барысава) і хутка мы былі на месцы. Іван Міхайлавіч выйшаў з машыны, падыйшоў да аднаго з дамоў, зазірнуў праз акно.
— У гэтым доме, у тым пакойчыку калісьці жыў...

Падыйшлі даве дзяўчынкі. Я Маўр, узрушаны, з нейкай асаблівай лагоднай усмешкай на твары, падпісаў ім дзве кніжкі «Шлях з цемры». А потым размаўляў, прыгадваў мінулае, жартаваў. Адна з настаўніц запрасіла да сябе ў хату. І тут адбылася таксама цікавая гаворка.

Вестка аб тым, што прыехаў Іван Міхайлавіч малаўзнаўжана разнеслася па вёсцы. Неўзабаве з'явіўся на парозе стабы чалавек «Ван былы вучань», — і назваў сваё прозвішча. Ён моцна абняў Івана Міхайлавіча. Абодва доўга стаялі і выпрабавалі слёзы. Ніхто не хаваў свайго хвалявання.

Калі вярталіся назад, Я. Маўр задумліва сказаў: «Вяціцам у свежай вадзе выкучаўся. Нырнуў і выплыў памаладзёўшы». Было бачна, што пісьменнік застаўся задаволены гэтай паездкай... Прынесла яна радасць і ўсім нам, хто суправаджаў любімага пісьменніка ў вёску янонай маладосці.

Яўген ЗАМЕРФЕЛЬД.

СЭРЦАМ ДА СЭРЦА, РАДКОМ ДА РАДКА

Альбінас Жукаўскас.

Мікола Нагнібеда.

Арсеній Астроўскі.

АДКАЗНАСЦЬ

Ужо не помню, хто, калі і дзе

Назвай мяне публічна —

Чалавекам.

І вымушан адказваць я цяпер

За ўсё —

За сталае Зямлі вярчэнне,

За змену дня і ночы,

За ўсе цыклоны

і антыцыклоны,

Альбінас ЖУКАЎСКАС

За буры ўсе, і смерчы,

і тайфуны,

За спячых вулканы і няспячых,

За ядзерныя выбухі,

За нетраў разбурэнне,

за паветра,

Атручанае,

За канвенцыйнае

і не канвенцыйнае ўзбраенне,

За смех дзяцей, за рост

раслін, — наогул

За чалавецтва,

За жыццё і смерць яго.

За заслугі ў галіне мастацкага перакладу твораў беларускіх пісьменнікаў на мовы народаў СССР і вялікую работу па прапагандзе беларускай савецкай літаратуры Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР прысвоена ганаровае званне заслужанага работніка культуры Беларускай ССР:

Жукаўскаму Альбінасу Пранавічу — літоўскаму савецкаму пісьменніку;

Нагнібедзе Мікалаю Львовічу — украінскаму савецкаму пісьменніку;

Астроўскаму Арсенію Георгіевічу — рускаму савецкаму пісьменніку.

Рэдакцыя штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва» ад усяго сэрца віншуе шчырых сяброў і прапагандыстаў беларускай літаратуры з прысваеннем ім ганаровых званняў, і жадае новых творчых поспехаў.

Аркадзь КУЛЯШОЎ

СЯБРОЎСКАЕ ВІНШАВАННЕ

Мікола Нагнібеда — наш даўні сябра. Упершыню яго цікаваць да беларускай паэзіі я адчуў амаль сорак год назад. Тады мы былі слухачамі ўсеагульнага курсаў маладых пісьменнікаў у Малдэўцы. Там пазнаёмліліся і пасябравалі на ўсё жыццё.

Колькі з тых дзён адбылося незабыўных сустрэч, размоў, у часе якіх чыталіся творы ўкраінскіх і беларускіх паэтаў. Размовы тыя не былі марныя, яны нарадзілі пастойлівае жаданне знаёміць беларускага і ўкраінскага чытача з лепшымі здабыткамі нашых культур.

Многа і плённа працуе Мікола Нагнібеда ў справе папулярызавання беларускай паэзіі на Украіне. Выданню кожнай паэтычнай беларускай кнігі ён аддае ка-

валак свайго шчодрата сэрца. Але гэта толькі частка зробленага ім. Мы не менш удзячны выдатнаму ўкраінскаму паэту і сябру за яго творы, натхнёныя жыццём беларускага народа, яго гераічнымі падзвігамі ў часе Айчынай вайны. Нядаўна Мікола Нагнібеда напісаў паэму пра Хатынь. Перакладзеная на рускую і беларускую мовы, яна знайшла прыхільны, шырокі водгук у савецкага чытача.

Віншуючы паэта з ганаровым званнем заслужанага дзеяча культуры Беларускай ССР, мне хочацца сказаць: жыві, дарагі Мікола, доўга, працуй і стварай з тым жа маладым натхненнем і гарэннем, з той жа глыбінёй думкі, якіх ты дасягнуў!

Мікола ТКАЧОЎ

НОВЫХ ЗДАБЫТКАЎ!

Я шчыра ўзрадаваны, што добрым сябрам беларускай літаратуры — Арсенію Астроўскаму, Альбінасу Жукаўскаму і Мікалу Нагнібедзе ўрад нашай рэспублікі надаў ганаровае званне заслужанага работніка культуры БССР. Гэта высокая ацэнка шматгадовай плённай працы, з чым сёння і хочацца сардэчна павіншаваць дарагіх сяброў.

З 1947 года займаецца перакладамі з беларускай мовы лінгвістыка і пісьменнік Арсеній Георгіевіч Астроўскі. Гэту дзейнасць ён распачаў, маючы багатыя веды і вопыт назуковай і рэдактарскай працы, з'яўляючыся аўтарам шматлікіх перакладаў твораў класічнай і савецкай украінскай літаратуры. Цудоўны знаўца славянскіх моў, чалавек з тонкім мастацкім густам, Арсеній Астроўскі пасля глыбокага знаёмства з беларускай літаратурай назавжды ўлюбіўся ў яе, зрабіўся натхнёным яе перакладчыкам і прапагандыстам сярод рускіх чытачоў. Яго пярэ належаць пераклады апавяданняў і апавесцей Я. Коласа і К. Чорнага, Ц. Гартнага і Я. Скрыгана, п'ес К. Крапівы і В. Віткі, паэмы

П. Труса «Дзесяты падмурак» і вершаў многіх сучасных паэтаў. Асабліва цесная творчая садружнасць у перакладчыка з І. Шамякіным і Я. Брылем. Ён пераклаў на рускую мову амаль усе іх творы.

У перакладчыцкай працы Арсенія Астроўскага — творы розных жанраў, розных стылявых напрамкаў. Перакладчык заўсёды чулівы да гэтых асаблівасцей і як найпаўней даносіць да рускага чытача ўсе адметныя рысы і якасці арыгінала.

Поруч з непасрэднай творчай працай Арсеній Астроўскі шмат займаецца арганізацыйнай дзейнасцю, скіраванай на пашырэнне і паглыбленне дружбы беларускай і рускай літаратур. Ён з'яўляецца ініцыятарам шэрагу цікавых выданняў, многіх літаратурных вечароў, разнастайных культурных мерапрыемстваў.

Дзякуй вам, Арсеній Георгіевіч, за ўсё, што зроблена па прапагандзе беларускай літаратуры. Жадаем вам новых плённых здабыткаў у творчай і грамадскай дзейнасці. Сонечнага вяснавага вам настрою і натхнення!

Я схопліваюся часта апаўночы

І легкадумнасць іласную

кляню: навошта

Было мне браць адказнасці так

многа!

І тут жа ўсё раптоўна

разумею:

Не выкруціцца ўжо,

не адмахнуцца,

Назвайся Чалавекам —

і адказвай!

Быць кожную хвіліну, быць

навекі

Стыхіям безадказным —

перашкодай

І браць адказных нелюдзяў —

на прывязь!

Пераклада Н. ТАРАС.

У НЕПРАДБАЧАНУЮ, непрямую камандзіроўку ехаў Васіль Гальмучык. За нядоўгі час працы ў рэдакцыі гэта было, бадай што, першае такое важнае заданне. Плылі насустрач лясы і пералескі, палі, дзе там-сям па рыжым іржышчы пралеглі першыя разоры, мільгалі пакрычастыя сінія рачулі сярэд альшэўніку і лазняку. Гальмучык пазіраў у акно, слухаў, як тахаюць колы па рэйках і ўспамінаў размову з рэдактарам.

Прысадзісты, каржакаваты рэдактар сядзеў за сталом, прыгнуўшы вялікую паголеную галаву, нібы збіраўся бадацца. Гаварыў ён сурова і сярдзіта. Калі ўсё так, як у тым п'сьме напісана, дык гэта ж, можна сказаць, надзвычайнае здарэнне: чалавека трэба пакараць, а яго хваляць. На ўсю вобласць, у газеце...

Вагон пралескатаў коламі па невялічкім мастку. Гэты лясак быццам напамінуў нешта Васілю. Гальмучык міжвольна пацягнуў рукою да чорнай папкі, што ляжала на лаўцы ў яго за спіной, і тады зразумеў: яму даўно карцела зноў пачытаць п'сьмо, але жаданне гэтае ўвесь час быццам прытарможвалася чымсьці.

П'сьмо было злоснае і задзірыстае. Рахункавод калгаса Харытон Міцькавец не вельмі падбіраў словы. Ляснік Дубейка — маталыга. Правільна, у яго абходзе лес дагледжаны; і дзялячкі ўпарадкаваны, і маладзік прарэджаны, і вогнішча нідзе ў сухім меці не ўбачыш. Стараецца Дубейка, нічога не скажаш. Але ж дбае ён таму, што лес любіць, як ліса курэй. А нішчыць яго не так, каб трэскі ва ўсе бакі ляцелі, акуратна: дрэва — пад корань, галлё — у доўж, потым бензіну ліне і запалку туды... От, чэ лічыўся б ён добрым гаспадаром, дык ці давяралі б яму ў лясніцтве, ці не заўважылі б дым з тых кастроў? А так — гадамі ніякай рэвізіі. І карэспандэнт, як той заяц, што пад святло фар трапіў: па калыне прыг-скок, прыг-скок... «Лес — гэта прызвание Дубейкі, гэта радасць яго кляпатлівай душы...» Абы пісаць...

Гальмучык доўга трымаў вырваныя з вучнёўскага шыйтка аркушы. Не можа быць, каб у адзеле п'сьмаў зрабілі прамашку. Там добра ведаюць сваіх аўтараў — чые допісы можна друкаваць, як кажучы, з ходу, а чые варта правяраць. Ён пазіраў на роўнія прыгожа выведзеныя літары, падумаў: «Такім почыркам толькі падзякі пісаць, а ён кідуў стэрчыць. Бываюць жа яшчэ зласліўцы, якія з ветру вярнулі ўжо — смак у гэтым чуюць. Ну пабачым, праверым...»

Нізкі басавіты голас Міцькаўца гучаў нетаропка.

— Прачытаў я, значыцца, тую муць пра Дубейку і вы ведаеце, таварыш прадстаўнік рэдакцыі, быццам хто бруднай анучай па твары п'цнуў...

Васіль спакойна і ўважліва пазіраў на рахункавода, паволі кратаў пальцам невялікія чорныя вусікі, якія стасаваліся да яго прадаўгатага твару, надаючы яму сур'ёзны засяроджаны выгляд.

— Яны сядзелі ля стала адзін насупраць другога ў кабінце старшын калгаса, невялікім утульным пакойчыку з дыяграмамі на сцяне. Гальмучык намагаўся разгледзець за тоўстым шклом акуляра вочы рахункавода. Міцькавец нібы здагадаўся, чаго ён хоча. Змоўк, зняў акуляры, прыжмурыўся.

— Вы скончылі, Харытон Міхайлавіч? Цяпер я скажу сваё. От вы сцвярджаеце, што Дубейка хцівец. А дзе факты? Пацвярджаеце дзе?

— Яны, канечне, доле, як тыя акуркі, не ваялюцца, яны схаваныя.

— Няма фактаў? От бачыце, а вы так лёгка агаворваеце чалавека. Недаравальная, таварыш Міцькавец, такая кажучы мякка, несур'ёзнасць, — Гальмучык, пакуль гаварыў гэтыя словы, стукнуў пальцам па край стала, быццам рабіў на ім якіясьці зарубкі. — За такія абвяржэнні часам і таго... фельетонам не грэх.

Рахункавод зноў насунуў акуляры на кручкаваты нос, уважліва змераў Гальмучыка працяглымі позіркамі. Устаў.

— То, бадай, нам пра гэта і гаварыць больш няма чаго, калі мяне... фельетонам.

Ён рэзка павярнуўся і выйшаў.

«Бач, порсткі які, нічога яму не скажы», — падумаў Васіль, а сам адчуў: нейкія няясныя трывожныя апаноўвалі сэрца. Каб супакойцца, развеець іх, ён імкнуўся думаць пра Міцькаўца нядобра і злосна: адпеты, відаць, задзіра і сябелобец гэты шукальнік праўды.

Пад вечар разнягодзілася. Вялікая сіняя хмара, што напузла з поўдня, лінула густым дробным дажджом.

За дзвярыма канторы сярэд узбуджаных галасоў сярдзіта ракатаў бас Міцькаўца. Рахункавод чамусьці даводзіў, што гаруча перарасходавана. І ён не спіша гэты перарасход. «І тут ён таксама бярэ за грудкі, усе нядбайнікі, адзін ён такі ўжо рудлівец, — пазлараднічаў Васіль. — Гуцэвіч, відаць, правільна пра яго сказаў».

Успамін пра селькора Сцяпана Гуцэвіча адразу павярнуў Гальмучыкавы думкі: а ці правільна ён напісаў у сваёй заметцы пра лесніка Дубейку? Цяпер, калі во Міцькавец так заартачыўся, селькор толькі пацскае плячыма: пра гэта нічога не чуў... Дык навошта ж браўся за яго, калі не развеець усё, што трэба было, пра чалавека. Нядаўнія размова са Сцяпанам здавалася зараз Васілю ў чымсьці абуралючай.

Ён адразу адшукаў агранома Гуцэвіча на таку, дзе ачышчалася насенне. Паздароўкаўся, не трацячы марна часу, сказаў, чаго прыхаў і прапанаваў пагутарыць. Гуцэвіч узмаліўся: крыху пасля, спачатку ён адбярэ насенне на пробу. Гальмучык адышоў у канец току, сеў на невялікую лавачку, акуратна змайстраваную дбайнай рукою, міжвольна стаў назіраць за аграномам.

Невялікі, рухавы, Сцяпан, здавалася, забыўся на яго, борзда тупаў ад машыны да машыны. Паддызе, пагутарыць з кладаўшчыцай, загарэлай дзяўчынай з аслоненым светлаю касынкай тварам,

Аляксандр
КАПУСЦІН

ПЕРШАЕ ЗАДАННЕ

АПАВЯДАННЕ

наглядзіць пшаніцу і далей пайшоў. Ля апошняй машыны, ён прыгнуўся, падставіў далонь з растапыранымі пальцамі пад струмень залацістага зерня. Доўга сталі так, потым, мусіць, адчуў Васіль пільны позірк, азірнуўся. Сказаў нешта кладаўшчыцы, пачакаў, пакуль яна запісала ў бланк.

Сцяпан падышоў, сеў побач, паклаў нагу на нагу. І тады адразу перамяніўся, стаў хмуры і задумлівы, нібы імкнуўся зразумець нейкую в'наватасць у сабе.

Загаварыў. Ён нічога не ведаў благага, кожны раз бачыць, як дзядзька Дубейка ранічай шыбуе ў свой абход. У бары яшчэ птушкі не папрачыналіся, а ляснік ужо там. У абходзе ў яго парадак, як у святліцы. І чалавек ён — не раўня гэтаму калючаму настэрнаму рахункаводу: ніколі ні з кім не сварыцца, толькі лагодна пасміхаецца і жартуе...

Васіль не разумеў: ці то з задаваленасцю ці найбольш з асцярогай слухаў аграномавы словы. Адно толькі добра ўсведамлялася яму: ва ўсёй гэтай гісторыі ён сам у чымсьці не праў. Не давала спакою думка: відаць, не так ён, як трэба, размаўляў сёння з Міцькаўцом.

Яму зрабілася ніякавата — ведаў, што гэтыя сумненні яшчэ не раз вернуцца да яго і будуць трывожыць сэрца. Тады яму падумалася, што калі ён зноў не сустрэнецца з рахункаводам, адбульзнецца штосьці нядобрае.

У суседнім пакоі пацішэла. Міцькавец пераступіў парог, кіснуў на Гальмучыка акулярамі з пад сівых калматых броваў і стомлена плюхнуўся ў крэсла.

— Даруйце, што прымусяў чакаць, — прабурчэў незадаволена. — Самі бачыце — справы.

Васіль карцела калынуць: «Нічога сабе справы — з людзьмі сварыцца». Але замест гэтага ён дагодліва адказаў:

— Справы, канечне, у першую чаргу, час жа ў нас не свой, а дзяржаўны.

Яны, як і раніцай, сядзелі ў кабінце старшын, толькі цяпер, самі таго не заўважыўшы, памыяліся месцамі.

— Дык, значыць, пытаеце, факты дзе? — загаварыў Міцькавец прыцішана, у роздуме. — У лясніцтве яны. Надоечы я пра ўсё, пра што сам ад добрых людзей даведаўся, сказаў там.

— Чаму ж вы нам пра іх не паведамілі?

— Вы так гаворыце, быццам загадзя апавяцілі мяне, што збіраецеся хваліць Дубейку. Дык можа б, перш чым друкаваць той артыкул, папыталі ў людзей, што за гаспадар у лесе гэты вясылі ляснік, а? Ці ласы ён на магарычы, папыталі б. Пахваліць, не разабраўшыся, лёгка, от праўду, калі яшчэ яе з боязі за свае прамашкі крыўдаю хочучы зрабіць, цяжка знайсці.

— Што вы маеце на ўвазе? — незалюбіў Васіль. Ён нядобра нацэліў на рахункавода вострыя вочы, але той спакойна вытрымаў яго позірк.

— Якраз тое, пра што, мусіць, вы, таварыш прадстаўнік рэдакцыі, падумалі.

Гальмучык маўчаў, трохі зб'янтэжаны, збіты спанталюк гэтым нечаканым паваротам размовы. Спадзяваўся разгадку таго таямніча-важнага, што было ў словах Міцькаўца, знайсці ў яго выразе, аднак на маршчыністым паголеным твары застыла халодная непрагляднасць.

— Дапусцім, таварыш Міцькавец, вы маеце рап'ю: мы схібілі. Дык вы ж таксама не гарачыцеся, не вельмі згушчайце фарбы. «Праўду знайсці

цяжка... Крыўдаю яе хочучы зрабіць»... Якія ў вас падставы, каб так папракаць?

Міцькавец пазіраў на Гальмучыка з цікавасцю і чаканнем.

— От вы ўсіх ганіце: той драўніну цешком за гарэлку збывае, гэты перарасходаваў гаручае і хоча, каб яго незаконна спісалі... Паслухаць, дык у вас тут адны махляры...

Гальмучык неспакойна паварушыўся ў крэсле, хацеў устаць, прайсціся па пакоі, ды адчуў, што ўсё цела яго быццам налілося цяжарам. Ён не ведаў, як павесці размову далей, толькі неспадзявана адчуў якоесьці палахлівае, прыгознае жаданне ўлагодзіць, заспакойць нейк Міцькаўца.

— Той, хто ўмее слухаць, і ад мяне можа пачуць пра добрых людзей, — няспешна адказаў рахункавод.

— Раскажыце — паслухаю. Можна ж пра харошага чалавека і напісаць, калі на тое пайшло. — Гэтыя словы Гальмучык нечакана для сябе самога сказаў з дыпламатычным намёкам: маўляў, давай паставім кропку на гісторыі з Дубейкам, а зоймемся нечым цікавейшым. Прамовіў ён іх, падладжваючыся пад вясылі тон, але, насуперак спадзяванню, замест хоць якога заспакаення яны чамусьці прынеслі яшчэ большы неспакой. Ён усядоміў гэта, заціскаючы ў сабе прыкрае адчуванне сораму.

Міцькавец падняўся, адсунуў крэсла. Раздумна падышоў да акна, адчыніў фортку.

Далёка, на другім беразе ракі, у сіній смуге пабухаў цемривам абмётны дажджом бор. Водар хваёвай жывіцы змешваўся з водарам вільготнага паветра і тугімі хвалямі струменіў у вёску.

Заклаўшы рукі за спіну, Міцькавец пастаў, гавярнуўся да Васіля.

— Дык давайце, таварыш прадстаўнік рэдакцыі, па сутнасці, значыцца. — Непрыязныя ноткі прабіраліся ў яго прыглушаным голасе. — Закончым нашу ранейшую размову — пра Дубейку...

Гальмучык напавіў гальштук, стаў разгладжваць яго шырокі канец, што звісаў аж да белага моднага рэменя. Прыціўся позіркам да нехлімакнай постаці. У душы варухнулася разгубленасць: от ён цяпер па-харошаму, а яна, дабрата гэтая яго, чамусьці, здаецца, яшчэ больш надала Міцькаўцу рашучасці. У пачуццях Гальмучыка побач з прыгознай непрыязню да рахункавода міжвольна варухнулася неўсведомленая крыўда на самога сябе. Ён разгладжваў гальштук, пазіраў на Міцькаўца так, быццам намагаўся разгледзець у ім тое незразумелае, узрушліва-загаднае, што неадольна прыцягвала цяпер да сябе яго ўвагу.

З падножжы вагона Гальмучык азірнуўся на ўтульны пасёлак, што весела святліўся агнямі ў вокнах дамоў, і ступіў у тамбур. Людзі, мякка топаючы па дэяванай дарожцы, хадзілі па калідоры, напаяўлялі вагон гаманой і шумам.

Васіль увайшоў у сваё купэ. Там яшчэ нікога не было. Ён паклаў на столік папку, сеў на лаўку, прыхінуўся плячыма да гладкай блішчатай сцяны.

У купэ зазірнуў малады статны хлопец з кучаравым чубам.

— Добры вечар, — павітаўся ён з Васілём. — Каюта не запоўнена? — Не чакаючы адказу, павярнуўся, крыкнуў у калідор:

— Капітаны, сюды, нашы месцы во ў гэтым люксе!

Голас у хлопца быў мяккі, прыемны. У дзвярах з'явіліся яшчэ двое, па ўсяму відаць — студэнты.

Нізенькі, таўсматы, грэбліва наморшчыўшы смяшлівыя вяснушчаты нос, агледзеў купэ. Ён пазіраў як чалавек, якому тут жыць. І Васіль, чамусьці, таксама паглядзеў па баках.

— Я — на верхтурку, бліжэй да сонца, — сказаў таўсматы. — Пайшлі пакуль пакурым.

Гальмучык правёў іх позіркам і зноў аддаўся сваім думкам. От ён едзе дадому, а ці ўсё зрабіў тут, што трэба было?

Ён вярнуўся да падзей дня. Разважаў, аналізаваў, спрачаўся сам з сабой. Не сустраўся з лесніком?.. Але ж яго няма зараз дома, паехаў некуды. Правільна, і ў лясніцтве не пагутарыў. Дык жа ён, можа, і не абавязаны шукаць там нейкія факты. Урэшце, даказаны павінен той, хто сцвярджае — у законе запісана. От ты, паважаны таварыш Міцькавец, і патурбуйся наконт доказаў. Збіраць іх за цябе я не буду і на слова паверыць табе не магу... Так і скажу рэдактару: не пацвердзілася...

Насупраць купэ ў калідоры каля акна ажыўлена размаўлялі «капітаны», якія, мабыць, яшчэ нават і мора не бачылі. Гэтая хланечая гамана часам неўпрыкмет прыцягвала яго ўвагу, блытала ягоныя думкі.

— Ты, Паўлік, не будзь такі — не цапзі скрозь зубы тое-сёе: у вочы гавары, што думаеш. Любімец дэкана і дзяўчат — а сам туды-сюды, і нашым, і нашым.

Гальмучык недарэчна падумаў: «Хто гэта сказаў — ці не той таўсматы?» Скоса, назіраючы паглядзеў у калідор. На хвіліну як бы застыў у нейкай напружанай увазе. Падалося — пачуў голас Міцькаўца: «Чаго ты так вушы наталпырыў на хланечую гаману? Не цябе датычыцца — дык і не строй свае кепкі. Сядзіш у вагоне — ну і сядзі сабе, едзь, дакуль білет узяў. Не прыслухоўвайся да хланечых размоў... Ты і сам такі ж... злялены... І жывеш лёгка, і да людскога ставішся лёгка. Ну, чаго ўстаўіўся на мяне, вочы вылупіўшы? Што, не праўду я сказаў?..»

Васіль схаміянуўся ад гэтых разважанняў і заўважыў, што газеты, якія купіў у вакзальным кіёску, чамусьці складвае ў папку.

Састаў таргануўся, — прыціпілі паравоз. Гальмучык падалося, што вось так тарганулася і ў яго душы нейкая ўзрушлівая надзея.

Ён раптам ускочыў з лаўкі і, штурхаючы тых, што сталі ў калідоры каля вокнаў, заспяшаўся да выхаду.

ВЫИШЛА У СВЕТ новае даследаванне А. Адамовіча пра К. Чорнага. Пра што, пра каго б ні пісаў гэты аўтар, ён заўсёды звяртаўся да вопыту любімага пісьменніка, каб хоць у нейкай ступені суаднесці яго з сучаснай літаратурай, вымераць ім яе дасягненні.

Цікавае вучонага да творчасці таго ці іншага пісьменніка на працягу доўгіх год — зусім заканамерная з'ява, толькі самі сабой напрашваюцца пытанні: чым новая праца адрозніваецца ад папярэдніх, з якога пункту гледжання аналізуецца цяпер творчасць К. Чорнага?

Каб наша меркаванне пра рэцэнзуемую кнігу было больш пераканаўчым, зробім невялікае адступленне. Першачарговая задача беларускага літаратуразнаўства ў пасляваенны час заключалася ў прыняццёвай, навуковай ацэнцы важнейшых з'яў гісторыі нацыянальнай літаратуры.

Няма патрэбы даваць ацэнку дасягненням сучасных даследчыкаў. Параўнайце іх артыкулы і кнігі з тым, што пісалася пра Купалу, Коласа, Багдановіча, Дуніна-Марцінкевіча, Чорнага, Гарэцкага, Дубоўку і іншых у даваенны час, і вы самі пераканаецеся, у якой ступені яны справіліся з такой важнай і адказнай задачай.

І ўсё ж гэта быў толькі першы, хоць і неабходны крок. У далейшым задача ўскладнілася. Неабходна было раскрыць грамадскую і эстэтычную сутнасць роднай літаратуры, паказаць яе месца, ролю і значэнне ў агульным працэсе сусветнай літаратуры.

Алесь Адамовіч «Маштабнасць прозы. Урок творчасці Кузьмы Чорнага». Мінск, «Навука і тэхніка», 1972.

Было б памылкова сцвярджаць, нібыта да апошняга часу ў гэтым напрамку нічога не рабілася. Рабілася, і я мала. Можна прыгадаць цікавыя і змястоўныя працы, у якіх беларуская літаратура супастаўлялася з рускай, украінскай і польскай, узнімалася і ў той ці іншай ступені вырашалася праблема традыцый і наватарства. Варта, ад-

МАШТАБНАСЦЬ ПРОЗЫ

нак, агаварыцца, што звычайна вялася гутарка ў сцвярджалым плане аб наследаванні пісьменнікам лепшых традыцый сваіх папярэднікаў і зусім не раскрылася, у чым сутнасць гэтага наследавання, у якой меры той або іншы беларускі пісьменнік, наслідуе традыцыі сваіх папярэднікаў, адначасова выступае як арыгінальны мастак і мысліцель.

А. Адамовіч паставіў перад сабой мэту разгледзець спадчыну беларускага праявіцеля ў кантэксце рускай і еўрапейскай літаратуры, галоўным чынам у святле вопыту Дастаеўскага.

Сказанае можа насцярожыць, бо вядома, што яшчэ нядаўна той-сёй з даследчыкаў з лёгкасцю незвычайнай усё станоўчае ў творчасці К. Чорнага тлумачыў уплывам Талстога, а адмоўнае — уплывам Дастаеўскага.

Аўтар рэцэнзуемай кнігі — даследчык сур'ёзны, удумлівы і зрудзіраваны. У яго кнізе вядзецца гутарка пра тое, што сапраўды шырока маштабнасць творчасці К. Чорнага заключаецца ў яе гістарызме, філасафічнасці і перш за ўсё ў тым новым пацудзі, з якім беларуская літаратура

пачынала ўсё больш смела весці размову «з цэлым светам».

Варта адзначыць, што з першых старонак кнігі размова пра вучобу К. Чорнага ў класікаў і наследаванне іх традыцый набывае не той напрамак, да якога мы прызвычаліся, і, што граха таіць, у пэўнай ступені самі яго вызначалі.

А. Адамовіч звярнуў увагу якраз на тыя моманты, якія абмінулі былі ў папярэдніх працах аб К. Чорным. А імя на тое, што вучоба К. Чорнага ў класікаў была абумоўлена неспатольнай прагай стаць упораваным з імі, стварыць літаратуру, вартую ўвагі не толькі ўласнага, але і іншых народаў. Адсюль яснае ўсведамленне, што размова «з цэлым светам» пра свой народ пасля Шэкспіра, Бальзака, Пушкіна, Талстога, Шаўчэнкі, Горкага можа быць сур'ёзнай і цікавай тады, калі гэта адначасова будзе і словам пра ўсё чалавецтва. Сіла і характар гэтага слова павінна быць у ім самім, у той глебе, на якой яно вырастае, у творчым пераламленні яркага прамяністага агню, што ідзе ад літаратуры іншых народаў і ўвасабляецца намі ў шматзначны па сэнсу словы «вопыт» і «традыцыя».

Раздзелы «Коласаўскі псіхалагізм», «Кардыяграма чалавечай душы», «Мысленне характарамі, тыпамі, гісторыяй», «Палемічна-філасофскі «другі» план у творах К. Чорнага», як, дарэчы, і астатнія, вельмі цікавыя пранікнёнасцю і глыбінёй літаратура-

знаўчых назіранняў, свежасцю вывадаў, грамадскай значнасцю філасофскіх разважанняў аўтара.

Хоць звярнуць увагу на адзін вельмі важны аспект гэтай працы. Вылучаючы праблему «Кузьма Чорны і Дастаеўскі», А. Адамовіч імкнецца вырашыць яе ва ўсёй складанасці і разнастайнасці, з улікам дыстанцыі часу паміж двума вялікімі мастакамі, а галоўнае, з улікам прынцыповай адметнасці іх ідэалагічных уяўленняў.

К. Чорны настойліва і ўпарта вучыўся ў Дастаеўскага — яго прыцягвала перш за ўсё глыбокае пранікненне ў псіхалогію асобы, роздум над лёсам чалавецтва. Шукаючы ў народных глыбінях «тую плынь, што хай і не бачна зверху, але ўсё роўна злучана з усімі морамі і акіянамі чалавецтва», беларускі праявіцель звяртаўся да свайго вялікага папярэдніка. Тым самым «праз паглыбленне ў жыццё, у яго сацыяльную і нацыянальную стыхію, — падкрэслівае даследчык, — праз творчую вучобу ў класікаў К. Чорны наблізіў беларускую прозу да выдатных узораў сусветнай класічнай прозы».

З гэтага ўжо відаць, што падыход А. Адамовіча да вырашэння такой важнай і кардынальнай праблемы ў эстэтыцы сацыялістычнага рэалізму, як праблема традыцый і наватарства, не мае нічога агульнага з разуменнем яе як механічнага пераўтварэння вопыту з адной нацыянальнай глебы на другую.

Сапраўдны мастак — перад усім творца. Ідучы за вялікімі папярэднікамі, станоўчыся побач з імі, ён астаецца самім сабой, глядзіць сваімі вачамі на свет, думае і адчувае па-свойму.

Паказаць гэта з усёй відчывасцю і доказнасцю і складае задачу даследавання. Але адна справа вызначыць мэту і зусім іншае — вырашыць яе. З пазіцыі учарашняга разумення творчасці Чорнага і тым больш Дастаеўскага вырашэнне праблемы ў такім плане было проста немагчыма. Можна было б сказаць, што беларускі літаратуразнаўца ўзяўся да сучаснага стану навукі пра Дастаеўскага, але гэта будзе не зусім дакладна. Больш правільна, ён стаў упораваным з сучаснымі рускімі даследчыкамі ў разуменні і тлумачэнні творчасці геніяльнага мастака слова. Толькі дзякуючы гэтаму яму ўдалося раскрыць вельмі цікавыя працэсы станаўлення таленту Чорнага, паказаць, як ён, ідучы за Дастаеўскім, адштурхоўваўся ад яго, наслідуючы вопыт і традыцыі настаўніка, горача з ім палемізаваў, засвойваючы вялікія гуманістычныя ідэалы, адкідаў усё тое адмоўнае ў ідэалагічных уяўленнях свайго куміра, што было варожам яму як пісьменніку новай сацыялістычнай эпохі.

«Падсвечванне» творчасці К. Чорнага вопытам Дастаеўскага дало даследчыку магчымасць раскрыць арыгінальнасць і веліч беларускага пісьменніка.

Кніга «Маштабнасць прозы» з'явіцца той прыкметнай вяхой, якая вызначыць новы этап у развіцці нашага літаратуразнаўства. Вывучэнне спадчыны Я. Купалы, Я. Коласа, М. Багдановіча, М. Гарэцкага, творчасці нашых сучасных мастакоў слова ў такім параўнаўчым плане дасць нам вельмі многае ў асэнсаванні ўласных літаратурных скарбаў.

Ю. ПШЫРКОУ.

НЯМА ПАТРЭБЫ пералічваць кнігі Аляксандра Міронава. Творчасць гэтага пісьменніка вельмі добра вядома сёння не толькі беларускім чытачам, але і далёка за межамі рэспублікі. Апаўданны, аповесці, раманы аўтара раскрываюць характары савецкіх людзей, паказваюць нашага сучасніка чалавекам валявым, мужным, высакародным, які бязмежна любіць сваю сацыялістычную Радзіму. Не так даўно А. Міронаў закончыў працу над аповесцю «Праз тысячы смярцей».

Своеасаблівым эпіграфам да твора гучаць словы аўтара: «На Слешанском кладбіце в Мінске есть могила моряка, над которой висит строгое надгробие, высеченное из белого, как белые балтийские ночи, мрамора. У подножья надгробия всего одна фраза: «Я любил вас, люди, и отдал вам всё, что мог».

Памяці нашага земляка-марара і прысвячае аповесць пісьменнік. Значыць, ён пераўвасаў заставіць верным сваёй тэме — тэме мора. Сапраўды, хоць дзеянне твора ў большасці выпадкаў разгортваецца не на марскіх прасторах, але героі жывуць морам. Незвычайнае, складанае, поўнае цяжкай выпрабаванняў такое жыццё. Ідзе вайна з фашызмам. Горад Леніна — у варожай блакадзе. Мажліва, у гэтыя тры вожныя дні беларускі хлопці Барыс Алексіевіч, былы начальнік канструктарскага бюро аднаго з важнейшых ленынградскіх заводаў, змяняе сваю мірную прафесію на ваенную. Курсы камандзірскага саставу, на якіх вучыцца Алексіевіч, рыхтуюць ваенныя кадры для арміі.

Дакументальнасць прысутнічае ў творах. Прыгадваецца, дарэчы, адказ лаўрэата А. Міронаў «Праз тысячы смярцей». Аповесць. На рускай мове. Мінск, «Мастацкая літаратура», 1972.

Ленінскай прэміі Сяргея Смірнова на анкету часопіса «Вопросы литературы» (№ 9, 1966) аб тым, якім павінен быць твор дакументальнага жанру: «Галоўным абавязкам аўтара мастацка-дакументальнага твора з'яўляецца вернасць асноўным, кардынальным фактам, аб якіх ідзе размова, пры магчымасці свабоднага руху ўнутры рамак, якія ствараюцца гэтымі галоўнымі фактамі». Патрабаванні строгія, але яны

прорыве вражеской обороны, ни идущий в атаку солдат не знает, где и когда подстержет его мина. Месляц будет подстергать, годы. И даже после войны эта подлая из смертей будет косить пахарей на колхозных полях, грибников в солнечном лесу, землекопов в возрождающихся городах, команды и пассажиров морских и речных судов. Как же бороться с ней?»

Гэтае пытанне паўстае пе-

Чалавек ідзе па вайне, чалавек, зрэшты, павінен перамагчы, нягледзячы на ўсе цяжкасці, перашкоды, што сустракаюцца на яго дарозе, бо ён верны сабе і свайму абавязку, воінскаму і проста чалавечаму. А. Міронаў за лёсам аднаго чалавека ўбачыў маральны выток, патэнцыял вялікай мужнасці і ўпэўненасці ў будучым усяго нашага народа. Барацьба, якую вядуць героі аповесці «Праз тысячы смярцей», і ў

рымлівае павышэнне па службе. Маладыя воіны бачаць у яго асобе чалавека, аднаго ваеннай справе.

Не закончылася работа для Барыса Алексіевіча і пасля вайны. Ён застаецца на службе, бо ўпэўнены, што яго веды, практычныя навыкі спатрэбяцца, мажліва, тут, дзе па-ранейшаму ідзе барацьба за жыццё.

Барыс Алексіевіч прайшоў складаны шлях ад рабочага мінскага завода «Камунар», а затым начальніка канструктарскага бюро ў Ленінградзе да вялікага ваеннага спецыяліста, інжынер-падпалкоўніка. Яго мужанне — гэта мужанне чалавека, які свой лёс звязваў з лёсам Радзімы. А. Міронаў праўдзіва, з высокім майстэрствам раскрыў характар свайго героя. Аповесць «Праз тысячы смярцей» арганічна ўлічваецца ў ранейшы творы пісьменніка, у якіх паказаны ваенныя і мірныя будні савецкіх маракцаў. Аўтар гэтага твора даў жыццё, дакладней новае жыццё, многім людзям, якія загінулі за Радзіму. Праўда іх подзвігу асветлена ў ракурсе падзей, якія ніколі не будуць забыты.

Аднак нельга не зрабіць аўтару адну заўвагу. А. Міронаў часта, калі расказвае пра ваенных спецыялістаў, пераходзіць на нейкі завальмі афіцыйна-прагматычны стыль. У выніку — паніжэнне эмацыянальнасці чытацкага ўспрыняцця. Гэта менш заўважана ў часопісных варыянтах (там аповесць надрукавана з пэўнымі скарачэннямі), і больш адчувальна ў самой кнізе.

І ўсё ж, думаецца, чытач даруе аўтару некалькіх няўважлівасцяў да мовы. Ён застаецца ўдзячным яму за аповесць. Твор з асаблівай цікавасцю будзе прачытаны юнакамі, тымі, хто рыхтуецца прысвяціць сябе нялёгкай, поўнай своеасаблівай рамантамі, ваеннай службе.

Алесь МАРЦІНОВІЧ.

Мужанне Барыса Алексіевіча

дазваляюць аўтару і поўную свабоду... У прыватнасці, магчымасць тых, ці іншых сюжэтных хадоў, якія яшчэ лепш дапамогуць раскрыць характар асноўнага героя.

Што тычыцца А. Міронава, дык ён, на нашу думку, добра справіўся з паставленай перад сабой задачай. Ідучы ад мастацкага факта да біяграфіі свайго героя, ён ахоплівае ў аповесці значны прамежак часу: вайна, пасляваенныя гады, паказвае, як у гэтых абставінах фарміруюцца, загартоўваюцца людскія характары.

Аповесць успрымаецца, як своеасаблівы летапіс жыцця пакалення, якое прыняло на свае плечы асноўны цяжар вайны (маюцца на ўвазе тыя, каму ў гэты час было пад трыццаць). Барыс Алексіевіч, як чалавек, як малады вучоны, а потым і ваенны спецыяліст, таксама праходзіць гэтымі нялёгкімі дарогамі.

Праўда, у творы амаль не чуваць варожых стрэлаў, але вайна пастаянна напамінае аб сабе. Гінуць людзі, якія не змаглі разгадаць «сакрэты» фашызмічнага мін, людзі, што не здолелі перахітрыць свайго праціўніка. Смерць іх яшчэ больш крыўдная, яна заўсёды нечаканая: «Ни корабль в море, ни танк при

рад Алексіевічам з усёй сур'ёзнасцю. І справа не толькі ў тым, што работа тут небяспечная і рызыкоўная. Герой твора — перш за ўсё салдат, які гатовы ісці выконваць загад. Але як выконваць? У тэарэтычнай лабараторы, куды пакіравалі Алексіевіча пасля заканчэння камандзірскага курсаў, лічаць так: мы — тэарэтыкі, мы распрацоўваем і дасялаем інструкцыі па размініраванню, само ж размініраванне праводзяць іншыя, і як гэта яны робяць — іх справа. Начальнік лабараторыі палкоўнік Воранаў глядзіць таксама аднабакова: «Мне не мёртвыя героі, а жывыя спецыялісты нужны».

Зрэшты, можна зразумець і Воранава: для яго кожны чалавек, тым больш тэарэтычна падрыхтаваны спецыяліст (а Алексіевіч — малады вучоны), на ўліку. Ён не хоча рызыкаваць людзямі. Але ж менш за ўсё аб сабе думае і Алексіевіч. Для яго важней не прытрымлівацца нейкіх там інструкцый, а рабіць так, як загадвае сумленне. Вось чаму зразумела яго імкненне самому дакапацца да сутнасці ісціны, сваімі рукамі абясшодзіць міны, на сабе выпрабаваць правільнасць разгадкі іх «сакрэтаў».

першую чаргу Барыс Алексіевіч, тым і цяжкая, што нябачна самога праціўніка. Воіны — хітры, і мінёр павінен стаяць вышэй яго і ў кемліваці, і ў тэарэтычнай падрыхтоўцы. Але яшчэ больш важны сам маральны дух чалавека, які штодня можа ісці на смерць, каб толькі выратаваць жыццё іншых.

У творы ёсць эпізод, які, магчыма, падаецца і другародным (размаўляюць толькі двое), але менавіта ён пмаг дадае да раскрыцця ідэйнай задумкі аповесці:

«Но Тёмин (адзін з герояў. — А. М.) — разоружитель, сын же его был, видимо, только мнѐром.

— Какая разница? — Больше! Мнѐр должен действовать хотя с умом, с большой осторожностью, но — по готовой инструкции, по какому-то шаблону. А этот шаблон — инструкцию должен составить для него специалист-разоружитель».

«Разоружитель» — Алексіевіч у аповесці неаддзельны ад Алексіевіча-чалавека. А. Міронаў паказвае свайго героя не толькі добрым спецыялістам, але і спагадлівым таварышам, які заўсёды гатовы прысці на дапамогу іншым. Асабліва гэта заўважана, калі ён становіцца вопытным спецыялістам, ат-

ДАШНО правярана на практыцы, што зямля маленства і юнацтва мае прыцягальную, чароўную сілу. Сталых людзей яна робіць бадзёрымі, рухавымі, а паэтам да таго яшчэ дае натхненне, нібы прыладжвае крылы для творчага ўзлёту...

Мабыць, гэтая акалічнасць і падахвоціла сцэнарыстку В. Бларучкіну, рэжысёра У. Цеслюка і апэратара У. У. Цеслюка на стварэнне дакументальнага фільма «Край крынічны».

У гэтай назве нібы адбілася задума стваральнікаў кінастужкі: паказаць выток творчасці паэта, налыску яго натхнення, яго «малую радзіму». І гэта вельмі важна, бо з маленькай ціхай Бесідзі творчасць Аркадзя Куляшова памкнула ў вялікі акіял сусветнай паэзіі і агульначалавечага жыцця...

І глядачу даецца магчымасць самоу ўбачыць «чароўныя пушчы, дугі і крыніцы, што могуць хіба толькі ў сэрцы змясціцца...» Дадамо, у паэтычным сэрцы.

...Цудоўныя пейзажы праходзяць на экране. І не проста пейзажы, а любы паэту з дзяцінства краявіды, якія абудзілі ў ім песняра, скіравалі яго да вялікай творчасці. Аркадзь Аляксандравіч сам паказаў кінематаграфістам гэтыя мясціны.

Шмат пачуццяў і думак абудзілі яны ў паэтавай душы. Якіх? Фільм пэўнага адказу на гэта не дае. На яго мае адказаць сам глядач, узбагачаны паэтавай творчасцю.

А фільм ўспрымаецца добра. Нават тымі, хто мала ведае паэзію Куляшова.

Адна асацыяцыя ўсплывае за другой. З хваляваннем сочыш, як ён падумаецца на парослы, сухою травою шведскі курган. Мне прыгадаліся вершы:

Я пакідаў маленства край,
Дзе жыў жыццём вясёлым,
Прышла і мне чарга «бывай»
Сказаць лясам і долам.

Зямля шаптала мне — ляці,
Спяшайся, жораў ранні,
Цябе чакаюць у жыцці
Усе выпрабаванні...

І вось пасля доўгага расстання з родным краем паэт зноў дома, у роднай хаце, з кубкам сырадою... А за кадрам гучаць радкі ўсё пра тыя ж выток жыцця і паэзіі:

Я хаце абавязаны прапіскаю —
Калыскаю,
падвешанай пад столь,
Я маці абавязан кожнай рыскаю,
Драўлянай лыжкаю,
глінянай міскаю —
Усім,
чым працы абавязан стол.

Нам ужо даводзілася бачыць Аркадзя Куляшова на кінаэкране і з самай рознай нагоды: знятага на кінастужку ў групе пісьменнікаў — пад час гаворкі на розных пасяджэннях, у кулуарах і г. д. Але то былі афіцыйныя, дзелавыя кадры. Зусім іншым паўстае перад намі А. Куляшоў у фільме «Край крынічны». Непасрэднасць, родная стыхія, знаёмае акружэнне, сустрэчы з блізкімі зноўку напоўнілі паэта юнацкай энергіяй, гарачым запалам. Мы бачым, якой дабрынёй асветлены яго твар, трошкі разгуб-

лена жмурацца вочы. Бо перад ім узнікае казачнае дзяцінства...

Сустрэчы з землякамі, аднавіскоўцамі навава вымушаюць паэта перакіць тыя, цяпер ужо далёкія гады. Трапіна выкарыстоўваючы кінематаграфічныя прыёмы, дакументалісты нібы даследуюць духоўны стан усхваляванага паэта, і таму ідуць у глыбіню падзей, да хронікі далёкіх гадоў калектывізаваных...

...У імклівым бегу выхае, падскокнае на полі трактарчык з зубчатымі коламі, а за ім шумным гуртам бяжыць здзіўленая і радасная дзетва. Дзесьці, падумалася, сярод іх быў, пэўна, і будучы паэт

МОЙ КРАЙ КРЫНІЧНЫ...

Аркадзь Куляшоў... Ды ён і сам напісаў пасля: «Я за трактарам калісьці бег...»

Гэтая хронікальная ўстаўка, дарэчы, цалкам працуе на ідэю фільма, арганічна ўпісваецца ў яго тканіну. Такого не скажаш, на жаль, пра ваенную хроніку, якая ўспрымаецца як шtosці іншароднае і нават разбурае лірычную плынь кінааповядання.

Наогул, за адбор матэрыялу, за недакладнае яго скарыстанне варта напярэдня стваральнікаў стужкі. Добра, напрыклад, што яна суправаджаецца песняй «Алеся». Гэта адпавядае і аўтарскай задуме, яго настрою. Але не зразумела, навошта было ў пачатку даваць кад-

ры з выканаўцам песні? З'яўленне спевака — хай сабе і на кароткае імгненне — прымушае думаць пра «Песняроў», бо і песня, і спявак узнікаюць на экране яшчэ да з'яўлення цітраў і галоўнага героя.

А ці апраўданы паказ у адначасковым фільме буйным планам мноства тэхнікі, машын. Гэта нежэ «рэжа жывое цела» лірычнага паэтычнага задуме кінатворца. Адчуваеш, што рэжысёр і кінааператар забываюцца часам, дзеля чаго рабілі свой фільм.

Адзіны апраўданы выпадак паказу буйным планам сучаснай тэхнікі ў гэтым фільме — у заключных кадрах. Маюцца на ўвазе кадры, калі Аркадзь Аляксандравіч з вышнімі шведскага кургана аглядае родныя абшары і бачыць, як плаўна, нібыта караблі, рухаюцца на палатках нястомныя працаўнікі-камбайны.

Усяго дзясць хвілін ідзе на экране кінастужка «Край крынічны». За такі кароткі час усяго не пакажаш і пра ўсё не раскажаш. І ўсё ж адчуваецца: можна было б, замест другародных, даць больш тых кадраў, якія б глыбей алюстроўвалі дзейнасць самога паэта, крыніцу вытокаў яго літаратурнай творчасці і натхнення. І зрабіць гэта пажадана ў нейкай адной акрэсленай плыні, у адным стылі, з большай лагічнай паслядоўнасцю.

Гэлага якраз не хапае ў фільме У. Цеслюка, таму і чужыя нараканні: фільм пра Аркадзя Куляшова, а Куляшова нібыта і няма...

Тым не менш, нягледзячы на асобныя пралікі, дакументальны фільм «Край крынічны» глядзіцца цікава, бо прысвечаны ён чалавеку, які ўнёс ваіжкі ўклад у скарбніцу беларускай савецкай літаратуры — Аркадзію Аляксандравічу Куляшоўву.

Уладзімір СОДАЛЬ,
журналіст.

РЭДКА якому балету выпадае такі шчаслівы лёс — заставацца на сцэне на працягу амаль чатырох такіх бурных, такіх доўгіх дзясцігоддзяў.

«Бахчысарайскі фантан» Б. Асаф'ева ў настановах народнага артыста СССР, прафесара Р. Захарава належыць менавіта да такіх спектакляў. Атрымаўшы права на жыццё ў 1934 г. у Ленінградскім тэатры оперы і балета імя С. М. Кірава, ён неаднаразова ставіўся не толькі на савецкіх, але і на замежных сцэнах — у Будапешце, Хельсінкі, Белградзе, Токіо, Каіры і многіх іншых гарадах свету.

На беларускай сцэне таксама былі ажыццёўлены дзве пастаноўкі «Бахчысарайскага фантана» — К. Галейзоўскім і К. Мулерам. Нягледзячы на розніцу творчых індывідуальнасцей

«ФАНТАН»

гэтых балетмайстраў, абедзве рэдакцыі, як і ўсе астатнія, грунтаваліся на сваёй першакрыніцы — сачыненні Р. Захарава.

Чым жа тлумачыцца пастаянная зацікаўленасць тэатраў да гэтага спектакля?

Перш за ўсё, відаць, пушкінскай «ісцінай страасцей», выразна раскрытай і адлюстраванай сродкамі харэаграфіі. «Бахчысарайскі фантан» быў першым савецкім спектаклем, які вывёў на балетную сцэну герояў Пушкіна і даказаў здольнасць харэаграфічнага мастацтва ствараць характары, якія не ўстаюць на сваёй псіхалагічнай глыбіні, сіле і цэласнасці «вялікай» літаратуры.

Нельга пераацаніць значэнне гэтага спектакля для нашага балетнага мастацтва, для развіцця рэалістычных сродкаў яго выразнасці. «Я смела магу сказаць, — пісала, напрыклад, першая выканаўца ролі Мары Галіна Уланава, — што пасля «Бахчысарайскага фантана» мне давялося перагледзець свае ранейшыя работы... Сутыкнуўшыся творча з вобразамі вялікага Пушкіна, я не магла ўжо проста танцаваць, як танцавала раней: заўсёды хочацца ўдыхнуць жывую душу ў чалавечыя вобразы, якія ўзнікаюць на балетнай сцэне».

НОВЫЯ НАЗВЫ НА АФІШАХ

Гомельскі абласны драматычны тэатр выпусціў новы спектакль «Антаніна» па п'есе Генадзя Мамліна. Рэжысёры — народны артыст БССР, лаўрэат Дзяржпрэміі БССР І. С. Папоў і заслужаны артыст БССР П. П. Філіпаў. Мастак — заслужаны дзелч мастацтваў Казахскай ССР А. В. Кляўзер.

Антаніна — артыстка Г. Ф. Шырокіна.

Бармін — заслужаны артыст БССР П. П. Філіпаў.

Фота Ул. ТКАЧЭНкі.

СТАРОНКІ ЛЕПШЫЯ І ГОРШЫЯ

Глыбокага аналізу розных музычных твораў кампазітара — ад невялікай прэлюдыі да сімфоніі. Калі чытаеш гэтыя старонкі, нібы чуеш музыку, бо пра яе напісана даходліва і ярка і, разам з тым, даюцца эпизоды жыцця кампазітара, характарыстыкі яго творчых і грамадскіх інтарэсаў. Даследчык расказвае пра Камсамольскую сімфонію Падкавырава, і нібы другім планам наплывае далёкае мінулае, калі юнаком яе аўтар па пуцеўцы камсамола быў накіраваны ў музычны тэхнікум.

Або чытаеш такія радкі: «Фінал Другой сімфоніі напісаны ў народным плане, у форме ронда. Гэта нібы святочнае шэсце. Дарэчы, у фінале выкарыстана

песня, напісаная кампазітарам некалі на Палесці. Ён мае тэмбральны лейтматызм і пачынаецца ўступам чатырох труб на фоне шырокіх акордаў струнных інструментаў. Тут гучаць віяланчэлі, кантрабасы, труба, бас-кларнет, фягот. Рэфрэн заснаваны на тэме беларускай народнай песні, увесь час дынамізуецца. Ён месцамі ідзе хутка, дзе-нідзе гучыць фанам, а ў некаторых месцах даецца ў пашырэнні... Разумееш, што Д. Жураўлёў сапраўды «чуе» гэтую музыку з усімі яе адценнямі.

Так напісаны многія старонкі кніжкі. Але не ўсе.

На мой погляд, раздзел нарыса «У кансерваторыі» напі-

саны Д. Жураўлёвым слабей за іншыя. У ім у меншай ступені паказана, як фарміраваўся кампазітар. Хацелася б пазнаёміцца з асобнымі яркімі эпізодамі з жыцця і працы Падкавырава ў студэнцкі перыяд. Агульныя словы і разважання, вядома, і чытаеш бегла, бо затрымацца няма на чым.

Бывае, кідзецца ў вочы і моўная неахайнасць. Чытаем, напрыклад: «Песня апісвае, як партызаны ішлі ў засаду». Разумееш, што апісваць можа пісьменнік, вучань у сачыненні, а вось каб песня... апісвала.

Здараецца, трапляюць у тэксце Д. Жураўлёва зусім невыразныя сказы, нахталт: «Цудоўная лірычная мелодыя ва-

рыяцкі даручана скрыпкам з празрыстым акампанентам аркестра».

Часамі аўтар злоўжывае цытатамі з вершаў, разбураючы імі настрой і канкрэтнасць музычнай тканіны твора кампазітара. Гаворачы пра кантату П. Падкавырава па словы А. Куляшова «Балада пра чатырох заложнікаў», Д. Жураўлёў да таго ж не заўсёды правільна цытуе. Вось у яго: «Калі не з'явіцца, расстрэляны будучы заўтра заложнікі — дзеці».

Такія крывадушныя недакладнасці псуваюць уражанне ад кнігі, хоць манаграфія чытаецца з цікавасцю і, думаецца, увогуле правільна раскрывае творчасць Пятра Падкавырава.

І. УЛАДЗІМІРАЎ.

У СЕРЫІ «Нашы кампазітары» выдадзены яшчэ адзін нарыс-партрэт: кніжка музыказнаўцы Дзмітрыя Жураўлёва пра вядомага беларускага кампазітара і педагога Пятра Падкавырава.

Якія ж застаюцца ўражання ад блізкага знаёмства з выданнем?

Лепшыя старонкі кніжкі як бы набліжаюць да нас творчую індывідуальнасць кампазітара. Аўтар расказвае пра стварэнне кампазітара і пра яго творчыя здабыткі, умее паказаць працу Падкавырава ў хвіліны вышэйшага натхнення.

Найболей цікавыя раздзелы — «Ліхалецце», «Спявак народнага гераізму», «У краіне Сімфонія», «Дзеціма і пра дзяцей». Тут аўтар набліжаецца да

Д. Жураўлёў, «Пётр Падкавыраў». Мінск. «Беларусь», 1972.

«Бахчисарайскі фантан» стаў своеасаблівай «савецкай класікай» балетнага тэатра. Спектакль — не толькі гісторыя, ён з’яўляецца хвалямі і сённяшніх глядачоў, таму што жыццё — вечная любоў, якой прысвечаны балет, таму што не састарэла тема перараджэння душы пад уплывам гэтага вялікага і высокага пачуцця (яна гучыць і ў такіх балетных пастаноўках апошніх дзесяцігоддзяў, як «Сцежкаю грому» К. Караева, «Паненка і хуліган» Д. Шастаковіча, «Святло і цені» Г. Вагнера ў нашым тэатры оперы і балета і інш.).

На мінскай сцэне Р. Захараў, стварыўшы абноўлены варыянт балета, змяніў пластычны малюнак асобных сцэн, зліў у адно два апошнія акты, паставіў «на палыцы» некаторыя танцы кардэбалету, але пакінуў без зме-

акцёрскага майстэрства. Вядома, што праслаўленымі выканаўцамі галоўных партый у гэтым спектаклі акрамя Галіны Уланавай былі Канстанцін Сяргееў, Пётр Гусеў, Вахтанг Чабукіяні, Ала Шалест, Майя Плісецкая. Нельга не ўспоміць тут і выдатныя работы ў балете беларускіх артыстаў: С. Дрэчына — Гірэй, А. Нікалаевай — Зарэмы, З. Васільевай і Н. Мадзінскай — Марыі, якія стварылі яркія, літаральна незабыўныя вобразы.

На выканаўцаў галоўных партый у балете ўскладаюцца складаныя і шматгранныя задачы, таму што вобразы развіваюцца на працягу спектакля з беспяспэктнай дэманстрацыі, наўнай і гарэзлівай спачатку, Марыя ператвараецца ў жанчыну, якая перажыла страту каханага, мужна і не-

статкова пераканаўча перадаць сілу пачуцця, якая ахапіла Гірэя і прышла яго, уладар гарэма, да разумення каханна ўзвышанага і адзінага. Выдатна праводзіць артыст сцэны забойства Вацлава і першай сустрэчы з Марыяй, аднак з ёю, эпізоды з Зарэмай і некаторыя іншыя сцэны. Але ў фінале балета тэмперамент акцёра пераліваецца праз край і Зарэмай і некаторыя іншыя сцэны. Але ў фінале балета тэмперамент акцёра пераліваецца праз край і Зарэмай і некаторыя іншыя сцэны.

У вобразе Гірэя ў балете ёсць своеасаблівы харэаграфічны «падрабясак» — яго падданы і ваеначальнік Нуралі. Нягледзячы на параўнальна невялікае месца, адведзенае ў балете гэтай ролі, артыст В. Саркіян змог стварыць яркі і цэласны вобраз, магчыма, адзін з самых яркіх у

крывае вобраз. У гэтых адносінах у А. Карзінковай усё лагічна абгрунтавана і дастаткова зразумела. Але вобраз гэтай «зоркі любі», прыгажосці гарэма, грузінікі, «народнай палізу Казказа», атрымаўся, на мой погляд, нейкім халаднаватым і вялым. Вогненны (па лібрэта) пачуцці Зарэмы, яе пакуты пакідаюць глядача ў многім абьякавым, што ў значнай меры зніжае эмацыянальны напал 2-га акта, які амаль цалкам прысвечаны ёй. І атрымліваецца, што на жывасці, тэмпераменту Зарэму, ледзь не пераўзыходзяць іншыя жыхаркі гарэма — Чорная жонка і Дзяўчына са звапачкамі ў выдатным выкананні Р. Красоўскай і С. Бастун. Вышынне драматызму Зарэме — Карзінковай удаецца дасягнуць, бадай, толькі ў сцэне, калі, раскінуўшы ў гатоўнасці рукі, яна з радасцю ідзе насустрач кінжалу Гірэя, гатовая як радасць прыняць смерць ад рукі любімага.

Выразную і тэмпераментную інтэрпрэтацыю атрымала партытура балета ў аркестры тэатра, якім кіруе дырыжор Т. Каламііцава.

Такім чынам, «Бахчисарайскі фантан» зноў пачаў сваё існаванне на сцэне нашага тэатра. На парозе 40-гадовага юбілею гэтага спектакля хочацца пажадаць, каб і надалей балет меў такое ж слаўнае жыццё, як і фантан у Бахчисарай, апеты Пушкіным, у якім

«Журчит во мраморе вода...
Не умолкая никогда...»

Юлія ЧУРКО.

ЛЮБВИ, ФАНТАН ЖИВЫ»

ны логіку дзеяння і развіццё ўзаемаадносін галоўных дзеючых асоб балета. Можна, відаць, бясконца аспрэчваць тое ці іншае рашэнне балетмайстрам асобных сцэн, большую або меншую прысутнасць у іх бытавых дэталей (мне, напрыклад, здаецца, што эпізод нападу татар на польскі замак у 1-м акце крыху залішне перагружаны падрабязнасцямі: грабязжом, вар’яцтвам і д. т. п.), але бяспрэчна, што цэнтральная лінія спектакля, эмацыянальны ток, які даюць Марыя — Гірэй — Зарэма, поўныя напружання і раскрываюцца ў балете пераканаўча. Яны пакідаюць уражанне. Пры жададні можна вельмі доўга разважаць аб перавагах так званага сімфанічнага балета, які бурна развіваецца ў наш час, у параўнанні з балетам-п’есаў, балетам-драмай, якім з’яўляецца, у асноўным «Бахчисарайскі фантан», але, вядома ж, трэба прызнаць, што сапраўдны твор мастацтва застаецца ім, да якога б напярэды ён не належаў. І «Бахчисарайскі фантан» з яго трывалай сцэнічнай драматургіяй, моцнай рэжысурай, яркімі вобразамі, моцнымі характарамі, з’яўляецца ў гэтых адносінах пераконваючым прыкладам.

Спектакль для балетнай трупы тэатра з’яўляецца сапраўднай школай

пахісна абараняе сваё разуменне кахання і трагічна гіне ў фінале.

Цяперашнія выканаўца гэтай ролі таленавіта маладая балерына Л. Бржазоўская пакарае глядачоў высакародствам танца, глыбіняй і сапраўднасцю драматычнага перажывання. Як гэта ні дзіўна, балерыне найбольш удаліся самыя складаныя моманты ролі. З тонкім разуменнем сутнасці вобраза выконвае яна дуэты-дыялогі з Гірэем, Зарэмай, славутою сцэну смерці.

А вось у 1-м акце ёй усё ж некалькі не хапае юнацкай непаўрасцеці, цеплыні, чароўнасці маладосці — нечага з таго, што прысутнічае ў яе партнёра Юрыя Траяна, які выконвае ролю Вацлава і стварае шчыры, па-юнацку ўсхваляваны вобраз.

Аб іншых выканаўцах партый Марыі і Вацлава — народнай артыстцы БССР Ніне Давыдзенка і заслужаным артысце рэспублікі Яўгену Паўловічу можна і трэба гаварыць асобна і падрабязна. Тым больш, што на сцэне тэатра нядаўна з вялікім поспехам прайшла творчая справаздача нашай відомай балерыны.

Не менш, а можа і больш складаны, чым роля Марыі ў псіхалагічных адносінах вобраз Гірэя. Артысту Л. Чахоўскаму ў цэлым удаецца да-

спектаклі. У яго Нуралі можна ўбачыць і водбліск «дзікай душы» самога Гірэя, якім быў ён да сустрэчы з Марыяй, што пераўтварыла і яго, і слугу, па-сабачы адданага свайму пану. І, як заўсёды, — «на вышні» віртуознае тэхнічнае майстэрства, якое зліта з «узорам» і «праце» на яго.

Тэмпераменту, страці, «лішкі» якіх мы бачым у Гірэя, не хапае, на жаль, выканаўцы ролі Зарэмы — А. Карзінковай. Вядома, актрысу нельга напярэды ў невыразнасці або ў тым, што яна няправільна рас-

Сцэна са спектакля «Бахчисарайскі фантан».
Фота Ул. КРУКА.

П’ЕСА ГЭТА напісана выдатным драматургам не зусім звычайна: маючы глыбокі жыццёвы грунт, яна гучыць з адкрыта гратэскавым завастрэннем сітуацый і персанажаў. Ёсць у ёй і ўмоўнасць — аўтар нібы «дамаўляецца» з глядачамі, што на сцэне амаль усё гіпербалізаванае. І тут, у «Гарачым сэрцы», драматычныя калізіі і катастрофа, паводле слоў М. Дабралоуба, адбываюцца ў выніку сутычкі «...двух партый — старэйшых і маладых, багатых і бедных, свавольных і пакарлівых». Толькі паказана гэта вайнішчым выпрыгвальнікам «цёмнага царства», дэспатычна-патрыярхальнага ладу

норавы там, за высокім пло-там. І — трагедыя...

Мушу сказаць, што фантазмагарычнага малюнку «кураслепаўшчыны» ў пастаноўцы А. Смелякова няма. Ёсць асобныя рысы адлюстраванага «па в о д л е Астроўскага» купецкага жыцця. Здагадваецца, што пастаноўшчык, мабыць, разглядаў здымкі мхатаўскага спектакля, чытаў літаратуру аб ім. Ад пэўных характарыстык класічнага плана ён адмовіцца не мог. Але і вельмі кланіцца, каб не пераймаць, не паўтараць агульнавядомае. Мне асабіста такое становішча рэжысёра здаецца своеасаблівым творчым «раздарожжам». Ва ўсякім разе

да так званай фельетоннай падальцы вобраза.

Артыст нібы і смешыць залу, а зале не смешна. Замест выпрічцы кураслепаўшчыны сродкамі гратэску — дэманстрацыя на о г у л дурнога, на о г у л дзікага «купчыны».

Жывыя рысачкі развіцця вобраза ў абставінах, якія на час сцэнічнай дзеі сталі абставінамі існавання багатага надрадчыка Тараса Хлынава, перадае артыст Ю. Сцяпанаву. Хлынаў — нуварыш-буржуа, выгаваны яшчэ на глебе прыгоннага права. Верыш, што ён стаў самадурам, адчуўшы сваё становішча ў грамадстве. Дзе такім усё дазволена. Але і

даваў незабыўны І. Маскін. Хлынаў Ю. Сцяпанаву — яшчэ адна карыкатура ў чарзе адназначных персанажаў пастаноўкі А. Смелякова.

Затое рэжысёр змог з артыстам К. Шышкіным наблізіцца да арыгінальнага і сакваітага раскрыцця вобраза гараднічага Серапіёна Градубова.

Пасля спектакля, аб якім я пішу, тэатр наладзіў абмеркаванне яго з глядачамі. Мая суседка, вучаніца прафесійна-тэхнічнага вучылішча, спытала: «А хто ж тут з гарачым сэрцам?» Адказ на такое пытанне павінен быў даць спектакль. Больш таго — п’есу трэба іграць так, каб глядач бачыў гэтае сэрца на сцэне.

Выканаўца ролі Парашы, дачкі Кураслепава ад першага шлюбу, актрыса Л. Арцабасава, імкнецца паказаць натуру валявую, здольную на пратэст супраць кураслепаўшчыны і хлынаўшчыны. Толькі яна «забываецца» па адно: Параша — дзл’чына сціплая, і выклік кураслепаўшчыны выпявае ў яе гарачым сэрцы. У спектаклі ж гераіня паводзіць сябе паводле рацыянальнага размеркавання сіл. Нават у сварцы з мачахай Параша — Арцабасава выглядае больш задзіракай.

Задзвенасць у характарыстыцы Парашы перашкаджае актрысе паказаць, як глыбока — сэрцам! — перажывае гераіня тое, што яе гарачай любоў да Васі Шустрага адрасавана натуры слабай, дробнай. Без унутранай напружанасці (у лепшым сэнсе слова) тут сардэчнай барацьбы Парашы з самай сабой не раскрываецца. Празмерна «валунічал» вырываць вальніца не магла паказаць таго ж Васі (артыст Д. Мазур) і зала адчувае гэты праці рэжысёра, а таму і не «перажывае» разам з Парашай.

Па-ацёрску ярка выконваюцца ў «Гарачым сэрцы» на мінскай сцэне другарадныя ролі. Пераконваюць у

праўдзе паводзін сваіх персанажаў В. Краўчанка (жонка Кураслепава), Р. Янкоўскі (прыказчык Наркіс), М. Сокал (Сілан), Э. Гарачых (Арыстарх), В. Быкаў (Гаўрыла). Праўда, і яны выступаюць нібы па-за рэжысёрскай магістраллю. Скажам, В. Быкаў не здолеў пераканаць нас, што Параша магла і была нават «асуджана» на каханне да яго героя — Гаўрылы. Дзіўная статычнасць раптам апаноўвае артыста, і вартым гарахага пачуцця Парашы яго гераіня быць не можа.

Адбываючы свае ўражанні ад спектакля, я зноў і зноў вяртаюся да таго, што па-рэжысёрску ён сманструваны загадзя, а потым пад малюнак падганялася і выкананне ролей. Вынаходніцтва прал’яецца А. Смеляковым пераванна там, дзе ідуць адкрыта камічныя эпізоды. Напрыклад, пухлую Матруну Харытонаўну (жонку Кураслепава) прымушаюць высноўваць з наморні кахана Наркіса праз вузенькае аякна. Што ж, зала смяецца. А густ! Чамусьці Вася Шустра раз-пораз падае ў ногі ўсім, ад каго ён залежыць. Непатрэбным з’яўляецца ў мастацкім афармленні слуп з царскім арлем, бо з п’есы абсалютна лясна, калі адбываюцца падзеі. А вось двор замонага Кураслепава выглядае засмечаным і забруджаным — няўжо такім чынам трэба «дыскрэдытаваць» адмоўны персанаж?

...Пісаць такі водгук на спектакль прафесійна стала калектыву вымушае тое, што ён паказвае на сцэне. На гэты раз значная і глыбокая п’еса Астроўскага не атрымала вартага ўвасаблення. Трэба спадзяцца, што творчыя пралікі, адчувальныя ў цяперашнім «Гарачым сэрцы», не паўтарацца ў наступных сустрэчах тэатра з драматургіяй выдатнага рускага пісьменніка.

Ф. БЫКАВА,
кандыдат філалагічных навук.

У КАГО Ж ГАРАЧАЕ СЭРЦА?

«ГАРАЧАЕ СЭРЦА» А. АСТРОЎСКАГА У РУСКІМ ТЭАТРЫ БССР ілл. М. ГОРКАГА

жыцця расійскага купецтва. Да таго ж яшчэ — у сцэнічнай гісторыі «Гарачага сэрца» быў класічны ўзор смелага і глыбокага ўвасаблення ўсёй складанай ідэя-мастацкай праблематыкі, звязанай з пастаноўнай п’есай — мхатаўскае, прапанаванае і ажыццёленае К. Станіслаўскім вырашэнне. Хрэстаматыіны прыклад. Вядомы. Вывучаемы ва ўсіх тэатральных навучальных установах.

Зразумела, тэатр, які бярыцца ставіць «Гарачае сэрца», свядома ідзе на пэўную рызыку. Ці атрымаецца сучасны спектакль, дзе будзе адкрыта нешта самастойнае і адначасова, «эстафета Станіслаўскага» не згубіцца? Ставіць ці не такое пытанне налегчы; але яно хвалюе нас, глядачоў. З ім мы і пачынаем глядзець спектакль. Русага тэатра БССР, пастаўлены рэжысёрам А. Смеляковым.

Сцэна абавязана адразу паказаць тое, што меў на ўвазе А. Астроўскі. Высокі плот і моцныя замкі. За імі — двор купца Паўліна Кураслепава. Там, на гэтым двары, хаваюцца гаспадары ад свету і сваё разбэшчанае жыццё і слёзы, што льюцца з сэрцаў прыгнечаных і прыніжаных людзей. Дзікія

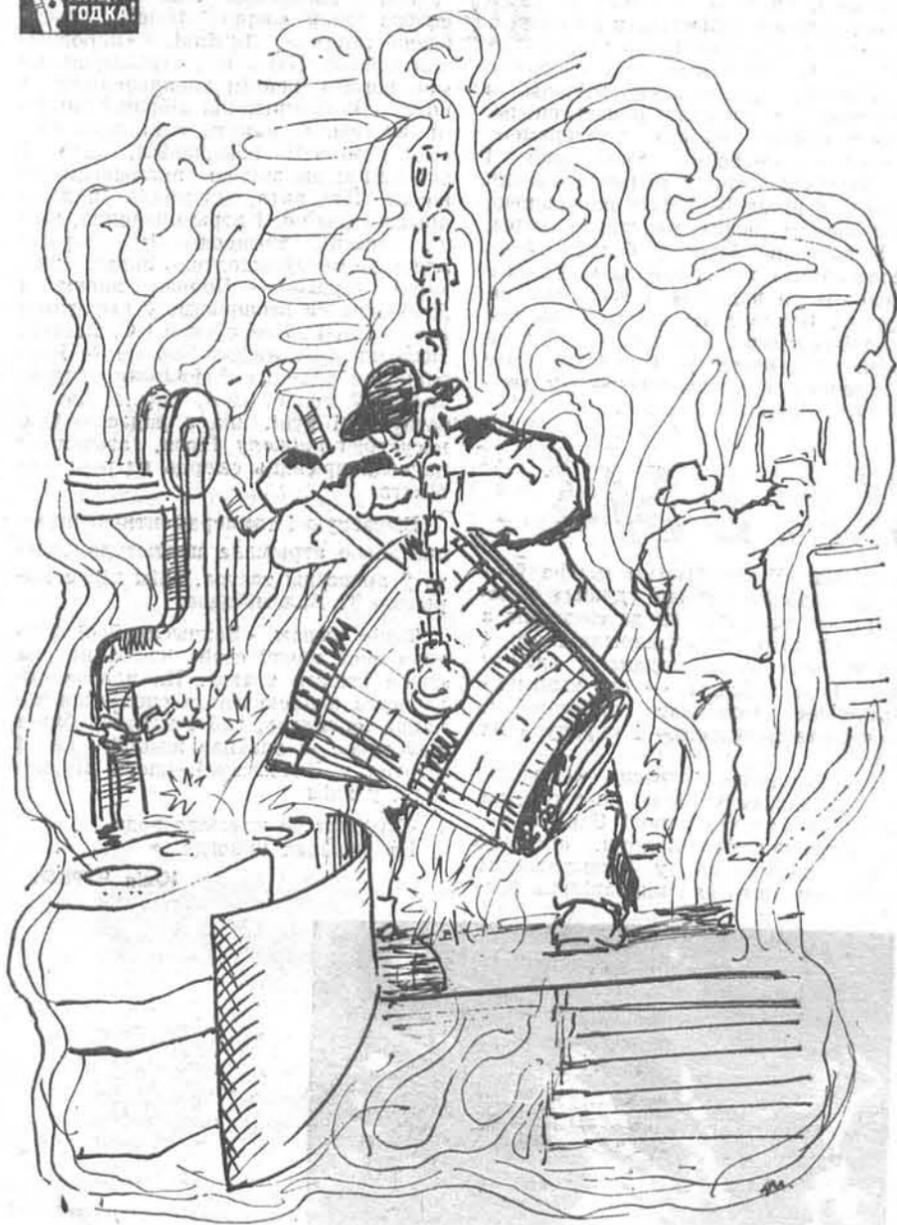
тое, што зроблена на сцэне, дае падставы пра такое «раздарожжа» думаць.

Кураслепава іграе артыст А. Бялоў. Персанаж ў яго атрымаўся на дзіва аднастайны. Як кажуць, «фактура» ды і тэмперамент у яго цалкам адпавядаюць ролі. Адчувае артыст і гістарычную стыхію вобраза. Чаму ж тады яго Кураслепаў такі дробны па сутнасці? Няўжо ён разам з рэжысёрам так разумее гратэск — аднастайнасць, зацігасць, адназначнасць? Нават тады, калі Кураслепаў А. Бялова адстойвае свае правы (правы) на дзікую разбэшчанасць! І са слоўныя прэтэнзіі, персанаж выглядае не смешным, а нейкім па-карыкатурнаму прыніжаным, бо адсутнічаюць у ім, хай сабе і цымяныя, тупыя, але жывыя кураслепаўскія разважання і пачуцці. Сатыра аказалася звездзенай

Ю. Сцяпанаву вельмі хутка нібы спыняецца, і яго Хлынаў раптам выглядае скамянелым. Ніякай філасофіі хлынаўшчыны: страшэнная духоўная спустошанасць і нават парадасальны для яго сум засталіся па-за ўвагай выканаўцы ролі. П’яныя пагулянікі — і тыя выглядаюць у яго як звычайныя выбрыкі пракудлівага гарэзы з «грашымі». Між тым, варта было б артысту паглыбіцца ва ўнутранае жыццё гэтага тыпізаванага характара, які шалее ад мільёнаў, усведамляе не надта вялікім сваім розумам, што і яны не прыносяць нічога. І ад гэтай дзіўнай «разгубленасці» дзічэе усё больш, даходзіць да паталогіі самадурства.

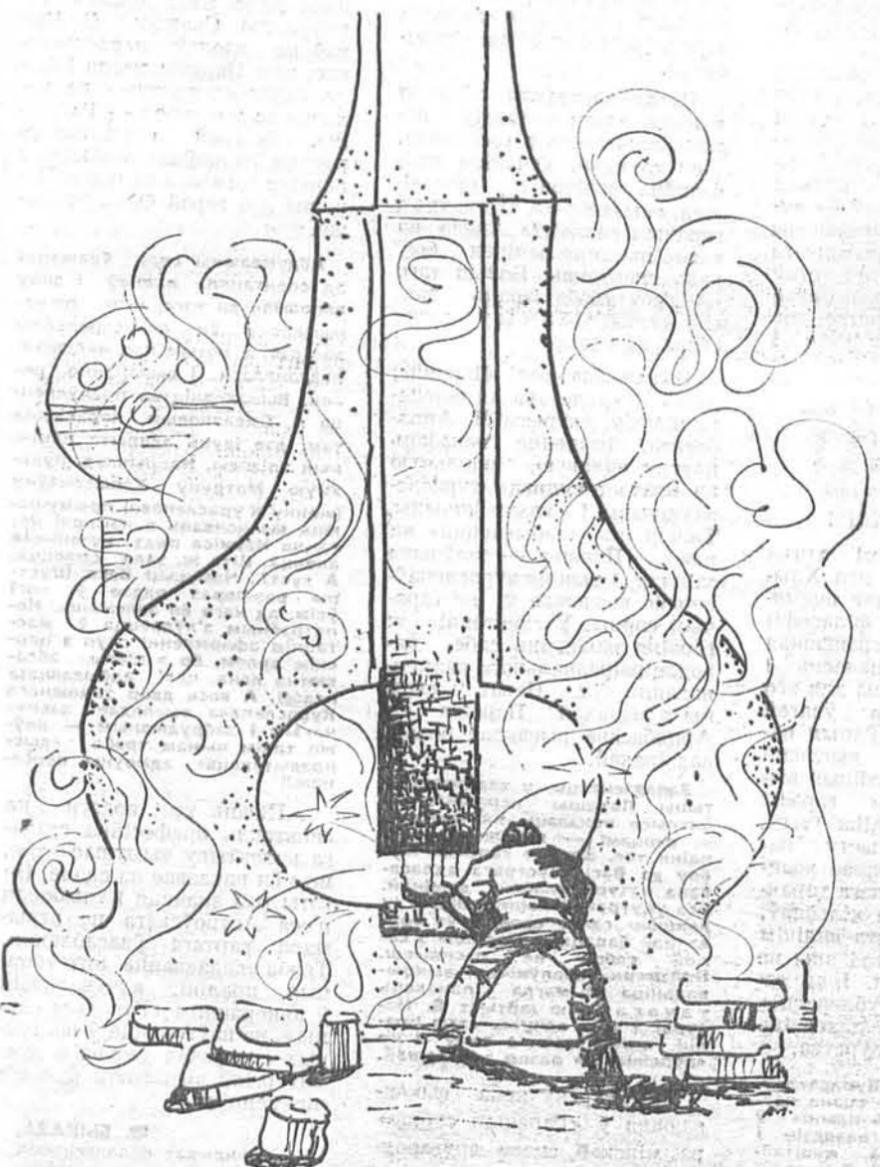
На жаль, як і Кураслепаў, Хлынаў на мінскай сцэне па-баўлены «падоўнай плыні» ў раскрыцці матываў паводзін і учынаў. Страчана маштабнасць вобраза, якую ў мхатаўскім спектаклі так ярка пера-

ТАБЕ ПЯЦІ ГОДКА!

Сёння на карэспандэнцкім пункце «Літаратуры і мастацтва», які адкрыты на Мінскім трактарным заводзе, «дзяжуріць» мастак Альберт Морсай.

Пазія агню і металу, веліч здзяйсненняў чалавека, які авалодаў магутнай тэхнікай, — вось тэма яго малюнкаў...

У МАЙСТЭРНЯХ
Мастакоў

Я НА пачнецца крыху пазней. А спачатку... Спачатку пра тое, што я пачула і убачыла, калі пераступіла парог майстэрні Канстанціна Міхайлавіча Касмачова.

Я пачула звон... На тысячу ладоў «спявалі» вялікія і маленькія званы. Яны то настойліва заклікалі на абарону Айчыны, то пераможна грывелі, то скардзіліся на нешта, то залівіста і шчыра ўслаўлялі моц і веліч народа...

І адначасова я убачыла купалы крамлёўскіх званіц. Жоўтыя і аранжавыя, яны «перакрэслівалі» неба, спрачаліся з яго адценнямі. Купалы ліліся то плаўна, то вада-спадамі, уражвалі закончанасцю ліній, выклікалі горадасць за розум і фантазію, якімі так шчодро адарыла прырода чалавека.

Мастак захапляецца помнікамі рускага і беларускага дойлідства, майстэрствам і мастацтвам твораў гэтых збудаванняў, муляраў, цесляроў, разбяроў па камяні і дрэве, іх густам, талантам, здольнасцю знайсці разнастайнасць у аднастайным, багачце ў сціслай абмежаванасці строга вызначаных форм.

Звон аддалаецца. Звон сціхае.

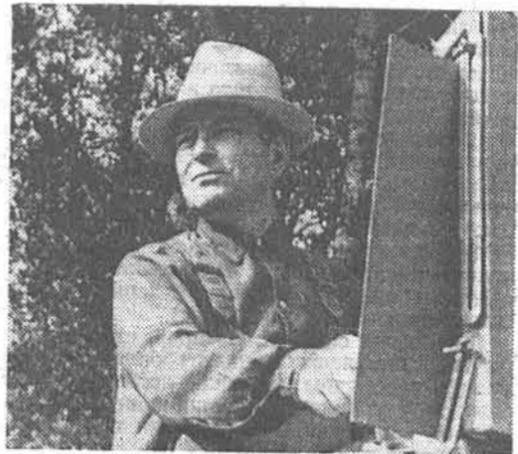
Наступае цішыня. Не тая, што сімвалізуе пустату, а напоўненая непаўторнымі гукамі прыроды. Пачулася, як шапочка чарот, схліўшыся пад лёгкім ветрам, як плешча вада ў азёрах, як звніць камар.

На сцяне — ужо іншыя работы мастака. Самыя апошнія. Яны напісаны год назад. Цяпер Канстанцін Міхайлавіч хворы. Вялікая несправядлівасць — у мастака баляць рукі. Рукі, якія павінны збіваць рамы, грунтаваць палатно, змешваць фарбы, трымаць пэндзаль.

Але вымушаны прыпынак на шляху дае магчымасць азірнуцца, ацаніць зробленае.

Маленькая вёска Мікуліна размешчана на паўдарозе паміж Віцебскам і Смаленскам. Тут нарадзіўся мастак, сюды ён прыязджае кожны год. Серыя мініячур, пра якую мне хочацца раскажаць, напісана падчас аднаго з прыездаў Канстанціна Міхайлавіча ў родную вёску. Усе яны вызначаюцца незадаздзенасцю сюжэта. Мастак быццам проста любуецца тым, што трапляе ў поле яго зроку, захапляецца дыханнем прыроды, дыханнем жыцця. Яго пейзажы «гавораць», здаецца, іх можна пачуць.

Мажорная па каларыце карціна «Ля роднага дома» нібыта ўступ да мікулінскай рапсоды. Пачатак вясны. Відаць, нядаўна прайшлі ліўневыя дажджы і глеба «задыхала». На прыроднім плане — зямля. Цёмна-карычневая, з бязавым адлівам, яна выглядае таямнічай і цудоўнай. Крыху далей, быццам народжаны ёю, — дом і некалькі дрэў у квецені — частка саду, вельмі старога саду — сведкі многіх падзей, якія адбыліся ў гэтым доме. Спалучэнне пясчотных ружова-белых адценняў кветак з карычневата-шэрымі фарбамі магутных, пакрытых шурнатай карой

МІКУЛІНСКАЯ
РАПСОДЫЯ

ствалоў. стварае вобраз бясконца-сці жыцця, яго бесперапыннага аднаўлення. Усё тут трывала. Моцна прыраслі людзі і дрэвы да гэтай глебы.

Нібы працягам папярэдняй работы з'яўляецца пейзаж «Зацвілі яблыні». Той жа сад, толькі з другога пункту. Некалькі вулляў размешчана каля дома, але самога дома не відаць, ён недзе ўбаку. Калі Канстанціну Міхайлавічу палюбілася якая-небудзь натура, ён потым доўга не можа ёй здрадзіць. Ён зноў піша сад, набліжае яго да нас, запрашае быць яго гасцямі, удыхнуць свежае, напоенае водарам зямлі і траў паветра.

Калі я глядзела гэтую карціну, чамусьці прыгадаўся фільм «Печкі-лавачкі», які нядаўна выйшаў на экраны. Аўтар сцэнарыя, пастаноўшчык і выканаўца галоўнай ролі — вядомы пісьменнік, рэжысёр і акцёр Васіль Шукшын захапляецца, калі можна так сказаць, вясковым ладам жыцця. І так атрымаецца — хоць таго аўтар ці не, — што гэты лад, адзіна варты. Горад — гэта адна мігуня, выцякае з фільма, і людзі там, хоць і не зусім дрэнныя, але і не вельмі добрыя. Мне здалася, што катэгарычнасць, з якой аўтар праводзіць сваю ідэю, пакідае людзей раўнадушнымі да яе.

У мікулінскіх пейзажах Касмачова няма такога супрацьпастаўлення. Яны вабяць шчодрай шчырасцю. Адразу ж адгукнешся сэрцам на напісаную некалькі раней і ўжо знаёмую па прыродніх выстаўках работу «Чарот». Вабіць таямнічай сінь возера, што дажывае ўжо свой век. Магутнай сцяной наступаюць на яго травы, адваўваючы ўсё новыя і новыя тэрыторыі. Але яно дажывае прыгожа — ва ўрачыстым уборы з белых гарлачыкаў і цёмна-барвовага чароту. У маленькім пейзажы — заўсёды хвалюючая думка пра жыццё, пра тое, што прыгожае — вечна.

Пейзаж «Мікулінскія пагоркі» — гімн зямлі. Зямля ў ім напісана «буйна», яна займае прыродні план. Толькі што прайшоў трактар, сар-

ГАРМОНІЯ ПА ВЫСТАВАЧНЫХ ЗАЛАХ
І КАНФЛІКТЫ ФАРБАЎ

Кожны архітэктар — гэта яшчэ і мастак. Дакладней, павінен быць ім.

Зразумела, гэтая думка — далёка не адкрыццё. І, зразумела, архітэктару зусім не абавязкова па-майстэрску валодаць светацэнём і па нядзелях цягаць на плячы эцюднік, каб мець права называцца мастаком. Але ж калі ты сапраўдны мастак, — твая рука непазбежна пацягнецца да пэндзля. Як пацягнулася ў Таццяны Ханінай.

«Архітэктар Таццяна Ханіна (Белгіпрасельбуд) — выпускніца Беларускага політэхнічнага інстытута. Яна аўтар праектаў шэрагу жылых і грамадскіх будынкаў, работ па ландшафтнай архітэктуры (9-павярховы жылы будынак з кафэ па вуліцы Харкаўскай у

Мінску, крыты рынак у Оршы, парк імя 50-годдзя Кастрычніка ў Мінску і інш.).

Заняткі жывапісам пачала пад кіраўніцтвам вядомых у рэспубліцы мастакоў С. Каткова і Я. Красоўскага...

Таццяна Ханіна — аматар: яна малюе толькі ў той час, які прынята называць вольным. Аднак работы яе выкараны на добрым прафесійным узроўні. Гармаанічнасць сюжэта і тэхнічных прыёмаў яго раскрыцця, складанае колеравае гучанне, часта не пазбаўленае драматызму, ды тая асаблівая артыстычнасць, якая прыходзіць да мастака толькі рэзам з дэсканалым валоданнем тэхнікай, —

ваў дзірван, і агалілася чырвоная ўрадлівая глеба. Блаславёная глеба! Калі лета не вельмі сухое, на ёй багата родзяць лён і грэчка, яблыні і кветкі...

Зноў вядзе нас Канстанцін Міхайлавіч ў свой свет, і мы ахвотна ідзем за ім.

Я спыталася ў Канстанціна Міхайлавіча, у якой карціне яму ўдалося найбольш поўна ўвасобіць свае задумы.

Мастак усміхнуўся і прамаўчаў...

Я зноў паглыбілася ў блакіт мікулінскіх азёраў, залюбавалася незвычайнаю чырвона-зялёных узгоркаў, здзіўляючыся бясконцаю дэталей, якія здолеў убачыць мастак.

Нечакана Канстанцін Міхайлавіч загарварыў:

— Аднойчы я сабраў усе свае работы, тыя, зразумела, якія лічу найбольш значымі, і доўга іх разглядаў. Не буду расказваць, што я перажыў, ды і нельга пра гэта расказаць. Але на нейкае імгненне мне здалося, што я ўхваліў крупінку, маленькую крупінку таго, за чым «ганяюся» ўсё жыццё.

Уменне спастыгнуць жыццё прыроды, адчуць яе рытм, пульс, зліцца з ёй правілася і ў пейзажы «Скрыпнік». Раскошны каларыт карціны, які складаецца з колераў ліловай і светла-зялёнай гамы нараджае настрой прыўзнятаці і ўрачыстасці.

Кветкі скрыпніка запаўняюць усю кампазіцыю. І ў той жа час мы адчуваем за ім поле, прастору, прагрэтае промнямі вясновага сонца паветра. Скрыпнік быццам створаны прыродай для таго, каб людзі, глядзячы на яго, адчувалі асалоду. Вялізныя духмяныя кветкі і маленькія лісточкі... Яны растуць калоніямі і хоць сустракаюцца не так часта, але шчодро адраваюць сваёй прыгажосцю тых, хто іх знаходзіць.

Канстанцін Міхайлавіч знайшоў плантацыю скрыпніка і з уласцівымі яму мяккасцю, лірычнасцю, роздумам апеў гэтыя дзівосныя кветкі.

І яшчэ адна работа з мікулінскага цыкла «Цёплы дзень» нагадвае аб сапраўдных і вечных каштоўнасцях, аб мудрасці і прастаце навакольнага жыцця.

Вузенькая рачулка ўецца паміж пагоркамі, шукаючы шлях да возера, каб потым зліцца з ім і выліцца паўнаводнай ракой.

Лепшыя работы Канстанціна Міхайлавіча Касмачова сёння вядомы вельмі шырока. Малюнак вуглем і створаны на яго падставе карціна «Напярэдадні», якая прысвечана Уладзіміру Ільчу Леніну, па праве займаюць сваё месца сярод лепшых твораў савецкай Ленініянцы.

Нядаўна некалькі яго пейзажаў і карціну «Напярэдадні» набыла Дзяржаўная Траціякоўская галерэя — галоўны мастацкі музей нашай краіны, музей у сабранні якога толькі лепшае з лепшага, створанае рускімі і савецкімі мастакамі.

Вечная, цяжкая, бясконца дарага да мора-акіяна — такі шлях тых, хто шукае. Толькі самыя моцныя, самыя мудрыя і самыя таленавітыя праходзяць яго да канца. І самыя мужныя з іх зноў адпраўляюцца ў паларожжа вялікімі і малымі рэкамі. Мне здаецца, што сур'яны, удумлівы майстар Канстанцін Міхайлавіч Касмачоў на гэтым шляху.

Ірына ПІСЬМЕННАЯ.

СА СКАРБАУ

МАСТАЦКАГА МУЗЕЯ

Мацеў Юр'евіч Вільгорскі — вядомы вялянчэліст, адзін з заснавальнікаў і арганізатараў рускага філарманічнага таварыства. Чалавек высокай культуры — ён, разам з К. Бруловым, пазам В. Жукоўскім і начальнай Смольнага інстытута Ю. Баранавай прымаў актыўны ўдзел у выкупе з прыгону вялікага ўкраінскага паэта Т. Шаўчэнкі.

К. Брулоў напісаў партрэт В. Жукоўскага, які потым быў разыграны ў латарэі, арганізаванай М. Вільгорскім і Ю. Баранавай. Сродкі, выручаныя ад продажу партрэта, пайшлі на выкуп Т. Шаўчэнкі.

Незвычайны па кампазіцыйным рашэнні «Партрэт М. Ю. Вільгорскага» быў зусім новай з'явай у мастацтве таго часу. У адрозненне ад строга класічнага партрэта з замкнёнай кампазіцыяй, з нейтральным фонам, гэты партрэт вырашаны ў незвычайнай для К. Брулова манеры. Багатая драпіроўка на другім плане, стварае глыбокі цёмны фон, на якім вылучаецца добра асветленая фігура музыканта. З уласцівым К. Брулоў майстэрствам перададзена творчае натхненне героя. Святлом выдзелены адухатароны твар і выдатна напісаныя рукі.

ПАРТРЭТ М. Ю. ВІЛЬГОРСКАГА

К. Брулоў застаўся задаволены партрэтам, аб чым паведаміў свайму брату Фёдору: «Я ўжо напісаў партрэт графа Вільгорскага, гэтага рускага генія, масляннімі фарбамі, партрэт атрымаўся нядрэнна». Высокую ацэнку гэтаму твору даў і М. Ю. Вільгорскі. «Мацеў Юр'евіч Вільгорскі прыхаў, гаворыць, што партрэт яго, які Карл напісаў, ёсць дасканаласць, што гэта невычэрпны геній», — пісаў Фёдар Брулоў брату Аляксандру.

Не менш цікавы далейшы лёс гэтага твора. У 1830 годзе ён экспанавалася на Акадэмічнай выстаўцы ў Пецярбургу, затым у 1851 годзе на выстаўцы твораў, з прыватных калекцый (у гэты час партрэт знаходзіўся ў зборы Луізы Карлаўны Вільгорскай, жонкі М. Ю. Вільгорскага). У 1899 годзе ён экспанавалася на юбілейнай выстаўцы, прысвечанай стагоддзю з дня нараджэння К. Брулова, у 1905 годзе — на гістарычнай выстаўцы рускага партрэта ў Пецярбургу ў Таўрычаскім палацы, 1946 год — партрэт экспанавалася на выстаўцы партрэтаў рускіх майстроў XVIII—XX стагоддзяў, затым у 1948 годзе ў Маскве ў Цэнтральным доме работнікаў мастацтваў на выстаўцы партрэта.

Са збору Л. Вільгорскай партрэт перайшоў у збор сенатара А. Венецінава (Венецінавы знаходзіліся ў сваяцкіх адносінах з Вільгорскімі). Пасля смерці А. Венецінава партрэт трапіла ў збор яго сына М. Венецінава, археолага і пісьменніка, дырэктара Маскоўскага Публічнага Румянцаўскага

музея. Пасля смерці М. Венецінава ў 1901 годзе, партрэт М. Ю. Вільгорскага апынуўся ў Маскоўскім антыкварыяце, дзе ён праз некалькі гадоў быў набыты вядомай выканаўчай рускіх народных песень Л. Русланавай. У 1960 годзе партрэт стаў здабыткам Дзяржаўнага мастацкага музея БССР.

Р. БАДЗІН.

ПА ВЫСТАВАЧНЫХ ЗАЛАХ

КОЛЬКАСЦЬ ВАРЫЯНТАЎ — НЕАБМЕЖАВАНАЯ...

ДЫНАМІЧНЫ і імклівы наш час «дыктуе» разнастайныя, глыбокія і сур'яныя патрабаванні да навакольных рэчаў. Яны павінны адпавядаць высокім мастацкім густам сучаснага чалавека.

Стваральнікі мэблі, якая дэманстравалася ў выстаўчым зале эксперыментальна-тэхнічнага канструктарскага бюро, якраз і паказвалі нам такія ўзоры.

Кожны чалавек — асоба са сваім светаадчуваннем і звычкамі, са сваім уяўленнем аб прыгажосці і зручнасці. Свой непаўторны ўклад жыцця і ў кожнай сям'і.

Гэта патрабуе ад канструктараў мэблі ствараць такія ўзоры, якія маглі б трансфармавацца ў залежнасці ад жадання гаспадара.

Універсальна-зборная мэбля, спраектаваная на аснове галіпной сістэмы уніфікацыі, дазваляе выкарыстоўваць працягласць любой сцяны тыпавай кватэры, бо памеры элементаў гэтай мэблі кратныя памерам сцяны. Вышыня універсальнай зборнай мэблі прапануець

ца ў трох варыянтах: 1700 мм, 2100 мм, 2400 мм.

Калі ж вы маеце намер размясціць мэблю ўздоўж сцяны, у якой ёсць дзверы — калі ласка! Мэбля можа быць скампанавана такім чынам, што натуральна «абдыме» праём. Набор уключае ў сябе і дзвярныя палатно, выкананае ў матэрыяле таго ж колера і фактуры, што і элементы мэблі.

Зборная мэбля пры ўсёй разнастайнасці варыянтаў кампаўнкі маніруецца са стандартных шчытоў 27 тыпаў. Пакупнік проста ў магазіне выбірае адзін з мноства прапануемых узораў і атрымлівае неабходны камплект зборных элементаў. Мэблю можна скампанаванаць так, каб яна складалася з аб'ёмных элементаў адной альбо дзвюх глыбін, мела тры розныя вышыні, уключала ў сябе аддзяленне для захоўвання бялізны і посуду, кніжныя паліцы, сервант, фанатэку, адвідны стол для заняткаў і інш. Набор можа займаць частку сцяны альбо ўсю сценку.

Акрамя звычайнай фанероўкі рознымі пародамі дрэва, у эксперыментальна-канструктарскім бюро распрацавана тэхналогія афарбоўкі мэблі поліэфірнымі эмалямі, што,

безумоўна, убагачае каларовую гаму кватэры.

На выстаўцы звяртаў на сябе ўвагу набор мэблі для гасцінай, выкананы Мінскай даследнай фабрыкай. У яго ўваходзяць дыван-ложак, тры крэслы для адпачынку і невялікі столик з барам чырвонага дрэва. Усе рэчы пастаўлены на роўні, якія не псуецца выгляду і ў той жа час робяць мэблю больш зручнай у эксплуатацыі. Дастаткова невялікага намагання, каб дыван крануўся з месца пры перастапоўцы. Цікавы і гарнітур для гасцінай выкананы тым жа прадпрыемствам. Драўляныя дэталі гэтага набору выраблены з масіву лісцевіцы і пакрыты матавым лакам. Яны добра гармануюць з мяккай абіўкай і штучнай скурай, якой абцягнуты падлакотнікі крэслаў. Мяккія падушкі крэслаў «закрыты» чахлам з дэкаратыўнай тканіны на «маланках».

Прыемна адначасна добрую якасць фурнітуры, якая зараз цэнтралізавана пастаўляецца на ўсе мэблевыя прадпрыемствы рэспублікі. А вось якасць дэкаратыўных тканін (аднастайная фактура, абмежаваная палітра колераў) зніжае вартасці мяккай мэблі.

Барысаўская мэблевая фабрыка асабліва поўнаасцю ўкамплектаваны набор мэблі для кухні з выдатнымі дызайнерскімі знаходкамі.

Мэбля, прадстаўленая на выстаўцы, не перспектывныя ўзоры, а тое, што наша прамысловасць ужо засвоіла сёння і прапануе для шырокага продажаў...

Прыемна, што большасць паказаных на выстаўцы узораў адпавядае высокім эстэтычным патрабаванням і ў той жа час простыя па канструктывным рашэнні і тэхналогіі вырабу.

У. ГУСЕУ.

Набор мэблі для гасцінай.
Фота Т. ЗМІТРОВІЧА.
(БЕЛТА).

вось характэрныя рысы творчасці Т. Ханінай.

Загадзя прадумаць усё ў акварэлі цяжка, бадай што немагчыма. Кожны ліст — гэта ў нейкай меры сюрпрыз для самога аўтара, тым больш, калі пішах «па мокрым», як гэта часцей за ўсё робіць Т. Ханіна. «Дрэвы», «Абедзенны набор і кветкі», «Будынак старога Мінска», «Нацюрморт з памідорамі», «Камлі» і шмат іншых работ выкананы менавіта ў гэтай тэхніцы.

У Т. Ханінай амаль не сустракаецца рэзкіх граніц паміж колерамі, і гэта надае яе акварэлям — сур'ёзным па настроі — адценне нейкага напружанага чакання. Яна любіць цяжкаватае колерную гаму, нават у «Чаромсе», пабудаванай на светла-зялёных і светла-жоўтых тонах, адсутнічае, здавалася б, непазбежная пры такім колерным «раскладзе» лірычная прыўзнятаць, спецыфічная акварэльная «лёгкадумнасць». Зусім трэгічны каларыт у «Нацюрморце з маскамі».

Т. Ханіна — прыхільніца някідкай гамы, прыглушанага (але не глухага) каларыту. Аднак фарбы на яе работах заўсёды «нязгодныя» адна з адной, і гэтая нязгода вырастае іншы раз да вострага канфлікту («Аголеная на жоўтым», «Аголеная на сінім»). Праўда, часам замест канфлікту фарбаў знаходзім іх разарванасць, парушэнне каларыстычнага адзінства, як, напрыклад, у «Цюльпанак», дзе сутыкніне двух супрацьлеглых колераў скончылася вельмі няўдала.

Танальнасць большасці акварэлей Т. Ханінай — цёмная, фарбы — нібы стомленыя, гучанне — мінорнае, і, бадай, некалькі аднастайнае. Мастачка не імкнецца да глыбокай прасторавай кампазіцыі, і ў шэрагу работ адчуваецца нейкая скаванасць, статычнасць. Але ў лепшых лістах («Мужчынскія партрэты», «Кветкі. Сон», «Пскоў. Зімовы пейзаж» і інш.) ёсць і свабода, і рух, і настрой.

М. КАЛОМЕНСКИ.

РАДАСЛОУНАЕ «ДРЭВА»...

ШУРКА, ШУРКА вярнуўся, — закрычалі ў адзін голас хлопцы і дзяўчаты і кінуліся абдымаць юнака ў вайсковай форме. А той неяк разгублена моўчкі глядзеў на сваіх сяброў, падатліва апынуўся ў руках, якія моцна ашчаперылі ладню яго постаць.

Потым было нямала такіх сустрэч і з Аляксандрам Паўлавым, і Уладзімірам Балбасавым, і Віктарам Сібілёмвым... Усе яны вярнуліся ў родны калгас імя ХХІІ з'езда КПСС, на бацькоўскі парог, на сваю сінявокую і шумналесую Гомельшчыну, да якой учыніста прыраслі душой і сэрцам. Прыраслі, каб прадоўжыць традыцыі вядомых пращурў-хлебаробаў, якімі багата гомельская зямля.

Не дарэмна палымне сёння ў гонар Аляксандра Сібілёва чырвоны сцяжок, высока ўзняты на флагштоку каля калгаснай канторы. Ён — лепшы калгасны трактарыст. У перыяд веснавой слэбы працаваў самаадана, намнога перавыконваў зменныя нормы выпрацоўкі.

Адкуль у хлопцаў такі добры хлебаробскі гонар? Над гэтым пытаннем часта задумваецца дырэктар Яромінскага сельскага дома культуры Антаніна Пракоф'еўна Калачова. За дваццаць з лішнім гадоў працы ў культасветустановах яна шукала розныя формы работы па прафесійнай арыентацыі моладзі.

Магчыма гэта ўсё пачалося з шумных вечароў: «Пасвячэнне ў хлебаробы», «Шанаванне перадавікоў вытворчасці», «Дынастыі хлебаробаў». У Яромінскім доме культуры яны праходзяць цікава. Да такіх мерапрыемстваў старанна рыхтуюцца ўдзельнікі мастацкай самадзейнасці. Урачыстае веча становіцца сапраўдным калектыўным святам. Знаходзяцца свае самадзейныя паэты, якія складаюць сцэнарыі. А Антаніна Пракоф'еўна ў ролі рэдактара «прыдзірліва» вывучае кожны радок.

І вечар «Пасвячэнне ў хлебаробы» пачынаецца. На сцэне — самадзейныя артысты.

Чуецца голас дэкламатара Тані Ільющынка:

— Як у нас пад Гомелем,
Вёска ёсць Яроміна.
Імем з'езда партыі
Названы калгас.
Гэтай назвы варты ён:
Справамі ўпартымі
Хлебаробы шчырыя
Славяца ў нас...

Хор спявае песню: «А наш вяночак спелага жыта...» Дзяўчаты з каласкамі выконваюць танец, славячы хлебаробскую працу.

У ролі заслужанай калгасніцы выступае Алена Любіч. Алена звяртаецца да тых, каму прысвечаны гэты вечар — маладыя калгаснікаў, да сёллы мацярынскі наказ: берагчы гонар хлебароба, даражыць бацьку-шчынай. Як самае святое, самае дарагое кожнаму шчыраму сэрцу, урочае «навабранцам» жменькі зямлі. Якое

невывізнае пачуццё ахоплівае людскія сэрцы!

Гучыць заклік — любіць зямлю. І ў адказ чуюцца маладыя галасы:

— Клянёмся, клянёмся!!!
Радаслоўнае «дрэва» сям'і Сусікаў шырока разраслося на яромінскай зямлі. Дынастыя вядомых хлебаробаў шырые на родных палатках.

Старэйшыя Марыя Пракоф'еўна і Лука Рыгоровіч прысвяцілі хлебаробскай справе сваё жыццё. Яны і цяпер не ведаюць спакою, хаця на змену ім заступілі працавітыя дзеці. Таія і Тамара — вядомыя жывёлаводы ў рэспубліцы, лаўрэаты прэміі Ленінскага камсамола БССР. Ніна, трэцяя дачка, вучыцца на зааахініка ў Рэчыцы, яна — калгасны степендыят. Пасля вучобы вернецца ў родны калгас.

Ганаратца калгаснікі працавітымі

ІМ ПЕСНЯ ПРАЦАВАЦЬ ДАПАМАГАЕ

сем'ямі. У гонар іх і праводзіўся вечар «Дынастыя хлебаробаў Сусікавых». А хутка адбудзецца такі ж вечар у гонар сям'і Кузьмянцовых. Люба Кузьмянцова — кавалер ордэна Леніна, брыгадзір пятай паляводчай брыгады. Яе брат Мікола ўзначальвае брыгаду ў суседнім калгасе. Яны саборнічаюць паміж сабой. А тут, на вечары, сядуцца разам, каб у добра ім змове падзяліцца радасцямі, сваімі планамі на будучае.

Вартаюцца дадому былія воіны. Становіцца механізатарамі, жывёлаводам, вядомымі хлебаробамі... Пасля ўборкі багатых ураджаяў звяніць камсамольскія вяселлі.

ДУШОЙ І СЭРЦАМ З РАДЗІМАЙ

На вечар «Эстафета пакаленняў» у дом культуры сабралася калгаснікаў — яблыку не было дзе ўпасці. Моладзь сустракалася з ветэранамі грамадзянскай і Айчынай войнаў.

— Ветэраны войнаў, вы тут? — гукі гучны голас вядучага.

— Тут!

— Удзельнік грамадзянскай вайны, кавалер ордэна баявога Чырвонага Сцяга Іван Петрусевіч! — першага па спісу выклікаюць на сцэну пад чырвоны сцяг.

Спакваля, з самай высокай па таму часу ўзнагародай, крохчы па прыступках сівагаловы дзядок.

Як зачараваны, углядаюцца юнакі і дзяўчаты ў ветэрана грамадзянскай. А ён надбадзёраны, нават, здаецца, памаладзелы, спрабуе выкакальваць цвёрды крок. Спыніўся, застыў, акідаючы мудрым поглядам прысутных у зале.

— Герой Савецкага Саюза Іосіф Дзяйкаў!

І на сцэну падмаецца ветэран-франтавік Вялікай Айчыннай.

Пільна, з гонарам сочаць за ім тэя, каму сёлета выпадае ісці на службу ў Савецкую Армію.

— Гвардыі падавы...

Ветэраны войнаў дзяліліся ўспамі-

намі з франтавых падзей, заклікалі моладзь выдатна працаваць і верна служыць Радзіме.

Памятаюць у калгасе імя ХХІІ з'езда КПСС і пра тых, хто не вярнуўся дадому ў суровым і радасным маі 1945 года. Іх успамінаюць кожны год, на іх прыкладзе выходзіць патрыятызм у маладыя калгаснікаў, якім прыйдзеца песьці далей эстафету бацькоў і братоў.

У дзень Перамогі, калі над савецкай зямлёю калыхаецца чырвоная полымя сцягоў, ля помніка-абеліска з вычаканенымі прозвішчамі загінуўшых збіраюцца яромінцы. І кожны год гэтыя сустрэчы праводзіцца парознаму.

Сёлета ветэраны прынеслі сюды вясёлкавую гірлянду, абітую гвардзейскімі стужкамі. Піянеры і школьнікі — вянкi з жывых кветак. За імі ў

сцэны гэтай залы.

Ідзе трэці, рашаючы год дзевятыя пяцігодкі. З густым аформленым лозунгі і стэнды заклікаюць калгаснікаў да новых здзяйсненняў. Стэнд «На рубяжах трэцяга, рашаючага года пяцігодкі» ўводзіць нас у свет надзённых спраў калгаснікаў. І, глядзячы на яго, разам з тым радуешся, як далёка ступіў наперад калгас па вытворчасці збожжавых і мяса, як вырас грашовы даход гаспадаркі. За апошнія гады ўраджайнасць збожжавых значна павялічылася і склала летась — па 29 цэнтнераў з кожнага гектара. На 100 гектараў сельгасугоддзля атрымана па 718,7 цэнтнера малака і 103,8 — мяса. Грашовы — мільён чатырыста тысяч рублёў. А сёлета чакаецца большы ўраджай і прыбытак.

У гэтай зале, можна сказаць, уся

калоне крохчы калгаснікі, сельская інтэлігенцыя, госці.

Кожны раз па-новаму, цікава праходзіць у сельскім доме культуры і іншыя мерапрыемствы: провады ў Савецкую Армію, «Зарніцы». Як правіла, навабранцы разам з каштоўнымі падарункамі з сабой у дарогу бяруць па жменьцы роднай зямлі, загорнутай у хусцінку.

ПАЗМА АБ ХЛЕБЕ

Заходзіш у малую залу Яромінскага сельскага дома культуры, дзе размяшчаны «Інфармацыйна-прапагандысцкі цэнтр», і адразу кідаецца ў вочы прыгожа напісаны плакат «Зямля і людзі». Чытаеш і міжволі пачынаеш задумвацца, разважаць. Зямля і людзі — гэта і хлеб, і шчырая руплівая праца, і добрая таварыскасць, якая праяўляецца ў сацыялістычным саборніцтве.

А сацыялістычны абавязальнасць хлебаробаў — гэта і абавязальнасць культасветработнікаў. Яны неразрыўны паміж сабой, як неразрыўная тая справа, дзеля якой позна не гасне ў доме культуры святло, дзеля якой малюніца ўпрыгожаны

гісторыя калгаса. Тут шмат стэндаў «Ёсць такая партыя», «Новыя абрады ў жыццё», «Камсамольцы — нашы землякі», «Народжаны ў саборніцтве». А вось стэнд «Параўнай, падумай, дзейнічай». Ён выклікае вялікае захапленне. На ім, дарэчы, звяртае на сябе ўвагу і прозвішча Гаўрыленка. Пад ім значацца два брыгадзіры — Мікола і Віктар.

Як і многія юнакі, пасля службы ў Савецкай Арміі Віктар вярнуўся ў родны калгас. Адрознівае ж акунуўся ў галавой у работу. Арганізатарскія здольнасці яго заўважылі кіраўнікі гаспадаркі. Прапанавалі ўзначаліць брыгаду. Віктар Гаўрыленка згадзіўся і папрасіў накіраваць яго ў самую адстаючую брыгаду.

З гонарам апраўдаў давер'е хлопца. Летась паляводы шостага брыгады атрымалі самую высокую ўраджай збожжавых і прапашных культур.

Сёлета пасля вучобы ў сельгастэхнікуме вярнуўся дамоў яго брат Мікола. Праўленне калгаса даверыла яму шостую, а Віктара пераваля ў другую.

І. МАРКЕВІЧ,
спец. карэспандэнт
«Літаратуры і мастацтва».

Многімі цікавымі спектаклімі парадаваў глядачоў драматычны калектыў Гродзенскага палаца культуры тэатральшчыкаў. А вось — апошняя работа народнага тэатра: спектакль «А зоры тут ціхія...» па апавесці В. Васільева. Пастаноўку ажыццявіў рэжысёр А. М. Гільварг. Па яго энізас створаны дэкарацыі і светлавое афармленне.
На здымку: сцэна са спектакля «А зоры тут ціхія...». Рыта Асяніна — гурнэжысёр абласной рэдакцыі радыёвяшчання Людміла Сялянская, старшыня Васноў — навучэнец ІV курса музпедвучылішча Вячаслаў Мануць, Ліза Брычкіна — кантраляр АТК заводу «Электрапрыбор» Вольга Пужанкова, Соня Гурвіч — работніца палаца культуры тэатральшчыкаў Любоў Гардзейна, Жэня Камялькіна — машыністка Упраўлення МУС Таццяна Сурмач і Галіна Чацвяртак — лабарантна нафтабазы Святазна Фядосенка.
Фота А. ПЕРАХОДА. (БЕЛТА).

ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ КІНО, ЯК

свята. Кожны пераказанаецца ў гэтым, калі назадае сталічны кінаацэр «Піонер», дзе пытанню эстэтычнага выхавання дзяцей сродкамі кіно надаецца вялікае значэнне. Тут яшчэ ў пачатку навучальнага года прадаюцца аб'екты на ўсе мерапрыемствы. Перад сеансам дзеці слухаюць лекцыі спецыялістаў, стваральнікаў фільмаў. Праводзіцца віктарыны, абмеркаванні кінастужак. Такая форма пазакласнай работы значна пашырае круггляд вучняў.

Важную ролю маюць прагляды экранізаваных твораў савецкай і замежнай класікі. Пры гэтым выключны ўплыў на дзяцей робяць фільмы на гістарычныя тэмы, аб Вялікай Айчыннай вайне.

Але было б няправільным думаць, што дэманстрацыя фільмаў для дзяцей і юнацтва займаецца ў Мінску адзін толькі кінаацэр «Піонер». Ёсць у яго і філіялы — пятнаццаць кінаацэраў спадарожнікаў. Самы першы з іх быў створаны гадоў дванаццаць назад у СШ № 21. Кож-

ную нядзелю тут адчынены клуб выхаднога дня з абавязковым паказам фільмаў на тэму, якая цікавіць глядачоў.

— Нядаўна мы прааялі вельмі важнае, на наш погляд, мерапрыемства, расказае старшая п'янерважатая шклян Рэгіна Міронаўна Равіч. — Так, у час Тэдня касмаіаўтаў вучні самі рыхтавалі даклады, малюнкi, вершы. І, вядома, галоўная роля належала фільмам аб космасе. Наогул, мы не абыходзімся ў сваёй рэбце без фільмаў.

Аднак у гэтым артыкуле асобна хацелася б сказаць пра так званыя пазнавальныя фільмы. У эпоху навукова-тэхнічнага прагрэсу іх прапагандыскае значэнне цяжка пераацаніць, у тым ліку і ў навучальным працэсе. Аб'ём ведаў, які навучэнцы павінны засвоіць, увесць час павялічваецца. Ці трэба казаць, што тут на дапамогу прыходзіць кіно, якое ўсё больш і больш становіцца неад'емнай часткай педагагічнай практыкі.

Навукова-папулярныя і вучэбныя фільмы выка-

рыстоўваюць у школах у тым выпадку, калі падрыхтоўка лабараторнага эксперыменту патрабуе шмат часу і паказвае яго ў класе немагчыма.

Узнікне яшчэ адна парадаксальная рэч. Аб'ём матэрыялу, які гаварылася, павялічваецца, а час, адведзены для яго вывучэння, фактычна скарачаецца. Гэта і абавяз-

ПРАБЛЕМЫ ВУЧЭБНАГА КІНО

вае педагогаў усяляк ўдасканальваць старыя і шукаць новыя формы і метады навучэння.

Навукова-папулярныя і вучэбныя фільмы ўсё шырэй асявцяюць розныя галіны навукі. Якое апісанне, які вусны расказ можна параўнаць з мовай экрану, які так наглядна і пераканаўча паказвае жыццё вэ ўсёй яго шматграннасці?

Па сваёй мэтанакіраванасці навукова-папулярныя фільмы могуць размяршаваць на дзве групы. Першая група, фільмы адукацыйнага характэру, якія насюць у сабе пэўную скарбіцу ведаў,

ЭКРАН ЗБІРАЕ ДАПЫТЛІВЫХ

развіваюць інтэлектуальныя магчымасці ў школьніка, узбагачаюць запасы яго ўяўленняў. Другая група. Фільмы інструктыўныя. На думку іх аўтараў яны павінны вучыць абыходжанню з рознымі машынамі, знаёміць з раслінамі, жывёламі і г. д. Таму педагог заўсёды загадзя вызначае, якую задачу вырашае той ці іншы фільм.

Настаўнікі сцвярджаюць, што ўражанне экраннага вобраза ў дзяцей вельмі моцнае і ўстойлівае. Уззяць хоць бы такую тэму па геаграфіі, як кругаварот вады ў прыродзе. Яе прыходзілася паўтараць па не-

калькі разоў, перш чым вучні засвоілі матэрыял. Але вось паказалі фільм і зусім інакшы эфект. Зацікаўленасць да прадмета ўзрасла. Вопыт з выкарыстаннем кіно даў станоўчы вынік. Зараз большасць урокаў у школе праводзіцца з паказам навукова-папулярных і вучэбных стужак.

Нагляднасць кінематографіі не толькі раскрывае самыя складаныя білагічныя, хімічныя і фізічныя з'явы, але і ўздзейнічае на вучняў эмацыянальна. З гэтага можна зрабіць вывад, што выкарыстанне кінафільмаў у навучальнай установе патрабуе яшчэ

і педагагічнага назірання за гэтым працэсам.

Спашлюся на такія параўнанні. У адной школе было праведзена даволі цікавае даследаванне. Вучням старэйшых класаў прапанавалі паглядзець навукова-папулярны фільм «Якога колеру лета?». У ім ішла размова пра кветкі, што растуць у розныя перыяды года. Пасля прагляду педагог папрасіў расказаць змест кінастужкі. А вынік такі: сорак пяць працэнтаў адказалі на пытанні праз адну — тры мінуты пасля сеанса. Астатнія зрабілі гэта толькі праз тыдзень. Затое ве-

У СТУДЫЮ ПРЫЙШЛО ДАПАЎНЕННЕ...

Заўгранаі дзень народнага тэатра гэта перш за ўсё клопаты аб выхаванні моладзі. Чатыры гады назад пры Баранавіцкім народным тэатры адкрылася студыя на грамадскіх пачатках.

Як дамагчыся таго, каб ігра самадзейнага артыста прыносла радасць? Як пераадолець страх перад глядачом? Як набыць тое творчае самаадчуванне, пры якім забываешся на ўсё на свеце, апрача таго, што трэба дзеіць на сцэне? Як прымусяць слухача сваёй вай і свой голас? Куды дзеіць рукі? Як іграць паўзы? Дэсяткі, сотні «як» і «чаму» нараджаюцца ў галовах навучкоў, якія прыйшлі ў студыю.

Вывучэнне элементаў акцёрскага майстэрства ліквідуе перашкоды, якія замінаюць стаць жывым чалавекам на сцэне і падказваюць шляхі падрыхтоўкі студыйца да творчага працэсу ў народным тэатры. «...Калі вам уздумаецца паказаць са сцэны тое, чаго мы яшчэ ніколі не бачылі, — гаварыў К. С. Станіслаўскі, — з'явіцца на падмосткі самі сабою, такім, які вы ў жыцці, г. зн. не «акцёр»», а чалавекам».

На жаль, ёсць яшчэ сярод ветэранаў самадзейнага тэатра артысты, якія працуюць па «натхненню». Сягваюць пасляхова перахмура, другі спектакль, а на трэцім глядач пачынае да яго губляць цікавасць. Тым, хто іграў і набыў нявернае сцэнічнае самаадчуванне, трэба працаваць значна больш, каб вызваліцца ад навываў, якія перашкаджаюць праўдзівым паводзінам на сцэне. Пазбаўляючы ад штампаваных і спрактыкаваных гурткаў. «Усё вучэнне. — гаварыў Я. Б. Вахангаў, — ёсць шлях да поўнай свабоды. Неабходна велізарная смеласць, каб не выйсці з гэтага самаадчування. Трэба развіваць смеласць у акцёра».

Я не адкрыла новых законаў у выхаванні маладога ўдзельніка самадзейнасці, а проста пагадала асноўныя аспекты выхавання акцёра ў тэатральнай школе або інстытуце, дзе рыхтуюцца прафесійныя артысты. Значыць — ніякіх скідак на самадзейнасць!

З чаго мы пачыналі? Перш за ўсё выпрабавалі вучэбны план заняткаў па акцёрскаму майстэрству. Ён склаўся на аснове плана Я. Б. Вахангава для выкладання сваім вучням і дапоўненага на практычны ў тэатральным вучылішчы імя Б. Шчукіна.

Чацвёрты год працуе студыя. Штогод мяняецца яе склад. Гэта нас не засмучае. Застаюцца тыя, хто патрэбны тэатру. Калі з 20-ці ўдзельнікаў на працягу года два або тры студыйцы пераводзяцца ў састаў тэатра, — такое становіцца для нас звычайным. Астатнія пераходзяць у калектывы іншых жанраў: харавыя, музычныя, танцавальныя і г. д.

Тэрмін навучання ў студыі — разлічаны на два гады. Першы год — тэарэтычныя заняткі па сцэнічнай мове і руху, а практычныя — удзел

у масавых сцэнах (спектаклях народнага тэатра) без тэксту. Другі год: вывучаецца тэхніка грима, заняткі па майстэрству. Атрымліваюцца ролі з невялікім тэкстам. У канцы другога года студыйцы абараняюцца, выконваючы даручаную яму ролю ў спектаклі студый або спектаклі народнага тэатра.

У 1970 годзе студыйцы падрыхтавалі фрагменты са спектакля па п'есе М. Святлова «Праз дваццаць гадоў», сыгралі яго больш 25 разоў, нават паказвалі на плошчы імя Леніна ў гонар 50-годдзя Ленінскага камсамола Беларусі.

У вельмі важным для калектыву спектаклі «Хлопец з нашага горада» К. Сіманова ўдзельнічала шэсць студыйцаў. Летась студыйцы здалі спектакль «Сняжок» па п'есе В. Любімавай. Дваццаць нашых навучэнцаў выконвалі ролі ў гэтым спектаклі.

Старэйшыя ўдзельнікі тэатра не адразу паверылі ў студыю, многія сумняваліся... Минула тры гады, і выхаванцы студый іграюць разам з ветэранамі: А. Слоўта, А. Перабінос, В. Наркевіч, Н. Яварчук, Н. Чарткоў, Н. Станчык і інш.

Калі хто-небудзь па ўважлівай прычыне не меў магчымасці іграць у спектаклі, яго дастойна замянілі студыйцы. Так, у п'есе М. Горькага «Мяшчане» В. Наркевіч пасляхова справіўся з ролю Пярэчына. Ролю Кацярыні ў «Прымаках» Я. Купалы добра сыграла А. Слоўта.

Прыём у студыю і пасвячэнне ў студыйцы ператвараецца ў нас у свята. Уступныя экзамены праходзяць у святую прыбраным пакой народнага тэатра. А ў прыёмнай камісіі — ветэраны тэатра і прадстаўнікі грамадскасці горада. Выпуск з студый — свята не толькі для саміх навучэнцаў, але і для моладзі горада.

Тры нашых студыйцы паступілі ў Беларускі тэатральна-мастацкі інстытут на факультэт рэжысуры: Любоў Ганчар, Віктар Папоў і Міхаіл Стрыжоў. Студыйца Міхаіл Маршын — артыст Магілёўскага абласнога тэатра драмы і камедыі, які працуе ў Бабруйску, завочна заканчвае акцёрскі факультэт тэатральнага інстытута.

Так расце і сталее наша моладзь. Мы перапаналіся, што студыйны шлях выхавання акцёра ў народным тэатры не толькі самы цяжкі, але і самы неабходны.

Газета пачала цікавую гаворку пра надзвычайныя праблемы народнага тэатра: Ужо ў першых артыкулах адчуваецца зацікаўленасць аўтараў у далейшым лёсе гэтых калектываў.

Повыцягнуў увагу артыкул рэжысёра Мазырскага народнага тэатра Міхаіла Коласа «Мой дружа, мастак». На самай справе, мастацкае афармленне спектакля — балочнае пытанне для нас, рэжысёраў. Пазаіздросціш дружнай, творчай рабоце рэжысёра і мастака ў гэтым тэатры.

І хаця не з усімі палажэннямі артыкула можна пагадзіцца («Нам трэба дакапацца да ШТО? і НАВОШТА?», а ЯК? — гэта ляжыць на дне, яно ўсплые само па сабе») і хочацца тут сур'ёзна паспрачацца: усё роўна праблемы, узятыя ў ім, надзвычай актуальныя.

Што датычыцца спрэчак, то тут, бадай, не абдырзецца рэліжый, патрэбна грунтоўная, паглыбленая размова аб тым, ЯК увасобіць тую ці іншую задуму спектакля. Думаецца, што такая гаворка абавязкова ўзнігне на старонках газеты.

Марыя ПЯЧОНКІНА,
галоўны рэжысёр Баранавіцкага гарадскога народнага тэатра.

ГЭТЫ БУДЫНАК з калонамі, якія спахоўваюцца на вуліцы імя Казлова, знаёмы многім жыхарам нашага горада. Менавіта сюды, у дом культуры будтрэста № 1, прыходзяць па вечарах і ў надзвычайныя дні людзі многіх прафесій — будаўнікі, шафэры, настаўнікі і г. д. Не мінае яго і моладзь — школьнікі, студэнты.

Вось ужо другі год узбягаюць па пэрысоні ганак хлопчыкі і дзяўчынкі. Імкліва расчыняюць парадныя дзверы і, запавольваючы крокі, паважна ўваходзяць у вестыбюль. Гэта не проста аматары кіно ці музыкі, танцаў ці спеваў. Яны — самадзейныя артысты. Так, артысты самадзейнага тэатра юнага гледача. І хаця «труп» існуе ўсяго два няпоўныя гады, расказаць пра яе ёсць што.

Але ў кожнай справе ёсць пачатак...

— Што паслужыла штуршком для арганізацыі тэатра? — спыталіся мы ў кіраўніка і рэжысёра калектыву Сямёна Ісакавіча Загнетава.

— Мусіць, кожны з нас у дварах і пад'ездах дамоў не раз бачыў групы падлеткаў, якія часам не знаходзяць сабе занятку. Мы вырашылі дапамагчы моладзі лепш валадаць свай адпачынак. Так узнікла ідэя стварыць дзіцячы самадзейны тэатр юнага гледача.

Але як сабраць дзяцей, дзе? Сямён Ісакавіч пайшоў у школы, да завучаў па выхавальчай рабоце, размаўляў з настаўнікамі, вучнямі, запрашаў падлеткаў прыходзіць у дом культуры.

У першы ж дзень іх сабралася каля пятнаццаці. Усе з 62-й школы.

— Пагутарыў, — расказвае Сямён Ісакавіч, — Залічыў усіх. Час паказаў: хто ўсур'ёз пажадае займацца — застаецца. Разумеў, што павінен зрабіць усё, каб зацікавіць іх, каб затрымаць у калектыве хаця б да першага выхаду на сцэну, даць магчымасць адчуць удзячнасць глядачоў.

Неўзабаве калектыву стаў папаўняцца: прыходзілі новыя хлопчыкі і дзяўчынкі. Пачалі працаваць над спектаклем «Два клёны» па п'есе Я. Шварца. Хлопчыкаў не ханала. Акрамя таго, спатрэбіліся дарослыя выканаўцы. У калектыву запрасілі слесара заводу імя Леніна Уладзіміра Капылова і настаўніцу Бараўлянскай школы Святлану Вількевіч. Яны і дапамагалі згуртаваць калектыву, былі першымі памочнікамі Сямёна Ісакавіча.

— А як жа тыя, хто не быў заняты ў спектаклі?

— Знайшліся справы і для іх. У нас не было ніякага рэквізіту. Усё прыходзілася рабіць самім. Ці мала ж работы, калі рыхтуюцца першы спектакль? І работы ахвотна выконвалі розныя даручэнні, абсталявалі сцэну, майстравалі дэкарацыі і г. д.

Чатыры месяцы працавалі над спектаклем. Для Сямёна Ісакавіча, які ў той час заканчваў Мінскі тэатральна-мастацкі інстытут, ён быў дыпломнай работай, для работ — першы экзамен, першая сустрэча з глядачом, першыя апладысменты. Менавіта ад дэбюту залежыў далейшы лёс калектыву: існаваць яму ці не.

Можна ўявіць, колькі турбот, хваляванняў, колькі недаспанняў начэй было ў кіраўніка, і ў работ. І не дарэмна... Апладысменты ў зале, задаволеныя твары глядачоў — усё гаварыла за тое, што іх прынялі, што калектыву прызнаны, пачатак дарогі паўдзельна ўдала.

папаўняць больш шырокімі ведамі ў галіне кінамастацтва. Асабліва інтэнсіўна неабходна развіваць гэту работу ў сельскіх школах. З такой думкай згодны кіраўнікі аддзелаў народнай асветы. Аднак узнікае пытанне: хто канкрэтна будзе займацца кінапрапагандай? Не тое, што ў вёсцы, ў абласным цэнтры не заўсёды знойдзеш такога спецыяліста.

Таму правільна робяць тым навучальныя ўстановы (некаторыя толькі!), якія арганізавалі курс лекцый па асновах кінамастацтва. Многія выпускнікі паедучы працаваць у вёску і побач з выкладаннем асноўных прадметаў будучы, напэўна, займацца прапагандай кінамастацтва. Трэба, на-

ІСКРЫНКІ РАДАСЦІ

Пасля першага выступлення больш заўзята прыняліся за работу. Калектыву неаднаразова выступаў і ў дамах культуры 5-га будтрэста, аўтазавада, 2-га цагельнага заводу, камбіната будматэрыялаў, у доме адпачынку «Беларусь» і іншых месцах. Юныя артысты былі ў падпіфных калгасах «Чырвоная гвардыя», «Заповеты Глыча» Валожынскага раёна.

А пасля паспяховых выступленняў на гарадскім і абласным аглядах яны былі вылучаны на рэспубліканскі агляд, прысвечаны 50-годдзю піянерскай арганізацыі. За спектакль «Два клёны» ім уручылі дыплом II ступені (дыпліма першай ступені не быў удастоены ні адзін калектыву) і фотаапарат.

Зразумела, што ўдача акрылася, патхняе на больш старанную працу...

— У верасні мінулага года ўзнікла новая праблема — што ставіць? — расказвае Загнетава. — Думалі спыніцца па п'есе А. Алексіна «Мой брат іграе на кларнеце», але на экраны выйшаў фільм па гэтым творы. Акрамя таго, нашы артысты не падыходзілі па ўзросту... Вельмі хацелася паставіць «Данка» М. Горькага. Але пасля доўгіх раздумаў, разваг пачалі працаваць над п'есай Л. Усцінава «Востраў напалам».

Захваліліся работай. У спектаклі заняты ў асноўным вучні 6—9-х класаў 6-й школы. Размеркавалі ролі. Пачалі рэпэціраваць. Акрамя работы над ролямі кожны меў дадатковую нагрузку: хлопчыкі майстравалі дэкарацыі, рабілі мантаж музыкі; дзяўчынкі — шылі супер-заслон, падрыхтоўвалі касцюмы...

— Яны ўмеюць працаваць, нашы падлеткі.

З гэтым спектаклем работы таксама многа выступалі перад самымі рознымі аўдыторыямі. Пабывалі ў падпіфных калгасах, ва Уруччы, у сваім клубе сыгралі чатыры разы.

— Кожны раз хочацца сыграць яшчэ лепш, — гавораць юныя аматары сцэны. — Каб не сорамна было глядзець у вочы настаўнікам, таварышам. Мы былі вельмі рады, што наша ігра спадабалася. Нам хочацца сказаць Сямёну Ісакавічу вялікае дзякуй за тое, што ён адкрывае нам свет прыгожага, вучыць любіць сапраўднае майстэрства, бачыць характэрнае навакольнага жыцця...

І не толькі дзеці ўдзячны Сямёну Ісакавічу. Добра гавораць пра яго і супрацоўнікі дома культуры, таварышы па працы.

Зараз калектыву працуе над пастаючай спектаклі «Рэспубліка Шкід», які прысвечаны 50-годдзю прысваення імя Леніна піянерскай арганізацыі.

Сямён Ісакавіч сам напісаў інсцэніроўку. У спектаклі будзе заняты ўвесь калектыву.

Прэм'ера спектакля адбудзецца неўзабаве, затым ён будзе паказаны на фестывалі-аглядзе. А зараз ідзе падружаная работа...

Калектыву сталее, набіраецца моцы, шукае, спрабуе, спадзяецца ў недалёкім будучым дабіцца звання народнага тэатра.

Т. НІКІЦІНА.

ды ў гэтай апошняй частцы вучняў былі больш глыбокімі і трывалымі...

Здавалася б, аб'екты фільма, узятыя з жыцця, даўно знаёмы вучням і не выклічуць вялікай цікавасці. Паўсядзённым з'явы, з якімі прыходзіцца сутыкацца на кожным кроку, захапілі хлопчыкаў і дзяўчынак сваёй незвычайнасцю. Аўтары фільма паказалі аб'екты ў розных сітуацыях: змяненне афарбоўкі вады ад вугла падзення сонечных прамянёў, ад вугла зроку і адлюстравання ад паверховасці хвалю. Яны скарысталі спецыяльныя прыёмы здымак, дзякуючы чаму стала магчымым убачыць, як рухасца сонца і воблакі,

а з дапамогай мікраздымкі — зазірнуць у свет насякомых.

І вось дзевяноста чатыры працэнты ўдзельнікаў гэтага эксперыменту адказалі, што тэмп фільма нармальны. А шэсць працэнтаў палічылі яго занадта хуткім, няпоўным. Аказваецца, яны проста няўважліва сачылі за тэкстам і кінаадлюстраваннем. У выніку прапусцілі шмат чаго карыснага з выкладаемага на ўроку матэрыялу.

Было высветлена, што ва ўспрымання кінафільма ў юнакоў і дзяўчат ёсць некаторая розніца. Скажам, дзяўчаты больш уважліва слухалі музыку, пры гэтым паспелі нават улавіць сувяз паміж музыкай і адлюстраваннем.

Яны лепш запамінілі народныя назвы кветак. Увагу юнакоў, наадварот, прыцягнуў колер неба і насякомых. Яны дакладней, чым іх сяброўкі, сфармулявалі асноўныя праблемы, заўважылі агульныя заканамернасці.

Тым чынам, паўнацэннае ўспрымання твора мастацтва патрабуе пэўных ведаў. Уменне знайсці ў фільме каштоўнае — цікавае рэжысёрскае рашэнне, добрую работу апэратара, мастака, мантажора і г. д. — сведчыць перш за ўсё аб высокім мастацкім гусце і эстэтычнай культуры гледача. А гаворачы канкрэтна пра выкарыстанне кіно ў школе, трэба мець на ўвазе тое, каб звесткі пра фільмы, якія вучні паступова атрымліваюць,

папаўняць больш шырокімі ведамі ў галіне кінамастацтва. Асабліва інтэнсіўна неабходна развіваць гэту работу ў сельскіх школах. З такой думкай згодны кіраўнікі аддзелаў народнай асветы. Аднак узнікае пытанне: хто канкрэтна будзе займацца кінапрапагандай? Не тое, што ў вёсцы, ў абласным цэнтры не заўсёды знойдзеш такога спецыяліста.

Таму правільна робяць тым навучальныя ўстановы (некаторыя толькі!), якія арганізавалі курс лекцый па асновах кінамастацтва. Многія выпускнікі паедучы працаваць у вёску і побач з выкладаннем асноўных прадметаў будучы, напэўна, займацца прапагандай кінамастацтва. Трэба, на-

рэшце, каб яно разам з моляваннем, спевамі заняло належнае месца ў школьных праграмах.

Адзначаючы грандыёзнае значэнне кіно ў навучальна-выхавальчай рабоце, нельга забываць пра істотныя прэтэнзіі настаўнікаў да фільмаў. На іх думку, некаторыя вучэбныя стужкі зробленыя па прынцыпу ігравога і дакументальнага кіно. Пры гэтым пэўная частка састарэла і не адпавядае сучасным праграмам школы. Ці не парна падумаць аб вытворчасці новых кінастужак, наогул абнаўленні ўсяго кінарэпертуару?

У сувязі з гэтым трэба вырашыць шэраг тэхнічных пытанняў. Маецца на ўвазе выпуск карцін на каляровай плёнцы. На-

прыклад, па фізічнай графіцы, хіміі, батаніцы.

Трывожыць выкладчыкаў і тэхнічная якасць вучэбных фільмаў. Часта іх проста нельга дэманстраваць, бо яны бляжылі, не хапае метражу, а гэта значыць, з агульнага кінаапавадання выпадаюць цэлыя кавалкі глядзельнага раду і аўтарскага тэксту. Дапускаць такія страты проста недаравальна. Работнікам кіно, народнай асветы, усім, хто мае дачыненне да гэтай адказнай справы, трэба прыняць радыкальныя захады, каб карэнным чынам палепшыць выкарыстанне навукова-папулярных, і вучэбных фільмаў у навучальна-выхавальным працэсе.

Васіль СВЯТЛОУ,
кінасцэнарyst.

...А ПОШНІ ўдар па мячу, апошні дзень гульні за родную каманду. Вялікі футбол пакідаў наш любімы ігрок, той, чый гульнёй любаваліся без малага дзесяць гадоў. І хаця дзень быў самы звычайны — асenni, пахмурны, да стадыёна, яшчэ задоўга да пачатку матча, па чаў сыходзіцца натоўп балельшчыкаў. Яны невялікімі групамі тоўпіліся ля цэнтральнай трыбуны, перабіваючы адзін аднаго, гаварылі аб галоўнай падзеі дня — пакідае нас Малафееў! Успаміналі яго прыход у каманду, лепшыя матчы, перабіралі ў памяці падрабязнасці яго бліскучай футбольнай біяграфіі.

А ўспамінаць было аб чым... Упершыню беларускія балельшчыкі ўбачылі Эдуарда Малафеева на зялёным полі 10 гадоў назад — у 1963 годзе. Тады мінскае «Дынама» другі раз за час свайго існавання ўзрадавала рэспубліку бронзавымі медалямі ўсесаюзнага спаборніцтва па футболе. На жаль, і часе прыхільнікаў каманды бы-

— Малафееў быў грозны ігрок для ўсіх каманд. Без яго нам стала куды цяжэй...

Але ўсё гэта будзе потым. А пакуль таварышы па камандзе ў знак удзячнасці ўзнялі яго на рукі і панеслі па полю.

...Футбол забіў Эдуарда з дзяцінства. І не дзіва — бацька гуляў за каманду Беларускай ваеннай акругі. Спачатку Эдзік быў у дваровай футбольнай камандзе. Потым, заўважыўшы талент маладога цэнтральнага нападаючага, яго запрасілі нават у зборную футбольную каманду... вуліцы. Хлопчык рос, мужнеў. Расло і майстэрства быць па мячу. Але самая вялікая радасць і хлапечы гонар былі, калі хлопчыка прынялі ў заводскую каманду «Авангард» горада Каломны. Цяжка перадаць словамі, што ён адчуваў, калі прабег па заводскім стадыёне ў новенькай блакітнай футбольцы і новых жоўтых буцах.

У Каломне гуляў Міхаіл Мустыгін. Ва ўсім хацеў Эдуард быць падобным на яго. Гадзінамі назі-

вай у выбары абраннікаў. У песні пьецца: «А проста так удачы не бывае, а проста так перамогі не придут...» Вось і да яго перамогі прыйшлі не «проста так». За гады гульні ў футбол было ўсё: нечаканыя расчараванні, няўдачы, якія не надта лёгка забываюцца ўвогуле, а ў спорце асабліва. А можа, даў сябе адчуць рэжым? Найстражэйшы спартыўны рэжым. Футбол вышэйшага класа небеспадасна патрабуе, каб яму аддаваліся поўнасьцю. Яму, і толькі яму. Патрэбны тэхніка, хуткасць, хуткасць рэакцыі, умненне бездакорна бацьчы поле, пачуццё глыбокай пашаны, калі хочаце — ахвярай любові да футбола. І гэтая самая ўдача выбрала таленавітага і працавітага.

...У канцы 1962 года паступіла запрашэнне. З'явілася магчымасць іграць за мінскае «Дынама», попеч з кумірам дзяцінства Мустыгіным. Спакуслівая перспектыва! Але ці ісці? Шмат было роздзума, размоў з бацькам, і канчаткова вырашана — еду ў Мінск!

спакою і ўпэўненасці. Ён заўсёды быў на месцы, заўсёды там, дзе павінен быў быць і быў мяч. У апошнія гады гэта быў сталы майстар, які ўсё ведаў і ўсё разумее ў футболе. А ўмненне накоплівалася гадамі, вопыт прыходзіў у адказных матчах

...1966 год. Прадстаўнік беларускага футбола абараняе гонар СССР у складзе зборнай каманды Савецкага Саюза на чэмпіянаце свету ў Англіі. Першыноство свету — гэта агляд лепшых каманд і ігракоў. Малафееў упершыню на такім адказным участку футбольнай барацьбы. Усё новае, цікавае. Толькі глядзі, запамінай і вучыся. Асаблівае ўражанне зрабіла на яго гульня Пеле, Чарльтона, Мура і Эйсебіо. Запомніліся галы, забітыя Эйсебіо і Чарльтонам, крыўдныя проигрышы зборнай Партугалі. Сам ён лічыць, што наша каманда была ў тым матчы варта перамагчы гэтак жа, як і партугальская. На тым чэмпіянаце Малафееў забіў два галы, абодва ў вароты зборнай каманды Карэйскай Народна-Дэмакратычнай Рэспублікі.

А ў 1967 годзе Малафееву было прысвоена званне заслужанага майстра спорту СССР.

Пытаю Эдуарда Васільевіча:

— Ваш самы памятны матч?

— Усе гульні на першыноство свету ў 1966 годзе.

— А гол?

— Гэта гол, забіты зборнай Грэцыі ў Афінах, у 1967 годзе, у адборачным матчы першыноства Еўропы. Ён рашыў зыход матча. То быў час прыходу да ўлады «чорных палкоўнікаў». Вакол матча з савецкай зборнай раздулі такі аджытаж! Стварылі нездаровую абстаноўку, у час гульні кідаліся бутэлькамі...

...Год 1971 — гэта год уступлення Малафеева ў Клуб Рыгора Фядотава, іграка ЦДЧА, які быў першым футбалістам, што забіў сто мячоў у вароты праціўніка. Дарчы, свой соты гол ён забіў у 1948 годзе ў вароты мінскіх дынамаўцаў, а праз 22 гады мінскі дынамавец Эдуард Малафееў становіцца членам клуба імя папуляраўнага футбаліста, забіўшы 12 лістапада 1971 года ў гульні з расійскімі армейцамі свой юбілейны, соты гол.

...Яго па-ранейшаму, можа нават мацней, чым раней, цікаваць справы роднай каманды. Клопаты і планы «Дынама» — гэта яго клопаты і планы. Склад каманды, стан ігракоў — усё хвалюе яго. Ён гаворыць:

— Каманда ў гэтым сезоне паставіла задачы трапіць у пяцірку мацнейшых. Вельмі і вельмі цяжкая задача, але яе можна дасягнуць. Хочацца, каб балельшчыкі падтрымлівалі каманду не толькі, калі ўсё добра, але і ў цяжкія, крытычныя моманты...

Па стадыёне бегаюць хлопчыкі, якія вельмі любяць футбол. Яны гордыя і шчаслівыя, таму што трапіць нават у групу падрыхтоўкі пры мінскім «Дынама» не ўсе могуць. Старшы трэнер групы падрыхтоўкі цяпер — заслужаны майстар спорту СССР Эдуард Васільевіч Малафееў.

— Міша, Міша, бяжы ж, чаго ты спыніўся?

— Віця, Валодзя, паспрабуйце мяч на галаве пранесці!

— Коля, паглядзі на мяне, бацьчы, які нахіл...

Глядзячы на яго хлопчыкі шырока расплюшчанымі вачыма і цярыліва спасыгаюць мудрасць футбольнай навукі — складанай, шматбагатаючай.

Вясна. Вулічнае шматгалоссе настойліва заглядае да нас у вочны гукі футбольнага маршу. На галоўным стадыёне нашай рэспублікі поле пакрыта зялёнай траўкаю. Над трыбунамі лёгкі ветрык калыша ярка-чырвоны флаг — ідзе чарговы чэмпіянат СССР. У складзе «Дынама» вы ўбачыце новых ігракоў і за іх гульнёй будзеце сачыць гэтак жа ўважліва, як некалі, дзесяць гадоў назад, пачалі сачыць за гульнёй Эдуарда Малафеева.

Ірына КУЗНЯЦОВА.

ЛЮБОЎ МАЯ — ФУТБОЛ

ло вельмі ж кароткім. Супакойвала адно — з'явіліся футбалісты, наглядаючы за гульнёй якіх, можна было сказаць: ёсць каму гуляць у мінскім «Дынама»! Ёсць яшчэ порах у парахаўніцы!

Адным з тых, на каго з надзеяй глядзелі тысячы улюбёных у каманду людзей, быў малады цэнтральны нападаючы Эдуард Малафееў.

Не пералічыць цяпер усіх яго заслуг перад футболом і шмат чаго даў яму гэты захапляючы від спорту. Малафееў — член Клуба Рыгора Фядотава, у 1971 годзе стаў лепшым бамбардзірам краіны, чатыры гады запар быў капітанам каманды, адзіным у мінскім «Дынама» заслужаным майстрам спорту СССР і ўдзельнікам лонданскага чэмпіянату свету па футболе ў 1966 годзе. Час яго гульні — гэта час росквіту каманды, яго ўдары і галы становіліся рашаючымі. За дзесяць няпоўных год Эдуард Малафееў атрымаў права загаварыць з вялікім футболом на «ты». І вась сёння — яго апошні матч...

Трыбуны стадыёна за некалькі мінут да пачатку гульні запоўніліся. Дзесяткі тысяч вачэй з асаблівым хваляваннем сачылі за праходам, з неярленнем чакалі выхаду каманд на поле. Вось выстраіліся ва ўрачыстай шэразе перад самай цэнтральнай трыбунай тыя, каму пашчасціла сёння вітаць Эдуарда Малафеева, сказаць яму словы падзякі, добрыя пажаданні на будучае: афіцэры, курсанты савецкага вучылішча, прадстаўнікі спартыўнай грамадскасці, кіраўнікі футбола рэспублікі, былыя футбалісты — таварышы мінулых спартыўных баталій.

І грывнуў футбольны марш — знаёмая мелодыя Мацвея Блантэра, назменны ўдзельнік усіх футбольных паядынкаў. Уперадзе мінскага «Дынама» бег ігрок пад нумарам «10». Знаёмая хада, знаёмы нахіл галавы наперад, здавалася, што ён сканцэнтравана глядзіць у адну кропку — на наскі буцаў, нібыта ўважліва вывучае іх.

— Таварышы! Сёння на нашым стадыёне адбудуцца ўрачыстыя праводзіны з вялікага футбола вэтэрана мінскага «Дынама» Эдуарда Малафеева, — гучна аб'явіў па радыё дыктар. — Але мы не гаворым яму: «Бывай!» Мы гаворым: «Да пабачэння!» Усе славуці спартсмены калі-небудзь пакідаюць вялікі спорт, перастаюць выступаць, пераходзяць у каманды вэтэранаў. Пажадаем яму здароўя, поспехаў у далейшай рабоце!

Гром апладысmentaў узрушыў стадыён. Мінчане выказалі сваю згоду з пажаданнямі дыктара.

Так, усе футбалісты калі-небудзь перастаюць выступаць, але з Эдуардам Малафеевым расставіцца было асабліва сумна. Ён — апошні з дарагога ўсім нам, балельшчыкам-мінчанам, баявога складу 1963 года.

Ён падышоў да Анатоля Васільева і, зняўшы з сябе чырвоную капітанскую паязку, надзеў таварышу на камандзе. Таму самаму, які праз паўгода скажа:

...Эдуард Васільевіч перадае свае капітанскія абавязкі Анатолю Васільеву. Фота Д. ЦЕРАХАВА.

раў за яго гульнёй, капіраваў удары, у сне бачыў, што гуляе на полі побач з Мустыгіным.

Цяпер Эдуард Васільевіч гаворыць, што яго футбольная біяграфія склалася шчасліва. Так атрымалася, што на наступны год ён пачаў гуляць у камандзе «Авангард», але ўжо па класу «Б». Трэнерваўся Эдуард шмат, старанна. І праца не прапала дарэмна.

...Дарчы, калі ўжо зайшла гутарка пра Мустыгіна, варта ўспомніць добрым словам старажытны падмаскоўны горад Каломны і сказаць яму «Дзякуй!» за гэтых двух мінскіх дынамаўцаў. Тандэм Мустыгін—Малафееў значна павялічыў вагу беларускага футбола на ўсесаюзнай арэне. Цяпер за «Дынама» выступае трэці выхадзец з Каломны — Міхаіл Малафееў, малодшы брат славутага форварда. Сямейная традыцыя працягваецца...

Але вернемся назад, да таго часу, калі нікому неведомы футбаліст з Падмаскоўя сабраўся завяўваць вяршыні футбольнага алімпіцу. У яго было дастаткова падстаў верыць у сваю шчаслівую зорку: у «Авангардзе» гульня пайшла, былі маладоць, здароўе, жаданне гуляць і гуляць у футбол. Можа, таму запрашэнне (па рэкамендацыі першага трэнера В. І. Жаркова) у сталічны «Спартак» было прынята як само сабой зразумелае. У «Спартак» справы Эдуарда таксама пайшлі ўдала. Ужо ў сярэдзіне першага сезона правёў пяць гульняў за асноўны склад каманды. Быў уключаны ў склад юнацкай зборнай СССР і стаў сярэбраным прызёрам першыноства Еўропы. Атрымаў званне майстра спорту СССР. І вась тут, па-мойму, заканчваецца схематычнае «звычайнае» і пачынаецца тое, да чаго ўжо ніяк не ўжывеш слова «пашанцавала». Пачыналася па-сапраўднаму цяжкая праца, таму што футбаліст добра ведаў: калі хочаш перамагчы праз тыдзень, месяц, год, — пачынай рыхтавацца да гэтых перамог ужо сёння.

Поспех Эдуарда Малафеева ў футболе невяпакковы. Давайце не паверым людзям, якія пяцьдзесят працэнтаў усякай больш-менш смелай задумы аддаюць нейкай маладзенькай, лёгкадумнай і непастаяннай удачы, вельмі прыдзірлі-

Навабранец каманды ў першы ж год свайго гульні ў «Дынама» забіў 21 мяч — рэкорд клуба, які да гэтага часу нікім не перавышаны. А першы гол? Дзіўнае супадзенне, але 15 красавіка 1963 года мінскі дынамавец Эдуард Малафееў забіў гол менавіта маскоўскаму «Спартаку», нібы паказаўшы гэтым, чаму яго навучылі сталічныя калегі. Таленавіты вучань каломнскага «Авангарда» і маскоўскага «Спагтака» стаў у той год бронзавым прызёрам чэмпіянату краіны па футболе. Немалая была яго заслуга ў поспеху каманды! У гэтым жа, 1963 годзе, Эдуард упершыню быў уключаны ў склад зборнай СССР і ўвайшоў у лік 33-х лепшых футбалістаў Савецкага Саюза.

Вялікі, цяжкі груз славы лёг на яго плечы. Ранняя вядомасць не закружыла галаву маладому футбалісту (быў яму тады ўсяго толькі 21 год!). Ён выразна ўсведамляў, якая велізарная адказнасць ляжыць на ім. І трэнерваўся старанна. Любімы футбол захапляў усё больш і больш, раскрываў свае новыя цудоўныя бакі і прыносіў радасць. Малафееў быў упэўнены ў сабе, але ўпэўненасць ніколі не пераходзіла ў самаўпэўненасць... Бязлітасны да сваіх памылак, вельмі прыдзірлівы да ўсялякіх хібаў у гульні свайго і сваіх таварышаў, ён цяпер гаворыць:

— Склад каманды быў вельмі стабільны і моцны. Я лічу, што мы маглі дасягнуць большага ў той час, калі б з нас патрэбавалі больш. У гэтым я перакананы!

А гутарка, між іншым, ідзе ўсё пра той жа, бронзавы для мінчан 1963 год.

Наступны год прынес цэнтрфорварду яшчэ адзін падарунак — удзел у першыностве Еўропы. 13 мая 1964 года ў Стагольме, у чвэрцьфінальнай гульні на Кубак Еўропы Эдуард Малафееў упершыню выступіў у афіцыйным матчы за зборную футбольную каманду Савецкага Саюза. З таго часу ён удзельнічаў яшчэ ў 11 гульнях еўрапейскага маштабу, але тая засталася ў памяці, як самая першая, а таму — самая хваляючая і запамінальная.

Прайшло некалькі год. Гледзячы на гульні Эдуарда Малафеева, здавалася — нішто не пахісне яго

У НАГУ З ЧАСАМ

Сярод апублікаваных у апошні час матэрыялаў, прысвечаных 90-годдзю з дня нараджэння Георгія Дзімітрава, асаблівай увагі заслугоўваюць дзве кнігі Тодара Генава — «Дзённік, напісаны заднім чыслом» і «Лейпцыгская эпопея».

Тэматычны змест гэтых твораў ахоплівае шырокае кола праблем, фактаў, падзей, якія надаюць ім гісторыка-мастацкі характар і ператвараюць іх у свайго роду публіцыстычную «энцыклапедыю» таго часу. Дынаміка перадачы, умненне аўтара зразумець «стыль» і вызначальныя тэндэнцыі эпохі, разнастайнасць жанравых апавяданняў, якія пераплітаюцца з роздумамі, яркімі фактамі і эпізодамі, і якіх звязвае як дакументальная праўдзівасць, так і ідэйны эстэтычны змест — усё гэта робіць кнігі Тодара Генава каштоўнымі ў мастацкіх і пазнавальных адносінах творах.

Чытач мае магчымасць пазнаёміцца з выдатнымі прадстаўнікамі рабочага класа і прагрэсіўнай інтэлігенцыі, з абагуленымі вобразамі паліцэйскіх, цензараў, прыслужнікаў прадстаўнікоў пануючых класаў, якім уласціва духоўная спустошанасць і класавая абмежаванасць.

У дні эпічнага Лейпцыгскага працэсу Тодар Генаў адыграў значную ролю ў справе абароны Георгія

Дзімітрава і яго таварышаў. Ён быў старшынёй Балгарскага антыфашысцкага камітэта, рэдактарам газеты «Вік», разам з маці Георгія Дзімітрава і Сьымі Дзімітравым прымаў удзел у мітынгах і сходах у абарону Георгія Дзімітрава. Некалькі разоў яго арыштоўвалі. Да Балгарскага антыфашысцкага камітэта далучыліся ўсе партыйныя і большасць антыфашысцкіх газет, арганізацый і таварыстваў.

Асабліва хочацца падкрэсліць арыгінальнае спалучэнне ў абедзвюх кнігах дакументальнасці з усхваляваным голасам публіцыста і мастака, удзельніка суровай барацьбы рабочага класа і Камуністычнай партыі. У сваіх творах Тодар Генаў перадае атмасферу сіл, якія змагаюцца, тыповую для Балгарыі таго часу абстаноўку, падкрэслівае кіруючую ролю партыі, раскрывае метады яе барацьбы, з гонарам гаворыць пра яе дасягненні ў галіне тэорыі і практыкі рэвалюцыйнай барацьбы. Нацыянальна-спецыфічнае ў кнігах непарыўна звязана з інтэрнацыянальнай прыродай рэвалюцыйнага руху, з магутнай Краінай Саветаў, з вопытам міжнароднай класавай салідарнасці, які арганічна звязаны з самай сутнасцю балгарскага антыфашысцкага руху.

Сафія-прэс.

2.000 твораў былі прадстаўлены на VII мастацкай выстаўцы, якая нядаўна праходзіла ў Дрэздэне. З вялікай цікавасцю прымала грамадскасць ГДР справядліва і прафесійна і непрафесійна мастакоў і скульптараў. Асаблівай увагай карыстаюцца работы — трыпцік Хэйнца Цандара «Вялікая нямецкая сялянская вайна», палатно Ульрыха Гахула «Лейпцыг — сустрэча малядых», скульптура Гейнрыха Драке «Памятаць В'етнам». Дзве апошнія работы вы бачыце на нашых здымках.

«ВАРАЖБІТКІ» НА ПАЎПРАВАДНІКАХ

Штодзённа ў вестыбюлі «Гранд-сентрал», аднаго з двух галоўных нью-йоркскіх вакзалаў, з раніцы выстройваюцца чэргі. Некалькі чэргаў, параўнальна невялікіх, — за білетамі на паязды. Адна большая — да офіса кампаніі «Астрафлэш», дзе за невысокім бар'ерчыкам устаноўлена лічальна-электронная машына, якая «прадказвае будучыню».

Дваццаты век, як бачым, уварваўся і ў вобласць, якая належала некалі шаманам і варажбіткам. Заплаціце пяць долараў, назавіце дзень і хоць бы прыблізна гадзіну свайго нараджэння, і ультрасучасны электронны механізм, прааналізаваўшы становішча зорак на небе, падміргне вам рознакаляровымі лямпачкамі і выдадзь вам картку з прагнозам. З яго кліент можа даведацца, напрыклад, што «чацвер — найбольш падыходзячы дзень для таго, каб пусціцца ў рызыкоўную дзелавую справу». Другому машына растлумачыць, што ва ўсіх яго нягодах вінавата планета Юпітэр, якая ў гадзіну яго нараджэння аказалася правей Марса. Ну, што ёй было перамясціцца на некалькі мільёнаў кіламетраў! Трэціму ЭВМ раіць пераехаць у іншы горад, дзе ў яго выпраўдана справа.

Бізнес у «Астрафлэш» ідзе бойка. ЗША цяпер перажываюць вялікія эканамічныя цяжкасці. У краіне пастаянна растуць цэны, павышаецца квартэрная плата. Многія фірмы адчуваюць цяжкасці са збытам свайго прадукцыі.

Друк запоўнены артыкуламі пра крызіс валютнай сістэмы капіталістычнага свету, пра абясцэнванне долара. Вельмі высокая беспрацоўе, прычым не толькі сярод рабочых, але і сярод інжынерна-тэхнічных работнікаў. Ніхто не гарантаваны ад таго, што ў адзін цудоўны дзень не пазбавіцца работы. Усё гэта стварае няўпэўненасць, неспакой. Многія не разбіраюцца, у чым прычыны нягод, што абрушыліся на краіну. А таму ідуць да прадказальнікаў лёсу. Гэтым карыстаюцца прадпрыемальныя дзялкі.

Кіраўнікі «Астрафлэша» адкрылі нядаўна другі «цэнтр прадказанняў». Ён размяшчаецца цяпер на першым паверсе 100-павярховага небаскроба «Эмпайер стэйт бیلдзінг». Яны заяўляюць нават, што маюць намер паступова распаўсюдзіць свае аперацыі на ўсе штаты ЗША. З «Астрафлэшам» супернічае кампанія «Тайм пэтарн рысерч інстытют», якая за 20 долараў рассылае прадказанні прама па пошце.

Папулярнасць электронных «варажбітак» у Злучаных Штатах падмацоўваецца самай хітрай рэкламай. Яна расце паралельна з ростам цен, падаткаў, беспрацоўя. Злыя языкі жартуюць, што з планетамі лягчэй знайсці агульную мову, чым з прадпрыемальнікамі-бізнесменамі, якія ўскідваюць увесь цяжар крызісных з'яў на працоўных.

Э. БАСКАКАУ.
(ТАСС).

гічнага Інстытута Балгарскай акадэміі навук устанавіў, што ваза адносіцца да найбольш рэдкіх і прыгожых рэчаў антычнай эпохі. Ваза мае форму збана, упрыгожанага ажурнымі паясамі.

Таніх прыгожых (і, дарэчы, вельмі дарагіх рэчаў), якія захаваліся да нашага часу, не больш дзесяці. Знойдзеная ваза — пакуль што адзіная на Балканах, — з'яўляецца непераяздзеным узорам антычнай тэхнікі мастацкага шкла. Агенцтва «Сафія-прэс».

ДВА ЭКСПЕРТЫ

ЮНЕСКА Юсуф Ібіш і Махмуд аль-Гуль, вучоныя Бейрутскага Амерыканскага ўніверсітэта, паведамілі аб існаванні ў Іменскай Арабскай Рэспубліцы невядомых раней значных збораў рукапісаў. Гэтыя рукапісы, знойдзеныя ў гарадах Сана, Таізе і Забідзе, адносяцца да тэалагічнай школы мутазілітаў. Яны не толькі маюць дадзеныя, якія ўзбагачаюць ісламскую культуру, але і новыя факты аб уплыве грэчаскай культуры на іслам.

Вядомы амерыканскі ўсходазнаўца Чарлз Д. Адамс, дырэктар Інстытута па вывучэнню іслама Таронтскага ўніверсітэта Макдэжыл, сцвярджае, што мутазіліты «былі аднымі з першых мусульман, якія выкарысталі катэгорыі і метады грэчаскай філасофіі для перадачы іх вераванняў, іх артадаксальныя праціўнікі выкарысталі іх ж паняцці, каб абв'яргаць гэтыя вераванні; адсюль і ўзнікла схаластычная структура мусульманскай тэалогіі».

Мутазіліты з'яўляліся прадстаўнікамі рацыяналістычнай плыні ў ісламе, якія прызнавалі наяўнасць свабоднай волі ў чалавека і адв'яргалі вучэнне аб прадвызначэнні. Школа мутазілітаў узнікла ў абстаноўцы барацьбы за ўладу пасля забой-

СТАРАЖЫТНЫЯ РУКАПІСЫ ЙЕМЕНА

ства трэцяга халіфа Асмана ў 656 г. н. э. «Мутазіліты, якіх праследвалі не толькі ў Багдадзе, але і ва ўсёй Абасідскай імперыі, знайшлі сховішча ў недаступных гарах Йемена», пішуць Ю. Ібіш і М. аль-Гуль. «Пачынаючы з XI стагоддзя да нядаўняга часу, іх вучэнне працягвала існаваць сярод паслядоўнікаў шыіцкай секты зейдытаў», якія доўгі час займалі пануючае становішча ў палітычным жыцці Йемена.

На думку вучоных, вывучэнне гісторыі і культуры велізарнай часткі мусульманскага свету, які раскінуўся ад Усходняй і Паўднёвай Аравіі да краін Паўднёва-Усходу Азіі і Далёкага Усходу, у вялікай ступені будзе грунтавацца на знойдзеных рукапісах.

Ю. Ібіш і М. аль-Гуль напамінаюць пра тое, што «абшчына мутазілітаў, выхаваная на арыстоцэлевай логіцы, высокая даніла грэчаскую думку і прымала яе прынцыпы, што прабудзіла ў яе няўтольную інтэлектуальную дапытлівасць».

«Аднак у X стагоддзі схаластычныя тэо-

лагі, праціўнікі гэтай школы, пачалі ўзбуджаць народ супраць мутазілітаў і спаліваць іх кнігі. Здавалася, што іх літаратура страчана назавсёды. Цяпер нам вядома, што яна захавалася ў зборніках рукапісаў у Йемене».

У верасні 1971 года па просьбе ўрада Йемэнскай Арабскай Рэспублікі эксперты былі накіраваны ў краіну для вывучэння стану старажытных рукапісаў і кніг, якія захоўваюцца ў публічных і прыватных зборах.

Калі ў Сана і Таізе большасць кніг і рукапісаў знаходзілася ў вельмі добрым стане, то ў Забідзе некаторыя вялікія зборы пашноджаны.

Эксперты рэкамендавалі тэрмінова прыняць меры па захаванню каштоўных рукапісаў у Забідзе. Яны прапанавалі стварыць сучасную бібліятэку ў Сана і склаці каталог збораў рукапісаў, якія захоўваюцца ў вялікай мячэй горада, аднаццаці мікрафілмы старажытных кніг і рукапісаў ва ўсёй краіне, а таксама... закупаць пыласосы, каб пазбавіцца ад векавага пылу, якім пакрыты рукапісы.

Навіны ЮНЕСКА.

УНІКАЛЬНАЯ АНТЫЧНАЯ ВАЗА

У 1965 годзе ў горадзе Ямболе былі адкрыты два захаванні познай антычнай эпохі. Сярод шматлікіх рэчаў удалося сабраць асколкі шкляной вазы. Пасля шматгадовых даследаванняў навуковы супрацоўнік Археала-

адмоўваюць гераічную антыфашысцкую барацьбу балгарскага народа, пейзажы вялікай Савецкай краіны і будоўляў Балгарыі, дзе поплеч працуюць рускія і балгарскія спецыялісты, сведчаць аб імкненні балгарскіх майстроў выявілічча мастацтва найбольш поўна адлюстраваць багацце і сілу балгара-савецкай дружбы. Агенцтва «Сафія-прэс».

Вялікая вада.

Фота П. ШАЎЦОВА.

ПА СВЕТУ МНОГА ПАХАДЗІШЬ!

Міхась ЧАВУСКІ

УСЁ АДДАЙ І МАЛА

Сцэна з амерыканскага жыцця
Элізабэт. Хэло, Мэруэл! Даўненька мы не бачыліся. Ну, што новенькага? (Асеклася). Хто гэты мужчына? Ён так міла прывітаўся з табой! А ўсмішка! Усё аддай і мала!
Мэруэл. Ты не памылілася. Сапраўды — усё аддай і мала.
Элізабэт. Не інакш, друг дома?
Мэруэл. Зноў жа ўгадала! Бывае ў нас даволі часта!
Элізабэт. І — калі не сакрэт — як яго завуць?
Мэруэл. Яго, дарагая, і не завуць — сам прыходзіць.
Элізабэт. А як жа муж такое церпіць?
Мэруэл. А куды ён, бедненькі, дзецецца?
Элізабэт. І што, сямейны канфлікт? Муж сварыцца, патрабуе, каб яго і духу не было?
Мэруэл. Учора нават не запрасіў сесці.
Элізабэт. Канечне, мужа можна зразумець, але ж неяк трэба быць ветлівым...
Мэруэл. А на чым, дарагая, у нас сесці? Ніводнага ж крэсла ў кватэры не засталася. (Элізабэт здзіўлена міргае вочкамі). Гэты мілы чалавек — агент мэблевай фірмы Джэферсана. Забраў ужо за даўгі ўсю мэблю. Сёння, мабыць, прыйдзе па калыску. Вось так — усё аддай і мала!

Рыгор ЛАЗУРКІН

МІМАХОДЗЬ

Пяро сатырыка было занадта вострае — таму яно рыпела і рвала паперу.

- Згубленыя аўтарытэты бюро знаходак не вяртае.
- Усё жыццё патраціў на пошукі і — беспаспяхова. Нялёгка гэта справа: знайсці сябе!
- Згубіўшы, дужа не засмучайся: ты даў магчымасць знайсці другому.

З ЮГАСЛАЎСКАГА ГУМАРУ

АПОШНІ РАЗ

— Сёння я купляю ў вас кветкі апошні раз, — гаворыць юнак прадаўшчыцы кветак.
 — Відаць, пераязджаеце на новую кватэру?
 — Не, жаночы.
САЛОН ПРЫГАЖОСЦІ
 — Дзе ты была? — пытае муж жонку.
 — У салоне прыгажосці.
 — І што, ён сёння зачынены?
 Перагляў з сербска-харватынай
 Л. САМАСЕНКА.

НЯДЗЕЛЯ. Вясна, як нейкі паэт сказаў, у сто сорок сонцаў палае. Дома не сядзіцца. Дай, думаю, прайдуся, пагуляю. Вядома куды — у гарадскі наш парк. Цяпер там, зелліна...

Крочу сабе па дарожцы і заўважаю: нешта людзей малавата. Ніяк-ніяк, на сваіх дварах «казла» забіваюць. Ніяк іх не прывучыць да культурнага адпачынку... Вунь толькі адзін-адзін наведвальнік па пустых дарожках блукае. Цікава, хто гэта? Ну, канечне, Панасюк! Вось заўважыў мяне, падыходзіць, за руку вітаецца:

— Здорова. Акім Сямёнавіч.
 — Добры дзень, Нупрэі Захаравіч. Добры дзень.
 — Гуляем? — пытае.
 — Гуляю, Нупрэі Захаравіч. — І каб не патухла гаворка, заўважаю:

— Выхадны дзень, а людзей малавата.

— Малавата, — згаджаецца Нупрэі Захаравіч.

Памаўчалі, паглядзелі наўкол.

— Прысесці няма дзе, — кажу. — Добра было б усцяж дарожка: лавачкі паставіць...

— Ага...

— І кіськ са свежымі газетамі.

Панасюк моўчкі ківае галавой: І з гэтым, значыць, згаджаецца. А я развіваю далей сваю думку:

— Латоў з марожаным. Напіткі...

— Толькі безалкагольныя, — ажыўляецца Нупрэі Захаравіч і шмат-

Акім ЧЫЖ

— Здорова!
 Далей кола агляду фантазіі ў мяне не хапіла. Наморшчыў лоб, думаю, што б яшчэ ажывіла наш парк. Нічога больш у галаву не лезе. Заўважыў гэта Нупрэі Захаравіч, вылучыў:

— Бывай, Акім Шліпавіч. — І працягнуў руку.

— Усяго добрага, Нупрэі Захаравіч. Шчасліва вам. Прывет жонцы, дзецкам.

Разышліся. Іду я дамоў і радуся: так цудоўна пагутарылі! Нічога, што Нупрэі Захаравіч збытаў маё імя па бацьку. Затое думкі нашы ва ўсім сышліся. А я вам скажу: не кожнаму пашчасціць мець такога аднадумца. Нупрэі Захаравіч Панасюк — мой непасрэдны начальнік, загадвае раённым аддзелам культуры. А я — дырэктар гэтага царку.

Аднадумцы

значна ківае пальцам перад самым малым носам.

— Вядома, безалкагольныя. Ліманад, крушон, хлебны квас... І вась яшчэ што я думаю, — каб атракцыйн які...

— Цудоўна было б...

— Зялёны тэатр...

— Так, так.

— Эстраду...

— Во, во!

— Спартыўную пляцоўку...

— Ага.

— Кола агляду...

ПАРНАСКАЯ ХРОНІКА

ВЯСЁЛАЯ МУЗА

Музіць, праіду людзі кажучь: чалавек, які шмат смяецца, дайжэй жыцьве... Не ўсе да гэтай ісціны даходзяць адразу, але ж... лепш пазней, чым ніколі. Мяркуючы па апошніх звестках, так вырашыў і паэт Васіль Зуёнак... Праўда, часам яшчэ натрапіш у ягоных вершах і на журботныя думкі... Ну, хоць бы вась такія:

...Як і ўчора не спалася —
 Зноў не спіцца сягоння...
 Нездзе сорок падкралася
 І з парога не згоніш...

Ды і ці варта пра гэтыя «сорок» думаць занадта? Не звяртайце ўвагі на іх, хай яны спрахнуць. Лепш кіньце вокам на першы радкі верша: «Як і ўчора не спалася — зноў не спіцца сягоння...» Во-во! Так можа сказаць толькі малады сэрцам чалавек.
 А які аптымізм ужо ў наступных радках:

Ва ўспамінах вокліч круціцца
 назолай:

«Эх, як позна-позна і як рана-рана»...
 І ў каго ж бы гэта папытаць дазволу,
 Каб на дзень хоць збегчы ад гадоў-тыранаў!

Есць, ёсць, знайшоўся такі аялікі чарадзей — «ВОЖЫК!» Гэта ён дазволіў Васілю Зуёнку «збегчы ад гадоў-тыранаў». Гэта ён, калючы, у сваёй бібліятэцы дапамог выдаць паэту зборнік гумарыстычных вершаў «Качан на п'едэстале». І цяпер разам з ім смяецца са старонак кніжкі наюнацку шыры і весела і жартуе лагодна, як жартуе толькі моладзь! А над кім жартуе, над кім кніць? Есць такія яшчэ розныя хвалюць, балбатуны, п'яніцы, над якімі варта смяецца. Адным словам, вініце, вініце «паладзелага» паэта Васіля Зуёнка з прыходам у гарачы цэх гумару і сатыры.

З ЗАМЕЖНАГА ГУМАРУ

«Літаратура і іскусства» — орган Міністэрства культуры і праўлення Саюза пісателёў БССР. Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Адрас рэдакцыі: 220600 ГСП Мінск вул. Захарова 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24 61, намесніца галоўнага рэдактара — 33-25 25, адназнага сакратара — 33 44 04 аддзела літаратуры — 33 22 04, аддзела тэатра кіно і музыкі — 33-24 62 аддзела вышэйшага мастацтва архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33 24 62 аддзела публіцыстыкі — 33 21 53 аддзела культуры — 33 24 62 выдавецтва — 32 22-19 бухгалтэрыі — 32 15 87

Рукапісы рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Х. Д. ЖЫЧКА.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. Ц. БАЖКО, Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОЎ, А. С. ГРАЧАНІКАЎ, Ю. П. ГРЫГОР'ЕЎ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРАЛЮБАЎ, В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОЎСКІ, П. М. МАКАЛЬ, У. Л. МЕХАЎ, Л. Я. ПРОКША, Р. К. САБАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОЎ, Ю. М. ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.